

So close and yet so far away

Onderzoek naar de effectiviteit van het integratiebeleid op de
Ghanese gemeenschap in de Amsterdamse wijk Ganzenhoef

Niels Jong

So close and yet so far away

Onderzoek naar de effectiviteit van het integratie-beleid op de
Ghanese gemeenschap in de Amsterdamse wijk Ganzenhoef

Niels Jong

Februari, 2007

Versie: 2.0
Status: definitief

Universiteit Twente
Faculteit Bedrijf, Bestuur en Technologie
Postbus 217
7500 AE Enschede

Begeleiders:
Dr. M.R.R. Ossewaarde
Dr. A.J.J. Meershoek

Voorwoord

In dit onderzoek staat de Ghanese gemeenschap centraal. In de Amsterdamse wijk Ganzenhoef woont een relatief grote groep Ghanezen, waar weinig over bekend is. De Ghanezen vormen een zeer hechte en gesloten groep en hun contacten vinden vrijwel uitsluitend plaats binnen de eigen gemeenschap. Het leek mij een uitdaging om meer over deze etnische groep te weten te komen en daarmee zowel de lokale overheid als de Ghanezen zelf te helpen het leven in de wijk Ganzenhoef aangenamer te maken.

De titel van het onderzoeksrapport is ‘So close and yet so far away’. Deze titel heeft meerdere betekenissen. Allereerst slaat de titel op de Ghanese gemeenschap. Want hoewel de Ghanezen met elkaar een hechte groep vormen binnen de Nederlandse samenleving hebben velen van hen het ideaal om met het in Nederland vergaarde geld uiteindelijk een bestaan in Ghana op te bouwen. In Nederland is het voor de Ghanezen slechts beperkt mogelijk om hun cultuur te uiten, waardoor zowel in letterlijke, financiële en idealistische zin hun thuisland ver weg is. Anderzijds slaat de titel op het integratiebeleid in Ganzenhoef. Er wonen mensen met verschillende etnische achtergronden dicht bij elkaar, maar in ieder geval voor de Ghanezen geldt dat ze slechts in zeer beperkte mate in de samenleving geïntegreerd zijn en dat het overheidsbeleid ‘ver verwijderd blijft’ van haar doelstellingen op het gebied van de integratie van Ghanezen in Ganzenhoef. Tevens blijft er ondanks de kleine letterlijke afstand een grote culturele afstand tussen de verschillende bevolkingsgroepen bestaan.

Met behulp van dit onderzoek rond ik mijn master Maatschappelijke Veiligheid aan de Universiteit van Twente af. Zonder een aantal mensen zou dit onderzoek nooit tot stand zijn gekomen. Bij deze wil ik van de mogelijkheid gebruik maken om allereerst mijn afstudeerbegeleiders dr. Ringo Ossewaarde en dr. Guus Meershoek te bedanken voor het begeleiden, de adviezen en het meedenken over de opzet van het rapport. Daarnaast wil ik de mensen bedanken die mij inzicht hebben gegeven in de Ghanese gemeenschap in Amsterdam en het integratiebeleid. Vanuit de politie Dick Breedijk en Richard Kropman, vanuit de Ghanese gemeenschap Ernest Owusu Seykere en Tackey Enoch, vanuit het stadsdeel Zuidoost Eddie Adusei, op het gebied van onderwijs Cisca Heyboer en als huismeester van één van de flats Rein de Boer. Vervolgens wil ik iedereen bedanken die betrokken is geweest bij het tot stand komen van dit rapport en uiteraard mijn familie en vrienden, die in mij bleven geloven en me steunden waar dit nodig was.

Enschede, 7 februari 2007

Samenvatting

‘So close and yet so far away’ is de titel van het onderzoek. Deze titel heeft enerzijds betrekking op de Ghanese gemeenschap in Ganzenhoef. De Ghanezen vormen een zeer hechte gemeenschap in Ganzenhoef, maar hun ideaal is om in Ghana een bestaan op te bouwen. Daarnaast hebben ze slechts beperkte mogelijkheden om hun cultuur te uiten. Anderzijds heeft de titel betrekking op het integratiebeleid. In Ganzenhoef wonen mensen met verschillende etnische groepen dicht bij elkaar, terwijl de Ghanezen slechts beperkt zijn geïntegreerd in de samenleving. Het beleid blijft ver verwijderd van haar doelstellingen.

In dit onderzoek staat het effect van het integratiebeleid op de integratieproblematiek van de Ghanese gemeenschap in Ganzenhoef centraal. De volgende hoofdvraag is onderzocht: “In hoeverre ondervinden Ghanezen problemen met het integreren in de Amsterdamse wijk Ganzenhoef, in welke mate hebben problemen in de wijk hiermee te maken en is het mogelijk om met behulp van het huidige integratiebeleid de problemen met betrekking tot de integratie van Ghanezen te verminderen?” Om deze vraag te beantwoorden is allereerst gekeken naar de achtergronden van de Ghanese gemeenschap in Ganzenhoef. Vervolgens is onderzocht welke sociale problemen met betrekking tot de Ghanese gemeenschap spelen in Ganzenhoef. Daarna is beschreven in hoeverre de Ghanezen in Ganzenhoef zijn geïntegreerd en als laatste is het integratiebeleid beschreven en is geanalyseerd in hoeverre het beleid effectief is voor het oplossen van de problemen met betrekking tot de integratie van de Ghanezen.

Het doel van het onderzoek is meer inzicht te geven in de Ghanese gemeenschap in Ganzenhoef en het doen van een aantal aanbevelingen om de effectiviteit van het integratiebeleid voor de Ghanese bevolking te vergroten. Voor een groot deel is het onderzoek beschrijvend van aard, maar daarnaast zit er een verklarend element in. Om data te verzamelen heb ik voornamelijk gebruik gemaakt van zowel formele als informele interviews en van participerende observatie. Als ondersteuning heb ik gebruik gemaakt relevante literatuur. In ieder hoofdstuk is gebruik gemaakt van een theoretisch kader. De theorie is gebruikt om begrippen te conceptualiseren, als achtergrondinformatie en om bepaalde verschijnselen te verklaren. De resultaten van het onderzoek kunnen alleen gegeneraliseerd worden naar de Ghanese gemeenschap in Ganzenhoef, aangezien deze groep zeer specifieke kenmerken heeft. Uit verder onderzoek zal moeten blijken of de resultaten ook gelden voor andere etnische groepen of in andere wijken.

De meeste Ghanezen zijn in de jaren '80 als economische migranten naar Nederland gekomen. In het verleden is Ghana korte tijd een Nederlandse kolonie geweest, waardoor er een band is ontstaan. Nadat in 1987 het immigratiebeleid restrictiever werd kwamen veel Ghanezen illegaal Nederland binnen. Binnen de Ghanese cultuur heeft de familie een hele grote rol. Daarnaast is religie voor veel Ghanezen van groot belang. Ghanese kerken spelen op maatschappelijk en sociaal gebied een belangrijke rol, waardoor predikanten veel gezag hebben. In de Bijlmer wonen ongeveer 8.500 Ghanezen, waarvan de meesten in Ganzenhoef. De Ghanese cultuur uit zich het meest tijdens Ghanese evenementen. Ghanezen staan bekend om hun rouw- en geboorterituelen. Verder is de Ghanese cultuur in Ganzenhoef te horen en te ruiken door de traditionele Ghanese muziek en de Ghanese gerechten.

De problemen in de wijk Ganzenhoef zijn te beschrijven vanuit de perspectieven sociale disorganisatie en deviant gedrag. Sociale disorganisatie komt voor een groot deel voort uit het feit dat in Ganzenhoef in korte tijd veel mensen met verschillende identiteiten zijn komen wonen, waardoor oorspronkelijke sociale contacten zijn verdwenen. De sociale cohesie verminderde sterk en ook de betrokkenheid bij de wijk. Daarnaast verminderde ook de sociale controle. Mede door deze sociale disorganisatie verloederde de wijk en steeg de criminaliteit.

Met name door de grote cultuurverschillen en het ideaal van veel Ghanezen om uiteindelijk naar Ghana terug te keren ontstaat deviant gedrag van de Ghanese bevolking. Veel Ghanezen kwamen in Ganzenhoef wonen en zijn een zeer hechte en gesloten groep gaan vormen, die nauwelijks participeert in de samenleving en zich hierbij ook niet betrokken voelt. De Ghanezen spreken over het algemeen geen Nederlands, waardoor ze zowel in het onderwijs als op de arbeidsmarkt een lage positie innemen.

Daarnaast is er een uitgebreid illegaal circuit in Ganzenhoef waar veel illegale Ghanezen bij betrokken zijn. Dit zorgt met name op het gebied van leefbaarheid voor de nodige overlast rond de flats. Ook door het grote verschil in cultuur voelen veel Ghanezen zich gediscrimineerd door het optreden van de Nederlandse overheid. De Ghanezen hebben andere opvattingen over de wijze waarop gezag door een overheid wordt gebruikt. Daaruit komt voort dat ze zeer weinig vertrouwen in het optreden van de Nederlandse overheid.

Over het algemeen kan worden gezegd dat de Ghanezen nauwelijks geïntegreerd zijn in de lokale samenleving. Ze hebben veelal een lage sociaal-economische positie in het onderwijs en op de arbeidsmarkt en de sociale contacten beperken zich vrijwel uitsluitend tot de eigen gemeenschap.

Aan de doelstellingen van het integratiebeleid ligt het ethnic assimilationism model van Koopmans en Statham ten grondslag, waarbij de dominante cultuur centraal staat. Migranten moeten de Nederlandse taal gaan beheersen, de normen en waarden leren en participeren in de samenleving. Daarbij wordt eigen verantwoordelijkheid van de migranten verwacht.

De Ghanezen zullen deze verantwoordelijkheid niet nemen aangezien ze niet gemotiveerd zijn om in Nederland te integreren, enerzijds door de grote cultuurverschillen en anderzijds doordat Ghanezen het verblijf in Nederland slechts als tijdelijk zien. Ook hebben de Ghanezen een heel andere voorstelling van het begrip integratie dan beschreven doelstellingen van de overheid. Veel Ghanezen vinden dat integratie inhoudt dat ze zich thuis voelen in hun omgeving en dat ze het recht hebben op het uiten van hun eigen cultuur. Daarnaast hebben de Ghanezen zeer weinig vertrouwen in de Nederlandse overheid waardoor ze het beleid niet serieus nemen. Ze hebben enkel vertrouwen in Ghanese sleutelfiguren, die voor de gemeenschap de belangen behartigen. Verder hebben ze veel Ghanese zelforganisaties opgericht om minder afhankelijk te zijn van de Nederlandse overheid. Met problemen kunnen Ghanezen terecht bij deze zelforganisaties en daarnaast zullen veel Ghanezen met hun problemen naar de predikanten gaan, aangezien ze veel gezag hebben binnen de Ghanese gemeenschap.

Om tot een meer effectief beleid te komen zal een aantal structurele maatregelen moeten worden genomen, waarbij intensief aandacht moet worden besteed aan kenmerken van de Ghanese gemeenschap. Allereerst moet de overheid meer verantwoordelijkheid nemen om de Ghanezen te laten integreren. De Ghanezen verwachten van de overheid een duidelijke mate van gezag. Daarnaast zullen de Ghanezen gemotiveerd moeten worden te integreren en te participeren in de samenleving. Ook zal de informatievoorziening naar de Ghanese bevolking moeten worden verbeterd om de Ghanezen meer vertrouwd te laten worden met de Nederlandse samenleving en met de overheid. Vervolgens moet het stadsdeel meer de regie van het beleid in handen nemen, zodat beleid minder adhoc tot stand zal komen. Verder zouden meer activiteiten georganiseerd moeten worden waarbij de Ghanezen hun cultuur kunnen uiten, ter bevordering van de onderlinge tolerantie. Tot slot zal de illegaliteit in Ganzenhoef moeten worden aangepakt om de hieruit voortkomende overlast te beperken.

Inhoudsopgave

VOORWOORD	4
SAMENVATTING	6
INHOUDSOPGAVE	8
1 INLEIDING	10
1.1 Aanleiding	11
1.2 Doel van het onderzoek	11
1.3 Hoofdvraag en onderzoeksvragen	12
1.4 Onderzoeksmethodiek	13
1.4.1 Onderzoeksstrategie	14
1.4.2 Het gebruik van de theorie	14
1.4.3 Operationalisatie van het onderzoek	15
1.4.4 Dataverzameling	17
1.4.5 Beperkingen	19
1.5 Opbouw van de scriptie	20
2 KENMERKEN VAN DE GHANEZEN	22
2.1 Historie van Ghana	22
2.2 Migratie van Ghanezen	24
2.3 De Ghanese cultuur	25
2.3.1 De invloed van familie	25
2.3.2 Het belang van religie	26
2.3.3 Het gezag	27
2.3.4 Culturele uitingen	28
2.4 Ghanezen in Nederland	28
2.5 Conclusie	29
3 SOCIALE PROBLEMEN IN DE WIJK GANZENHOEF	32
3.1 Kenmerken van de wijk Ganzenhoef	32
3.1.1 Details van de wijk	32
3.1.2 Leefbaarheid in de wijk	33
3.1.3 Veiligheidsgevoelens in de wijk	34
3.1.4 Verschillende identiteiten	35
3.2 Analyse van een sociaal probleem	35
3.2.1 Definitie van een sociaal probleem	35
3.2.2 Systematische verkenning van sociale problemen	36
3.2.3 Perspectieven op sociale problemen	36
3.3 Sociale problemen in de wijk Ganzenhoef	39
3.3.1 Sociale disorganisatie	39
3.3.2 Deviant gedrag	41
3.4 Aandeel van de Ghanezen in de sociale problemen	42
3.4.1 Illegaliteit	42
3.4.2 Gesloten groepsvorming	43
3.4.3 Taalproblematiek	44
3.4.4 Overlast	44
3.5 Problemen die door Ghanezen worden ervaren	45
3.5.1 Discriminatie van Ghanezen	45
3.5.2 Gebrek aan vertrouwen in de Nederlandse overheid	46
3.6 Conclusie	46

4	INTEGRATIE GHANEZEN IN DE WIJK GANZENHOEF	48
4.1	Hoe werkt integratie?.....	48
4.1.1	Het begrip integratie.....	48
4.1.2	Het begrip participatie.....	49
4.1.3	Indicatoren voor het begrip integratie.....	50
4.2	Integratie van Ghanezen in Ganzenhoef	52
4.2.1	Integratie in de arbeidssfeer.....	52
4.2.2	Integratie op het gebied van onderwijs	53
4.2.3	Buurtparticipatie.....	54
4.2.4	Politieke participatie.....	54
4.2.5	Integratie in de religieuze sfeer.....	55
4.2.6	Integratie in de rechtssfeer.....	55
4.2.7	De culturele sfeer.....	56
4.3	Conclusie	57
5	HET INTEGRATIEBELEID	58
5.1	De definitie van beleid.....	58
5.1.1	Conceptualisatie van beleid?	58
5.1.2	Conceptualisatie van beleidstheorie.....	59
5.2	Het integratiebeleid in theorie	60
5.2.1	Visies op het integratiebeleid	60
5.2.2	Beleidstheorieën voor het integratiebeleid.....	61
5.3	Integratiebeleid in de praktijk.....	63
5.3.1	Het landelijke integratiebeleid.....	63
5.3.2	Het Amsterdamse integratiebeleid.....	66
5.3.3	Het integratiebeleid in Ganzenhoef	67
5.4	Effectiviteit van het integratiebeleid voor de Ghanese gemeenschap.....	68
5.4.1	Aandacht in het beleid voor de Ghanese gemeenschap in Ganzenhoef	68
5.4.2	Effectiviteit van het integratiebeleid.....	69
5.5	Conclusie	71
6	CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	74
6.1	Conclusies.....	74
6.1.1	Sociale problemen in Ganzenhoef.....	74
6.1.2	Beleidsmatige maatregelen van de overheid om de sociale problemen aan te pakken	76
6.1.3	Effectiviteit van het beleid om problemen aan te pakken	76
6.1.4	Oorzaken voor de ineffectiviteit van het integratiebeleid	77
6.1.5	Eindoordeel	78
6.1.6	Toekomstperspectief voor de Ghanese gemeenschap.....	79
6.2	Aanbevelingen.....	79
	LITERATUURLIJST	82
	BIJLAGE 1 OVERZICHT INTERVIEWS.....	84
	BIJLAGE 2 GHANA IN KAART.....	86
	BIJLAGE 3 GHANEZEN IN CIJFERS	88
	BIJLAGE 4 PLATTEGROND GANZENHOEF	90
	BIJLAGE 5 SCHEMA PERSPECTIEVEN SOCIALE PROBLEMEN	92

1 Inleiding

Geografische grenzen worden steeds gemakkelijker overbrugd en steeds vaker zoeken mensen hun geluk elders dan in hun geboorteland. Mensen komen zo makkelijker in contact met andere culturen. In Nederland kijken weinigen meer op van het multi-etnische straatbeeld. Dit brengt met zich mee dat de Nederlandse, of beter gezegd de westerse cultuur beïnvloed wordt door mensen met andere gebruiken, gewoonten en tradities.¹

Doordat in Nederland op een relatief kleine oppervlakte veel mensen met verschillende culturele achtergronden wonen valt een aantal zaken op. Allereerst is er sprake van verschil in cultuur, gewoonten en gebruiken wat de sociale omgang tussen mensen beïnvloedt. Hierbij moet worden gedacht aan andere gezagverhoudingen in het land van herkomst, verschil in scholing en de manier waarop men met elkaar omgaat. Daarnaast hebben veel allochtonen een sociale of economische achterstand ten opzichte van de autochtone bevolking en beheersen zij niet allemaal de Nederlandse taal. Hierdoor kan bijvoorbeeld segregatie ontstaan van bepaalde etnische groepen in de samenleving. Bovendien kunnen allochtonen de verschillen als reden zien om zich af te zetten tegen de Nederlandse samenleving.

Om de risico's op problemen tussen mensen met verschillende culturele achtergronden zo klein mogelijk te maken zullen verschillende afspraken moeten worden gemaakt over de wijze waarop in Nederland wordt samengeleefd. Dus naast het recht op individuele opvattingen moet een aantal algemene normen en waarden gelden om de sociale orde in de samenleving te handhaven, waaronder het Nederlandse rechtssysteem en verkeersregels.

Om ervoor te zorgen dat alle migranten deze algemene normen en waarden beheersen moeten ze in zekere mate integreren. Daarbij kan gedacht worden aan kennis van de Nederlandse en Europese wetgeving, de manier van omgang met elkaar, de beheersing van de Nederlandse taal en het leren van een aantal normen en kernwaarden (zoals respect, vrijheid van meningsuiting, tolerantie en het afkeuren van elke vorm van geweld).

Naast inspanning en verantwoordelijkheid van de immigranten zelf vergt dit beleid en maatregelen van de Nederlandse overheid. Het Ministerie van Justitie is belast met de coördinatie van het integratiebeleid en de uitvoering van een aantal onderdelen.² Met behulp van het integratiebeleid wil de overheid het volwaardig en gedeeld burgerschap bij minderheden en autochtonen bevorderen. De allochtonen moeten bijvoorbeeld de Nederlandse taal gaan beheersen, kennis opdoen van de in Nederland geldende normen en kernwaarden en in bepaalde mate participeren in de samenleving. Hierdoor hebben zij meer kans een volwaardig bestaan in Nederland op te bouwen.³

De afgelopen decennia is veel onderzoek verricht naar de wijze waarop immigranten in Nederland kunnen integreren en hoe het Nederlandse integratiebeleid eruit zou moeten zien, onder andere door de Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid (WRR). In het huidige beleid wordt veel aandacht besteed aan het bevorderen van een gelijkwaardige sociale, economische en politieke deelname van minderheden aan de samenleving. De wijze waarop dit bereikt kan worden en de mate van integratie van minderheden kan op verschillende manieren worden ingevuld en is vaak onderwerp van discussie.

In mijn onderzoek ga ik de effecten van het huidige (lokale) integratiebeleid analyseren op de integratie van een bepaalde groep immigranten in een specifiek deel van onze samenleving. Ik zal beschrijven welke problemen deze etnische groep in de Nederlandse samenleving ondervindt, welke problemen (met betrekking tot de integratieproblematiek) door hen worden veroorzaakt en in hoeverre deze problematiek wordt opgelost met behulp van het integratiebeleid.

Om mijn onderzoek af te bakenen heb ik ervoor gekozen om één etnische bevolkingsgroep te analyseren. In Nederland is weinig bekend over een relatief nieuwe groep immigranten uit Afrika, waaronder de Ghanezen. Dit onderzoek richt zich op de Ghanese gemeenschap in de Amsterdamse wijk Ganzenhoef (Amsterdam Zuidoost, ook wel bekend als de Bijlmer) om de volgende drie redenen. Allereerst omdat er een relatief grote groep Ghanezen in Amsterdam woont (in 2000 ongeveer 7% van de

¹ Wetenschappelijke Raad voor Regeringsbeleid – 60, 'Nederland als immigratiesamenleving', Den Haag, 2001

² Ministerie van Justitie, 'Begroting 2005', Den Haag, 2005 (<http://www.degeschiedenisvaninburgering.nl/belid/bel149.html>)

³ Tweede kamer, 2003-2004 28 689 nr 17, Kabinetsreactie op het rapport 'Bruggen bouwen' van de tijdelijke commissie Blok, Den Haag, 2004

bevolking in Amsterdam Zuidoost). Ondanks dat het binnen de wijk een relatief grote groep is, is de totale omvang beperkt en goed te onderzoeken. Tevens zijn de Ghanezen tijdens de media-aandacht rondom de Bijlmerramp meerdere malen negatief in het nieuws geweest, er werd voornamelijk beweerd dat er veel illegale Ghanezen in Amsterdam waren, waarvan er relatief veel betrokken zouden zijn bij criminele activiteiten. Tot slot hebben Nederland en Ghana een historische band. De Goudkust is een periode een Nederlandse kolonie geweest.

Doordat er zo weinig bekend is over de Ghanese gemeenschap in Amsterdam vind ik het interessant om wat meer te weten te komen over deze bevolkingsgroep. Tijdens een gesprek met één van de buurtregisseurs van Ganzenhoef werd aangegeven dat het zeer positieve effecten kon hebben als zij meer informatie hadden over de Ghanese gemeenschap. Bij de beleidsbepaling en uitvoering zou hier rekening mee gehouden kunnen worden.

1.1 Aanleiding

De laatste jaren wordt steeds meer aandacht besteed aan de veiligheid en leefbaarheid in de samenleving. Begrippen als ‘gedeelde normen en waarden’ en ‘integratie’ worden daarbij veelvuldig genoemd. Meestal worden de begrippen in een negatieve context gebruikt. Zo wordt in de media bijvoorbeeld veel gesproken over de gebrekkige integratie van allochtonen in de Nederlandse samenleving, vaak in combinatie met hoge criminaliteitscijfers.⁴ Hierdoor ontstaan spanningen tussen autochtonen en allochtonen en wordt segregatie bevorderd.

Door een aantal incidenten is de discussie over de integratie van allochtonen verscherpt en de afstand tussen allochtonen en autochtonen vergroot. Bekende voorbeelden hiervan zijn; de aanslagen op 11 september 2001 in de Verenigde Staten, de moord op Theo van Gogh door Mohammed B en de moord op docent Hans van Wierden op het Terra College door zijn leerling Murad D. Daarnaast speelt ook de hoge vertegenwoordiging van allochtonen in de criminaliteits- en werkloosheidscijfers een rol.

De aanleiding van het onderzoek is de toegenomen aandacht voor de integratie van etnische gemeenschappen in de Nederlandse samenleving. De nadruk ligt hierbij op etnische groepen die nadrukkelijk oververtegenwoordigd zijn in de criminaliteitscijfers, zoals Marokkaanse en Antilliaanse jongeren. Er wordt veel onderzoek naar gedaan en bij het bepalen van het beleid wordt hier de nadruk op gelegd.

Door de nadruk te leggen op deze groepen zal het begrip integratie voornamelijk in negatieve zin worden gebruikt. Daarnaast wordt er relatief weinig onderzoek gedaan naar de integratie van andere etnische groepen, zoals de Ghanezen. Hierbij moet worden gedacht aan problemen die ze hebben met integreren, welke problemen voortkomen uit de mate van integratie en of deze problemen met behulp van het integratiebeleid kunnen worden opgelost.

Ik ben van mening dat een onderzoek naar de problemen in de Amsterdamse wijk Ganzenhoef, gerelateerd aan de integratie van de Ghanezen en de invloed van het lokale integratiebeleid op de problematiek een belangrijke bijdrage kan leveren aan het inzichtelijk maken van het integratievraagstuk. Hierdoor kan bij het bepalen van het beleid wellicht gerichter rekening worden gehouden met de lokale problematiek en de kenmerken van de Ghanese gemeenschap.

1.2 Doel van het onderzoek

Het eerste doel is inzicht geven in de Ghanese gemeenschap in Ganzenhoef. Hierbij moet onder andere gedacht worden aan informatie over de Ghanese cultuur, de motieven om zich in Nederland te vestigen, de wijze waarop Ghanezen in de Nederlandse samenleving functioneren en de kenmerken van de Ghanese bevolking in de wijk Ganzenhoef.

Zodra de Ghanese gemeenschap beschreven is, is het makkelijker om de herkomst van bepaalde problemen te achterhalen en kan het gedrag van de Ghanezen in bepaalde situaties beter worden verklaard. Met behulp van deze informatie zou bij het bepalen van het lokale integratiebeleid meer reke-

⁴ Voorbeelden: Volkskrant 10 en 15 maart 2005, NRC 4 november 2006, Trouw 10 januari 2006

ning kunnen worden gehouden met deze gemeenschap, wat de integratie van Ghanezen ten goede komt.

Verder is het doel van het onderzoek om helder te krijgen in hoeverre de Ghanezen in de wijk Ganzenhoef zijn geïntegreerd. Met andere woorden; welke problemen ondervinden de Ghanezen tijdens het ‘functioneren’ in de wijk. Hierbij moet onder andere gedacht worden aan de participatie in het onderwijs en op de arbeidsmarkt, maar ook aan de sociale contacten in de wijk en de participatie in de samenleving. Daarnaast zal ook worden gekeken naar de problemen die door de Ghanezen in Ganzenhoef worden veroorzaakt en in hoeverre deze problemen te maken hebben met de mate van integratie.

Om te kunnen beoordelen of de overheid erin slaagt om de integratie van de Ghanezen te bevorderen zal eerst in kaart moeten worden gebracht in hoeverre de Ghanese gemeenschap in de wijk is geïntegreerd en welke problemen daaruit voortkomen.

Uiteindelijk is het doel van het onderzoek het bepalen van de mate waarin met behulp van het integratiebeleid een oplossing kan worden gevonden voor de integratiegerelateerde problematiek. Daarmee wil ik duidelijk maken in hoeverre de Ghanezen in de Amsterdamse wijk voldoen aan de verwachtingen die voortkomen uit het integratiebeleid en of dit beleid eventuele problemen met betrekking tot de integratie van de Ghanezen doet verminderen.

Er zal een aantal aanbevelingen worden gedaan, om het (lokale) integratiebeleid effectiever te laten functioneren en om lokale problemen met betrekking tot de Ghanese gemeenschap doelgerichter aan te pakken. Zowel voor de Ghanese gemeenschap in Ganzenhoef als de lokale samenleving zal dit positieve gevolgen hebben.

1.3 Hoofdvraag en onderzoeksvragen

Dit onderzoek bestudeert de effectiviteit van het huidige (lokale) integratiebeleid voor de Ghanese gemeenschap in de wijk Ganzenhoef in de Amsterdamse Bijlmer. Door de integratie van een specifieke etnische groep in kaart te brengen kan worden geanalyseerd of de overheid erin slaagt om met het gevoerde beleid de integratie te bevorderen en problemen met betrekking tot de integratie te verminderen.

De volgende hoofdvraag zal in dit onderzoek worden onderzocht:

“In hoeverre ondervinden Ghanezen problemen met het integreren in de Amsterdamse wijk Ganzenhoef, in welke mate hebben problemen in de wijk hiermee te maken en is het mogelijk om met behulp van het huidige integratiebeleid de problemen met betrekking tot de integratie van Ghanezen te verminderen?”

Met behulp van de volgende onderzoeksvragen zal de hoofdvraag worden geanalyseerd. Bij iedere onderzoeksvraag zal ik aangeven waarom deze van belang is:

Wat zijn de kenmerken van de Ghanese gemeenschap in Ganzenhoef?

In deze onderzoeksvraag zal een aantal aspecten van de Ghanese bevolking aan bod komen, zoals de reden van migratie naar Nederland, de culturele achtergrond en kenmerken van de Ghanezen in Nederland. Deze aspecten kunnen van invloed zijn op de mate van integratie in de Nederlandse samenleving en een rol spelen bij problemen die daaruit voortkomen.

Welke sociale problemen spelen in Ganzenhoef en in welke mate zijn de Ghanezen hierbij betrokken?

Kenmerken van de wijk kunnen ook van invloed zijn op problemen die in Ganzenhoef spelen. Ganzenhoef is een typische achterstandswijk, waarbij problemen als criminaliteit, verloedering en hoge werkloosheidscijfers kenmerkend zijn. Mede doordat het een achterstandswijk is spelen in Ganzenhoef een aantal sociale problemen. In deze onderzoeksvraag zal worden beschreven welke sociale

problemen als meest ernstig worden ervaren en wat de mogelijke oorzaak ervan is. Daarnaast is het van belang om te kijken welke rol de Ghanezen spelen bij de sociale problemen in de wijk, zowel door de Ghanese gemeenschap veroorzaakt als door hen ervaren. Wellicht komen bepaalde problemen voort uit het gebrek aan integratie in de samenleving. De Ghanezen spreken bijvoorbeeld weinig Nederlands, waardoor ze achterstand in het onderwijs hebben en een slechte positie op de arbeidsmarkt.

| In welke mate zijn de Ghanezen in Ganzenhoef geïntegreerd?

In deze onderzoeksvraag staat de integratie van Ghanezen in de lokale samenleving centraal. Er zal worden bekeken in hoeverre de Ghanezen in Ganzenhoef geïntegreerd zijn en of ze participeren in de wijk, zodat ze op een volwaardige manier kunnen functioneren in de samenleving. Om de mate van integratie van de Ghanezen te onderzoeken zal worden gekeken naar zeven 'sferen' in de samenleving, namelijk arbeid, onderwijs, huisvesting, politiek, religie, recht en cultuur. Voor iedere sfeer zijn indicatoren opgesteld om het integratieniveau te 'meten'. Hiervan zullen enkelen worden uitgelicht.

Verder wordt onderzocht of de sociale problemen in de wijk verband houden met de mate van integratie van de Ghanezen.

| Wat is de inhoud van het integratiebeleid en in hoeverre is de overheid in staat om met behulp van het beleid de problemen met betrekking tot de integratie van Ghanezen op te lossen?

Met behulp van deze onderzoeksvraag wordt onderzocht in hoeverre door de overheid in het beleid aandacht is besteed aan de specifieke problemen met betrekking tot de integratie van de Ghanezen in Ganzenhoef. Eerst wordt het landelijke en Amsterdamse integratiebeleid beschreven en de ontwikkelingen hierin. Vervolgens wordt de doorwerking van het beleid in de maatregelen van stadsdeel Zuid-oost (waar Ganzenhoef deel van uit maakt) op het gebied van de integratie van de Ghanese bevolking beschreven.

Daarna komt aan de orde hoeveel aandacht is besteed aan de Ghanese gemeenschap bij het vaststellen van het integratiebeleid en bij maatregelen en initiatieven die op het gebied van integratie zijn genomen. Daarbij is gekeken hoe effectief het beleid is voor de integratie van de Ghanezen en bij het oplossen van problemen op dit gebied.

Met behulp van de analyse van bovenstaande onderzoeksvragen zullen een aantal conclusies geformuleerd worden. Allereerst zal worden weergegeven in hoeverre de Ghanezen in de wijk Ganzenhoef zijn geïntegreerd en welke problemen betrekking hebben op de integratie. Verder wordt bekeken of de problemen te maken hebben met de mate van integratie. Ook wordt in de conclusies aandacht besteed aan de effectiviteit van het beleid voor de Ghanezen. Daarnaast is beschreven of dit alleen geldt voor de Ghanese bevolking of dat deze conclusie kan worden getrokken voor de effectiviteit van het beleid voor meerdere etnische groepen in Ganzenhoef of dat er zelfs punten aan de orde zijn gekomen die gelden voor de effectiviteit van het integratiebeleid in zijn geheel.

In de aanbevelingen zal worden beschreven op welke wijze het integratiebeleid effectiever en efficiënter kan worden ingevuld. Hier zal ook besproken worden wat de voornaamste redenen zijn dat de Ghanezen in Ganzenhoef niet voldoende geïntegreerd zijn en hoe het beleid veranderd moet worden om hier invloed op te kunnen uitoefenen.

1.4 Onderzoeksmethodiek

Empirisch onderzoek bestaat meestal uit een viertal stappen. In de ontwerpfase wordt de onderzoeksstrategie bepaald, een strategie voor de dataverzameling en analyse. De volgende stap is het uitvoeren van deze strategie waarbij de gegevens met behulp van verschillende bronnen verzameld wordt. Daarna zal een analyse van de data plaatsvinden, waarbij een grote hoeveelheid gegevens wordt verwerkt tot een aantal kernpunten. De laatste stap is de rapportage, dus de presentatie van de resultaten.⁵

⁵ Swanborn, P.G., 'Methoden van sociaal-wetenschappelijk onderzoek', Amsterdam, 1994 (nieuwe editie)

Bij het beschrijven van de methodiek zal ik de empirische cyclus als leidraad gebruiken. Allereerst zal de onderzoeksstrategie worden omschreven. Vervolgens zal aandacht worden besteed aan de wijze waarop relevante theorie in het onderzoek zal worden gebruikt en waar ik het theoretische kader voor gebruik. Daarna wordt beschreven hoe het onderzoek operationeel is gemaakt. Hierbij zal worden gekeken uit welke elementen het onderzoek bestaat en welke variabelen gebruikt zijn om het onderzoek te kunnen uitvoeren. Bovendien zal aandacht worden besteed aan de begrippen validiteit en betrouwbaarheid. Dan zal de wijze van het verzamelen van data aan bod komen. En tot slot zal een opsomming worden gegeven van de beperkingen die aan het onderzoek zijn verbonden.

1.4.1 Onderzoeksstrategie

Er is zeer weinig bekend over de Ghanese gemeenschap in Ganzenhoef, waardoor het onderzoek een explorerend karakter krijgt. Dit komt ook overeen met één van de doelstellingen, namelijk het verschaffen van inzicht in de Ghanese gemeenschap in de wijk Ganzenhoef. Bij de explorerende benadering is er weinig kennis over een te onderzoeken groep, zodat gedurende het empirische onderzoek het 'plaatje' geleidelijk wordt aangevuld. Naast een explorerend karakter zal het onderzoek voor het grootste deel beschrijvend van aard zijn. Zo worden verschillende kenmerken van de Ghanese gemeenschap en de wijk Ganzenhoef beschreven en zullen de sociale problemen, met betrekking tot de Ghanese gemeenschap, in kaart worden gebracht. Verder zal het integratiebeleid worden beschreven, om vervolgens te kunnen analyseren. Daarvoor zal naast het lokale beleid aandacht worden besteed aan het landelijke integratiebeleid.

Het onderzoek zal ook een verklarend element hebben. In het onderzoek komt aan de orde of er verband is tussen de mate van integratie van de Ghanezen en specifiek op Ghanezen gerichte maatregelen in het beleid om de integratie van Ghanezen te bevorderen. Met andere woorden; in welke mate kunnen problemen in de wijk worden toegeschreven aan de mate van integratie van de Ghanezen, en in hoeverre kan de mate van integratie van Ghanezen worden toegeschreven aan het integratiebeleid.

De resultaten van het onderzoek zijn voornamelijk bestemd voor de lokale overheid in de wijk Ganzenhoef en voor het Amsterdamse stadsdeel Zuidoost, als hulpmiddel bij het nemen van maatregelen om de integratie van Ghanezen te bevorderen. Hiermee kan de kloof tussen de Ghanese bevolking en de overheid worden verkleind en problemen met betrekking tot de integratie beter worden aanpakken.

Het onderzoek zal vanuit verschillende perspectieven worden weergegeven. Ik zal niet alleen over de Ghanese gemeenschap schrijven, maar zal de Ghanese gemeenschap intensief bij het onderzoek betrekken, door middel van interviews, gesprekken en observatie. Om een zo compleet mogelijk beeld te krijgen van de integratie van Ghanezen in Ganzenhoef en de invloed hierop van het lokale integratiebeleid is het belangrijk om alle actoren hierbij te betrekken.

Het onderzoek zal cross-sectioneel van aard zijn, wat wil zeggen dat het om een momentopname gaat. Het onderzoek zal niet periodiek worden herhaald. Dit betekent dat het onderzoek plaats- en tijdsgebonden is. Het onderzoek is hiervoor geschikt aangezien het integratiebeleid ook onderhevig is aan snelle veranderingen.

1.4.2 Het gebruik van de theorie

Theorievorming dient het doel van reductie van de complexe maatschappelijke werkelijkheid tot toegankelijke en overzichtelijke verbanden en regels.⁶ Theorieën vormen enerzijds het resultaat van onderzoek en anderzijds is het gericht op wetenschappelijk onderzoek. Het zijn uitsprakenstelsels die dienen om beschrijvingen, voorspellingen en verklaringen van de werkelijkheid mogelijk te maken. Een theorie kan waarnemingen op systematische wijze in een eenvoudig kader plaatsen, waardoor het geschikt is voor beschrijvend onderzoek.

⁶ Bressers, J.T.A. en Ringeling A.B. 'Beleidsinstrumenten in drie arena's' – in: Beleidswetenschappen vol. 3, 1989, blz 3-25

In dit onderzoek zal het theoretische kader een drietal functies hebben. Allereerst zullen de kernbegrippen worden geconceptualiseerd, waarmee duidelijke grenzen worden aangegeven voor wat wel en wat niet wordt onderzocht. Daarnaast zal de theorie worden gebruikt als achtergrondinformatie, waardoor waarnemingen in een bepaalde context kunnen worden geplaatst. En als laatste zal het theoretische kader worden gebruikt om bepaalde waarnemingen te verklaren. Zo worden de sociale problemen in Ganzenhoef verklaard aan de hand van een tweetal, door Rubington en Weinberg beschreven, perspectieven. In dit onderzoek zal de theorie niet als uitgebreid causaal model dienen, aangezien nog niet veel bekend is over de Ghanese gemeenschap. Het is dus moeilijk om voorspellingen te doen, bijvoorbeeld over de invloed van het integratiebeleid op de mate van integratie van de Ghanese.

De theorie zal aan een vijftal voorwaarden moeten voldoen. Allereerst zal het onderwerp moeten worden gespecificeerd. In dit onderzoek is het onderwerp zeer specifiek, namelijk de integratie van Ghanese in Ganzenhoef en het integratiebeleid dat daar betrekking op heeft. Ook het bereik van de theorie zal moeten worden gespecificeerd. Bij iedere onderzoeksvraag zal in het theoretisch kader eerst een algemeen beeld worden geschetst, waarna het steeds specifiekere ingaat op het betreffende onderwerp. Daarnaast zullen de belangrijkste begrippen en variabelen, zoals integratie, integratiebeleid en sociale problemen, worden geconceptualiseerd. Vervolgens zal worden beschreven binnen welke verbanden de begrippen in het hoofdstuk van belang zijn. Verder wordt vanuit de literatuur beschreven wat er al bekend is over het onderwerp, de variabelen en eventuele relaties tussen de variabelen. Als laatste zal met behulp van deze informatie het onderzoek verder gespecificeerd worden.⁷

In het volgende hoofdstuk zal worden beschreven wat er in de literatuur bekend is over de Ghanese gemeenschap, onder andere over hun geschiedenis, cultuur, migratieoverwegingen en hun kenmerken in Ganzenhoef. In het derde hoofdstuk komen de sociale problemen aan de orde. In het theoretisch kader wordt beschreven wat de definitie is van een sociaal probleem en vanuit welke perspectieven het benaderd kan worden. Daarna zal de integratie van de Ghanese in Ganzenhoef centraal staan. In de theorie wordt aandacht besteed aan de definitie van integratie en met behulp van de literatuur wordt een aantal indicatoren geformuleerd om de mate van integratie te kunnen onderzoeken. In de onderzoeksvraag over het integratiebeleid wordt een aantal beleidstheorieën op een rijtje gezet en wordt het begrip (integratie)beleid gedefinieerd.

De theorie wordt voornamelijk gebruikt om het onderzoek in een wetenschappelijk perspectief te plaatsen. Door het gebruik van de theorie zullen begrippen en onderdelen van het onderzoek duidelijk worden afgebakend en is het mogelijk om een verklaring te geven voor bepaalde verschijnselen.

1.4.3 Operationalisatie van het onderzoek

Nadat de strategie van het onderzoek is bepaald zal het onderzoek geoperationaliseerd moeten worden. Operationaliseren wil zeggen het ontwikkelen van een specifieke onderzoeksprocedure die nodig is voor het empirische onderzoek.⁸ Dat betekent onder andere dat de onderzoekseenheden en de variabelen worden beschreven. Vanuit de theorie worden eigenschappen van een begrip vertaald in waarneembare variabelen, bijvoorbeeld om de mate van integratie te meten.

In deze paragraaf zal eerst aandacht worden besteed aan een aantal elementen van het onderzoek, zoals onderzoeks- en waarnemingseenheden, populatie en domein. Deze zullen nauwkeurig worden beschreven en afgebakend. Daarna zullen de variabelen met behulp van de theorie gedefinieerd worden.

Elementen van het onderzoek

Onder de populatie van het onderzoek wordt de reikwijdte van de conclusies verstaan. Uiteindelijk zal een aantal uitspraken worden gedaan over de Ghanese in Ganzenhoef en het effect van het integratiebeleid op de mate van hun integratie. Echter bepaalde sociale problemen die in dit onderzoek zijn beschreven zullen niet alleen betrekking hebben op de Ghanese gemeenschap maar op meerdere

⁷ Babbie, E. 'The Practice of Social Research' – 9th edition, Belmont CA, 2001

⁸ Babbie, E. 'The Practice of Social Research' – 9th edition, Belmont CA, 2001

etnische groepen in de wijk. Dit onderzoek beperkt zich tot het doen van uitspraken over de Ghanese gemeenschap, aangezien de kenmerken van de bevolking zeer specifiek voor deze etnische groep gelden en niet voor andere etnische groepen. De te onderzoeken eenheden zijn alle Ghanese inwoners van Ganzenhoef, zowel van de eerste als de tweede generatie.

Aangezien het onhaalbaar is om alle Ghanezen te benaderen om te bepalen in hoeverre ze in Ganzenhoef zijn geïntegreerd. Er zijn verschillende manieren om te onderzoeken in hoeverre de Ghanezen in de wijk zijn geïntegreerd. Zoals uit de dataverzamelmethode in paragraaf 1.4.4. zal blijken is niet gekozen voor het houden van enquêtes, omdat zowel tijd als middelen hiervoor ontbreken. In plaats daarvan is gekozen voor participerende observatie en (in)formele interviews met inwoners van Ganzenhoef, instellingen in de wijk en stadsdeel Zuidoost (zie dataverzamelmethode in paragraaf 1.4.4.). De waarnemingseenheden zijn bewoners en bezoekers van de wijk Ganzenhoef op het moment van de observaties en personen van de te interviewen organisaties en instellingen. De deelnemers aan de informele interviews worden vrij onwillekeurig gekozen, waarbij wel rekening wordt gehouden met het aanspreken van een zo divers mogelijk publiek, dus mannen, vrouwen, jong, oud, van Ghanese afkomst en andere etniciteiten. Naast de observatie en informele interviews wordt een aantal formele interviews afgenomen bij instellingen en organisaties in het Amsterdamse stadsdeel Zuidoost. In bijlage 1 is een overzicht opgenomen van de instanties en organisaties waarbij een interview is afgenomen.

Variabelen

Eerder is al aangegeven dat de centrale begrippen worden geconceptualiseerd. Na het conceptualiseren zullen variabelen geformuleerd worden, aan de hand waarvan de begrippen geanalyseerd worden. Hieronder zal worden beschreven op welke wijze de variabelen zijn bepaald en hoe ze zijn toegepast.

Bij het beschrijven en analyseren van het integratiebeleid in Nederland en in Amsterdam Zuidoost is het lastig om variabelen te noemen. Bij het conceptualiseren van het begrip (integratie)beleid zal worden aangegeven wat onder het begrip wordt verstaan en waar het betrekking op heeft, maar het is niet zinvol om op het gebied van het integratiebeleid variabelen te formuleren. Wel kan aandacht worden besteed aan verschillende visies en perspectieven van waaruit het integratiebeleid kan worden benaderd.

Daarentegen is het voor het begrip integratie goed mogelijk en zelfs noodzakelijk om variabelen te formuleren. Er zijn verschillende meningen over de inhoud van het begrip integratie en wanneer iemand is geïntegreerd in een wijk of samenleving. Daarom is het nodig om van te voren te bepalen hoe integratie tot stand komt en wat de voorwaarden hiervoor zijn.

Om de mate van integratie van de Ghanezen te 'meten' zal in het vierde hoofdstuk aan de hand van de literatuur een aantal variabelen worden geformuleerd. Aan de hand van deze variabelen kan worden geanalyseerd op welke gebieden de Ghanezen wel en niet zijn geïntegreerd in de wijk. Als uitgangspunt is gekozen voor de theorie van Engbersen en Gabriëls.⁹ In het onderzoek worden zeven maatschappelijke sferen onderscheiden waar integratie plaats vindt, namelijk arbeid, onderwijs, huisvesting, politiek, religie, recht en cultuur. Om de mate van integratie meetbaar te maken zullen deze sferen worden gebruikt en zal per sfeer worden aangegeven met behulp van welke variabelen de mate van integratie kan worden gemeten. Daarnaast zullen de kenmerken van de variabelen aan de orde komen. Om een zo compleet en divers mogelijk beeld van de integratie van de Ghanezen weer te geven zal naast de zeven sferen rekening worden gehouden met een aantal demografische factoren, zoals leeftijd, sekse, huwelijkse staat, grootte van het gezin en eerste of tweede generatie.

Om de problemen in de wijk Ganzenhoef te beschrijven is gebruik gemaakt van een aantal variabelen, zoals de mate van criminaliteit, de mate van verloedering en het aandeel dat de Ghanese gemeenschap heeft bij de sociale problemen in de wijk. In hoofdstuk 3 zal aandacht worden besteed aan de variabelen welke gebruikt zijn om de problemen te beschrijven, hoe de variabelen gebruikt zijn en welk doel de variabelen hebben om de sociale problemen te kunnen analyseren.

⁹ Engbersen, G. Gabriëls, R. 'Sferen van integratie: naar een gedifferentieerd allochtonenbeleid', Amsterdam, 1995

1.4.4 Dataverzameling

In deze paragraaf zal worden beschreven op welke wijze de data voor het onderzoek verzameld zijn. Om informatie te verzamelen heb ik veel gebruik gemaakt van zowel informele als formele interviews en gesprekken. Daarnaast heb ik data verzameld door middel van (participerende) observatie. Ik heb veel tijd doorgebracht in de wijk Ganzenhoef om een zo goed mogelijk beeld te krijgen van de wijk en de mensen, waaronder de Ghanese gemeenschap. Er is zowel aandacht geschonken aan de omgeving, als aan de mensen en de sfeer in de wijk.

Literatuurstudie

Tijdens het onderzoek is veelvuldig gebruik gemaakt van relevante literatuur, enerzijds om bepaalde begrippen of factoren te onderzoeken en anderzijds als theoretische verkenning en onderbouwing. Allereerst heb ik literatuur gebruikt om meer bekend te worden met de Ghanese gemeenschap. De meeste literatuur was beschikbaar bij het Afrikaans Studie Centrum in Leiden, aangevuld met internet-informatie en literatuur over de kenmerken van de lokale Ghanese bevolking in Ganzenhoef. De literatuur heeft voornamelijk betrekking op de geschiedenis van de Ghanezen, de migratieredenen, culturele aspecten van de Ghanese gemeenschap en kenmerken van de Ghanezen in Nederland en dan vooral in de Amsterdamse Bijlmer. Verder is literatuur gebruikt in het kader van het conceptualiseren van een aantal onderzoeksbegrippen, zoals integratie, (integratie)beleid en beleidstheorieën. Er is zeer veel literatuur over integratie en integratiebeleid, dus heb ik geprobeerd me te beperken tot de 'kernliteratuur'. Hiervoor is een aantal keuzes gemaakt. Om de mate van integratie te onderzoeken zijn voornamelijk indicatoren gebruikt, die staan beschreven in het boek 'Sferen van Integratie' van Engbersen en Gabriëls. Voor het conceptualiseren van het begrip beleid heb ik voornamelijk gebruik gemaakt van de literatuur van een aantal vooraanstaande wetenschappers op dit gebied, zoals Hoogerwerf en de Graaf en Hoppe.

Interviews

Data heb ik voornamelijk verzameld door het houden van formele en informele interviews. Ik wilde zowel de sociale problemen in de wijk Ganzenhoef als de mate van integratie van de Ghanezen vanuit zoveel mogelijk perspectieven benaderen, dus heb ik interviews gehouden met veel verschillende actoren, zoals burgers, instellingen, lokale overheid en de politie. Op deze wijze zijn kenmerken van de Ghanese gemeenschap beschreven, zoals de problemen die ze tegenkomen bij het functioneren in de Nederlandse maatschappij, problemen met betrekking tot het integreren in de wijk en de invloed die hierop kan worden uitgeoefend met behulp van het integratiebeleid.

Ik ben veelvuldig in de wijk geweest voor informele gesprekken met Ghanese burgers, overige bewoners, bijvoorbeeld met winkeleigenaren, een leraar van een basisschool en medewerkers van stadsdeel Zuidoost.

Tijdens deze gesprekken heb ik gevraagd naar de ervaringen van Ghanezen in de Nederlandse samenleving, wat ze van hun wijk vinden, hoe ze omgaan met de verschillen tussen de westerse en Ghanese cultuur en of ze vinden dat ze voldoende worden ondersteund door de overheid om in de wijk te kunnen integreren. Verder heb ik mensen in de wijk, bijvoorbeeld een flatbeheerder, gevraagd naar hun ervaringen met de Ghanese gemeenschap in de wijk Ganzenhoef, om meer te weten te komen over de kenmerken van de Ghanese bevolking.

De gesprekken zijn allemaal verwerkt en gebruikt bij het beantwoorden van de onderzoeksvragen. Door het open karakter van de informele interviews/gesprekken kon ik een oriënterend en breed beeld krijgen van de wijk Ganzenhoef en van de bewoners van de wijk, inclusief de Ghanese gemeenschap.

De formele interviews zijn voornamelijk gehouden om meer gestructureerde informatie te verzamelen met name over de problemen waar Ghanezen tegenaan lopen bij het integreren in de wijk en de mate waarin het integratiebeleid daar invloed op heeft. Om dit zo divers mogelijk te belichten heb ik met verschillende organisaties en instanties contact opgenomen om informatie te verzamelen. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om een aantal Ghanese (koepel)organisaties¹⁰, een buurtregisseur, scholen en

¹⁰ Voorbeelden van Ghanese koepelorganisaties zijn Recogin en Sikaman. Deze organisaties zijn opgericht door de Ghanese bevolking om de belangen van de Ghanese gemeenschap in Nederland te behartigen. Daarbij vormen ze een brug tussen de Ghanezen en de Nederlandse overheid.

een beleidsmedewerker van stadsdeel Zuidoost. De interviews waren semi-gestructureerd en open van aard, wat wil zeggen dat een aantal vragen is geformuleerd, maar puur als leidraad zijn gebruikt voor het gesprek. Hierdoor is de mogelijkheid blijven bestaan om daar waar extra informatie gewenst was door te kunnen vragen. De onderwerpen lagen wel vast zodat de structuur van het interview behouden werd.

Participerende observatie

Participerende observatie vormt een belangrijk onderdeel van het onderzoek. Door lijfelijk aanwezig te zijn in de wijk Ganzenhoef is het pas echt mogelijk inzicht te krijgen in de kenmerken van de wijk en van de bevolking. De observatie gaat verder dan alleen rondkijken in de wijk; de sfeer in de wijk is te ruiken, te horen en te voelen. Pas in de wijk zelf zie je de echte kenmerken van zowel de wijk, als de mensen die in de wijk wonen. Voor het onderzoek ben ik veelvuldig in de wijk geweest om te observeren. Ik ben een aantal malen in het winkelcentrum van Ganzenhoef geweest, waar vaak veel Ghanezen zijn. Hier heb ik gekeken hoe het dagelijkse leven in de wijk eruit ziet. Ik heb gekeken naar het soort mensen in het winkelcentrum, naar het gedrag van de mensen, het uiterlijk van de mensen en de wijze waarop mensen communiceren. Tijdens deze observaties heb ik ook een aantal Ghanezen aangesproken om meer te weten te komen over de Ghanese gemeenschap in Ganzenhoef. Daarnaast heb ik aandachtig gekeken naar de winkels die in het winkelcentrum gevestigd zijn. Veel winkels in de wijk zijn van Ghanese eigenaren en verkopen Ghanese producten.

Verder ben ik met de buurtregisseur een dag door de wijk gereden om het dagelijkse leven te bekijken. Ik ben bij een school geweest (die net uitging), zodat ik kon zien hoe de communicatie op het schoolplein plaatsvond. Ook ben ik een dag naar de wijk geweest, in eerste instantie om de grenzen van de wijk te bepalen, maar uiteindelijk om door alle straten van de wijk te rijden om de sfeer in mij op te nemen en te beschrijven wat ik zag, hoorde, voelde en rook. Ook heb ik geobserveerd bij een aantal activiteiten en bijeenkomsten van Ghanezen in Ganzenhoef, bijvoorbeeld bij een kerk in de wijk, om zo meer te weten te komen over de Ghanese cultuur. De Ghanezen zijn over het algemeen zeer gelovig en vormen een hechte gemeenschap. Door het bezoeken van een kerk waar veel Ghanese diensten worden gehouden heb ik de gemeenschap beter leren kennen.

Zowel bij de informele als de formele interviews heb ik nauwkeurig geobserveerd. Daarbij heb ik vooral gekeken naar het non-verbale gedrag. Er valt direct een aantal dingen op bij het communiceren met Ghanese mensen. Allereerst het enthousiasme waarmee ze spreken, vooral als het over Ghana gaat. Ze zijn zeer trots op hun Ghanese afkomst en veel Ghanezen dromen ervan hun oude dag in Ghana door te brengen. Dit werkt door in de wijze waarop de Ghanezen spreken. Meestal zijn de Ghanezen in het begin van een gesprek afwachtend en verlegen, maar als ze zich op hun gemak voelen dan uiten ze zich gemakkelijker. Ook gebruiken Ghanezen veel hun lichaam bij het communiceren, bijvoorbeeld handgebaren om iets te benadrukken.

Validiteit en betrouwbaarheid

Allereerst zal ik hier ingaan op de validiteit van het onderzoek. Het is van belang om de validiteit van dit onderzoek zo groot mogelijk te maken om de geldigheid van de resultaten en conclusies te bepalen.

Bij validiteit gaat het zowel om de interne als de externe validiteit. Als het gaat om de interne validiteit dan zal worden bekeken of op basis van de verzamelde data is onderzocht wat moest worden onderzocht. In dit onderzoek zullen de sociale problemen in Ganzenhoef en de integratie van de Ghanezen vanuit zo veel mogelijk perspectieven worden benaderd om een zo compleet mogelijk beeld te krijgen, zodat de conclusies zo valide mogelijk zullen zijn.

Als het gaat om de externe validiteit zal de nadruk liggen in hoeverre het mogelijk is om de resultaten te generaliseren, in dit geval bijvoorbeeld naar andere wijken of andere etnische groepen. Ik zal aangeven wat de grootste risico's zijn bij het generaliseren van de conclusies en hoe dit risico zo klein mogelijk wordt gemaakt.

Er is een aantal factoren die de validiteit van het onderzoek kunnen beperken. Om te beginnen heb ik niet alle Ghanezen in Ganzenhoef kunnen spreken. Uitspraken die ik in het onderzoek doe zijn dus

gebaseerd op de resultaten van de formele en informele gesprekken die ik heb gevoerd tijdens de bezoeken aan de wijk. Daarnaast ben ik niet op alle tijdstippen in de wijk aanwezig geweest. Ik heb de wijk bijvoorbeeld niet 's avonds bezocht, wat mijn beeldvorming wellicht heeft beïnvloed. Wel heb ik in dit opzicht de validiteit zo groot mogelijk gemaakt door gesprekken te hebben met veel verschillende mensen, die de situatie ieder vanuit een eigen perspectief benaderden. Om de validiteit verder te vergroten heb ik de interviews (zowel informeel als formeel) zorgvuldig voorbereid en heb ik de personen die zijn geïnterviewd zorgvuldig gekozen. Het gevaar is wel dat de geïnterviewde personen maatschappelijk wenselijke antwoorden hebben gegeven. Door per onderwerp meerdere vragen te stellen en de vragen zo duidelijk en gemakkelijk mogelijk te maken heb ik geprobeerd om deze bedreiging zo klein mogelijk te maken. Doordat de meeste Ghanese zeer gebrekkig Nederlands spreken was het soms lastig om duidelijk te maken wat ik precies wilde weten.

De Ghanese gemeenschap in Ganzenhoef heeft zeer specifieke kenmerken, waardoor het generaliseren van de resultaten slechts beperkt mogelijk zal zijn. In de conclusies zal ik mij voornamelijk beperken tot het doen van uitspraken over de situatie van de Ghanese in Ganzenhoef. Wanneer ik uitspraken verder generaliseer zal ik dat op dat moment verantwoorden.

Bij de betrouwbaarheid moet gedacht worden aan de juistheid van de conclusies. Hierbij komen de volgende vragen aan de orde: In hoeverre zijn de verzamelde gegevens juist? Zijn de juiste verbanden gelegd op basis van de verzamelde gegevens? Het grootste probleem op het gebied van de betrouwbaarheid was dat ik geen Ghanese achtergrond heb, waardoor het moeilijk was om informatie te krijgen vanuit de zeer hechte en gesloten gemeenschap. Allereerst vormde de taal al een barrière en daarnaast het gebrek aan vertrouwen vanuit de Ghanese bevolking. Zeker aan het begin van een gesprek was er sprake van enige argwaan en gereserveerdheid. Om het vertrouwen te winnen heb ik me zeer open opgesteld en heb ik oprechte interesse getoond in de Ghanese, zowel in de personen als in de culturele achtergrond. Naarmate de gesprekken vorderden werden de meeste Ghanese wat meer open en voelden zich ook wat meer op hun gemak. Op deze wijze heb ik geprobeerd de betrouwbaarheid van het onderzoek te vergroten.

1.4.5 Beperkingen

In deze paragraaf zullen de beperkingen worden beschreven, die gelden voor dit onderzoek. Met deze beperkingen is zo goed mogelijk rekening gehouden om het onderzoek zo betrouwbaar en valide mogelijk te maken. Door de beperkingen heeft een aantal afwegingen plaats moeten vinden, die in dit hoofdstuk verantwoord worden.

Allereerst betreft het een afstudeeronderzoek, waardoor de factor tijd een grote rol heeft gespeeld. Ik was zelf volledig beschikbaar voor het onderzoek, maar ik was ook voor een deel afhankelijk van de beschikbaarheid van anderen, zoals medewerkers van instellingen en organisaties. Deze mensen hebben ieder hun eigen agenda, waardoor het soms moeilijk was om afspraken te plannen. Daarnaast ben ik zelf woonachtig in Hengelo, waardoor de afstand tot Amsterdam een beperking voor het onderzoek was. Voor het onderzoek ben ik vaak in Amsterdam en in de wijk Ganzenhoef geweest, zowel voor interviews als voor gesprekken en observatie, maar niet zo vaak als ik dat had gewild.

Door het omvangrijke onderzoek en de hoeveelheid informatie en literatuur over integratie en het integratiebeleid was ik genoodzaakt mij te beperken tot de 'kernliteratuur'. Hierbij heb ik bepaalde afwegingen moeten maken welke literatuur ik wel en niet zou gaan gebruiken voor het onderzoek.

Een andere beperking voor het onderzoek was het geld en de beperkte middelen. Hierdoor kon ik bijvoorbeeld geen enquêtes houden in de wijk en waren de mogelijkheden beperkt.

Waar ik verder tegenaan ben gelopen is de geslotenheid van de Ghanese gemeenschap. Enerzijds waren ze erg beleefd en vriendelijk, maar aangezien ik een Nederlandse onderzoeker ben, was er toch enige afstand, waardoor het tijd kostte om vertrouwen te winnen. Uiteindelijk ben ik er goed in geslaagd om contacten te leggen met de Ghanese bevolking en informatie te verzamelen voor mijn onderzoek. Tot slot is het integratiebeleid aan veranderingen onderhevig, dus het onderzoek is een mo-

mentopname. Dit betekent dat bepaalde uitspraken gedateerd kunnen zijn en niet meer overeenkomen met het huidige beleid.

1.5 Opbouw van de scriptie

In het volgende hoofdstuk zullen kenmerken van de Ghanese gemeenschap worden beschreven. Hierbij wordt ingegaan op de Ghanese geschiedenis, de redenen van het migreren naar Nederland, de culturele achtergrond van de Ghanese gemeenschap en de kenmerken van de Ghanezen in Nederland.

In hoofdstuk 3 zullen kenmerken van de wijk Ganzenhoef aan de orde komen en worden de sociale problemen in de wijk Ganzenhoef besproken. Allereerst zal worden beschreven wat onder een sociaal probleem wordt verstaan en vanuit welke perspectieven een sociaal probleem kan worden benaderd en vervolgens wordt bekeken welke sociale problemen in Ganzenhoef aan de orde zijn en in hoeverre de Ghanezen hierbij betrokken zijn. In het vierde hoofdstuk wordt de mate van integratie van de Ghanese gemeenschap beschreven, aan de hand van de sferen van integratie die eerder in dit hoofdstuk aan de orde zijn gekomen. In hoofdstuk 5 komt het integratiebeleid aan de orde. Eerst wordt bepaald wat beleid is en wat onder een beleidstheorie wordt verstaan en vervolgens wordt gekeken hoe het Nederlandse en lokale integratiebeleid eruit ziet. Daarna wordt beschreven in hoeverre in het beleid aandacht wordt besteed aan de Ghanese gemeenschap en of het integratiebeleid van invloed is op het bevorderen van de integratie van Ghanezen in Ganzenhoef. Tot slot zal er in de conclusies en aanbevelingen een antwoord worden geformuleerd op de onderzoeksvragen. Er zal worden gekeken in welke mate de Ghanezen in Ganzenhoef zijn geïntegreerd en hoe effectief het integratiebeleid is voor de integratie van Ghanezen. Daarna zal een aantal aanbevelingen worden gedaan voor de wijze waarop het beleid effectiever en efficiënter kan worden.

2 Kenmerken van de Ghanezen

In dit hoofdstuk staat de volgende vraag centraal: Wat zijn de kenmerken van de Ghanese gemeenschap? Het doel hiervan is om meer te weten te komen over de migratiemotieven en de culturele achtergrond van de Ghanese bevolking in Nederland, in het bijzonder in de wijk Ganzenhoef. Dit hoofdstuk zal hoofdzakelijk als achtergrond worden gebruikt bij het verklaren van de rol van de Ghanezen bij de sociale problemen in Ganzenhoef en de mate waarin de Ghanezen zijn geïntegreerd in de samenleving.

Allereerst zal worden ingegaan op de geschiedenis van Ghana. Daarin zal het koloniale verleden van het Ghanese volk aan de orde komen en de wijze waarop de republiek Ghana is ontstaan. De historie van Ghana zegt veel over de huidige Ghanese gemeenschap en is daarom van belang. Verder zal aandacht worden besteed aan de migratie van de Ghanezen. Veel Ghanezen zijn als arbeidsmigranten naar Nederland gekomen, wat verklaart dat ze bekend staan als harde werkers en iedere maand geld sturen naar hun familie in Ghana. Veel Ghanezen in Nederland denken in de toekomst naar Ghana terug te keren, om daar een bestaan op te bouwen met het in Nederland verdiende geld. Dit heeft gevolgen voor de ideeën van Ghanezen over het integreren in de Nederlandse samenleving. Ook zal een aantal elementen van de Ghanese cultuur worden beschreven, vooral waar die verschillend is van de westerse cultuur. Door de Ghanese cultuur in kaart te brengen kunnen veel gedragingen van de Ghanezen in Ganzenhoef worden verklaard, zoals het uitbundig vieren van geboorten en begrafenissen en het vormen van een zeer hechte gemeenschap. Er zal worden ingegaan op de plaats van familie, het belang van religie, gezag, normen en waarden en culturele uitingen. Tot slot zullen enige kenmerken van de Ghanese gemeenschap in Nederland worden beschreven, om een duidelijk beeld te schetsen van de etnische groep die in dit onderzoek centraal staat. Waaronder een aantal demografische gegevens.

Dit hoofdstuk is voornamelijk bedoeld als oriëntatie op zowel de Ghanese gemeenschap in de wijk Ganzenhoef als de Ghanese bevolking in het algemeen. Met behulp van de verzamelde data is het mogelijk om de problemen in de wijk Ganzenhoef in een perspectief te plaatsen en aan de hand van deze achtergrondinformatie zal de rol van de Ghanezen mede kunnen worden verklaard.

2.1 Historie van Ghana

De geschiedenis van Ghana is vrij nauwkeurig vastgelegd in de literatuur, met name na de onafhankelijkheid in 1957. Dit komt doordat Ghana het eerste Afrikaanse land is dat onafhankelijk is geworden en als voorbeeld moest dienen voor andere Afrikaanse landen in de regio. Aan de hand van relevante literatuur en met behulp van een aantal internetsites zal een globaal beeld worden geschetst van het ontstaan en de geschiedenis van Ghana, waarbij een aantal belangrijke gebeurtenissen aan de orde zal komen. Door het in kaart brengen van de historie van Ghana zal meer duidelijkheid worden gegeven over het ontstaan van de verschillende volkeren in Ghana, de achtergrond van de migratie van de Ghanezen en de koloniale band met Nederland.

Het oorspronkelijke Ghana lag ongeveer 750 kilometer noordelijker dan waar het nu ligt en is genoemd naar het middeleeuwse Ghanese rijk (Ouagadougou). Het gaat om het gebied waar tegenwoordig Mauritanië, Senegal en Mali liggen.¹¹ Het bestond uit afzonderlijke koninkrijken, die ieder bestuurd werden door chiefs (stamhoofden). Het contact tussen de koninkrijken beperkte zich tot de handel en het voeren van stammenoorlogen.¹² De Akan vormde het grootste volk, waaronder de Ashanti en de Fanti. Dit volk werd steeds verder naar het zuiden verdreven en vestigde zich uiteindelijk aan de westkust, waar het huidige Ghana ligt. Naast de Akan zijn er drie hoofdvolken in Ghana, namelijk de Mole-Dagbane, de Ewe en de Ga-Agdange. Deze hoofdvolken bestaan weer uit meerdere stammen met een eigen chieft. In het huidige Ghana kunnen nog steeds meer dan honderd stammen worden onderscheiden.

¹¹ <http://www.ghana-products.nl/geschiedenis.htm>

¹² <http://www.norghavo.org/dutch/geschiedenis.htm>

De Ghanese westkust had een zeer grote aantrekkingskracht op Europese landen, voornamelijk vanwege de grote hoeveelheid goud in de grond. De eerste Europeanen die het gebied ontdekten waren Portugese ontdekkingsreizigers. In 1471 kwamen ze aan wal en werd het 'Goudkust' genoemd, waar later Ghana uit ontstaan is. Er werd een ruilhandel opgezet waarbij vooral goud, kokosnoten en katoen werden verhandeld, vanuit de belangrijkste haven en handelspost Elmina. Ook de Nederlanders hadden interesse in de goudkust. Barend Erikszoon was in 1594 de eerste die de goudkust bereikte. In 1637 werd het door de Nederlanders veroverd. Naast goud werd door de Nederlanders vooral in cacao en hout gehandeld. In die tijd kwam ook de slavenhandel in opkomst. Door de Nederlanders werden veel slaven naar Latijns-Amerika gebracht, zoals Suriname.¹³ De oceaangerichte handel hielp de opkomst van de lokale machten. De Ashanti beheersten de belangrijkste handelsroutes zowel in het noorden als in het zuiden en controleerden de handel in slaven en goud. Daarmee kreeg het Ashanti-rijk in de 17^e eeuw een zeer machtige positie in de regio.¹⁴ Vanaf de 17^e eeuw waren steeds meer (voornamelijk Europese) naties geïnteresseerd in de 'Goudkust' en ontstond een grote rivaliteit in de regio. Vooral de Britten voelden zich bedreigd door de opkomst van het Ashanti-rijk en mede hierdoor vielen de Britten het gebied binnen. Uiteindelijk werd de 'Goudkust' in 1901 door de Britten ingelijfd.¹⁵

Nadat Engeland steeds meer macht moest prijsgeven aan de onafhankelijkheidsbewegingen kwam er in 1951 een eigen grondwet voor Ghana en werd het op 6 maart 1957 als één van de eerste Afrikaanse landen onafhankelijk, met Kwame Nkrumah als premier.¹⁶ Nkrumah wilde van Ghana een gecentraliseerde staat maken, wat bij de oppositie (de Verenigde Partij) veel kritiek teweeg bracht. Op 1 juli 1960 werd Ghana tot republiek uitgeroepen met Nkrumah als president en de CCP (Convention People's Party) als grootste partij. In 1966 werd Nkrumah afgezet door een militaire staatsgreep, aangezien hij steeds meer als dictator ging optreden, bijvoorbeeld door het aan banden leggen van de pers en het pleiten voor een éénpartij-systeem. Ook het falende economische beleid was hier mede oorzaak van. Er volgde een rumoerige politieke periode, met verschillende politieke leiders, gekenmerkt door een slechte economie.¹⁷ In 1981 nam J.J. Rawlings het roer over, aan het hoofd van de PNDC (Provisional National Defence Council). Onder zijn leiding werd een aantal leiders uit de rumoerige periode geëxecuteerd en kwam er meer stabiliteit. Hij kreeg veel respect uit het buitenland, maar de economische problemen waren nog niet ten einde, mede door de uitzetting van één miljoen Ghanezen uit Nigeria, wegens een oliecrisis. Mede dankzij steun van het IMF (1983) en de Wereldbank werd onder Rawlings met succes een aantal herstelprogramma's doorgevoerd. Zo werd een aantal leningen geherstructureerd en werd de landbouwproductie verhoogd.¹⁸

In 1992 werd Ghana een parlementaire democratie met een onafhankelijke rechtspraak en autonome commissies. In 1992 en in 1996 werd Rawlings door middel van vrije, internationaal erkende verkiezingen democratisch gekozen als president van Ghana. De jaren '90 zijn overwegend rustig verlopen, zowel op economisch als politiek vlak.¹⁹ Na winst van de oppositiepartij van John Kufuor werd de macht in 2001 probleemloos aan hem overgedragen. In 2004 werd Kufuor als president herkozen. Tegenwoordig bestaat Ghana uit tien regio's, met Accra als hoofdstad.²⁰ De huidige regeringsvorm is een constitutionele democratie, met een president aan het hoofd. Ghana is sterk centraal bestuurd, maar de lokale 'chiefs' hebben vooral op het platteland veel invloed op de lokale bevolking. In tegenstelling tot omringende landen als Sierra Leone, Liberia en Ivoorkust is de politieke situatie in Ghana stabiel. Op economisch gebied zijn nog de nodige problemen, vooral door de dalende prijs van exportproducten als goud en cacao. Momenteel heeft Ghana een bemiddelende rol in Midden- en West-Afrika.

¹³ Moerkamp, J. 'Ghana – mensen, politiek, economie en cultuur', landenreeks 1997

¹⁴ <http://www.ghana-products.nl/geschiedenis.htm>

¹⁵ <http://nl.wikipedia.org/wiki/Ghana>

¹⁶ Moerkamp, J. 'Ghana – mensen, politiek, economie en cultuur', landenreeks 1997

¹⁷ <http://www.ghana-products.nl/geschiedenis.htm>

¹⁸ Moerkamp, J. 'Ghana – mensen, politiek, economie en cultuur', landenreeks 1997

¹⁹ <http://www.akwaabatours.com/index landeninfo-ghana.html>

²⁰ In bijlage 2 is een plattegrond van Ghana bijgevoegd met een beschrijving van de regio's

2.2 Migratie van Ghanezen

Door de migratie van Ghanezen te onderzoeken zal het gedrag van Ghanezen in Nederland voor een deel kunnen worden verklaard. Arbeidsmigranten gedragen zich bijvoorbeeld anders dan politieke migranten, aangezien het vertrek uit het land van herkomst een andere achtergrond heeft. Voor een deel kan het gedrag van de Ghanezen in Ganzenhoef worden verklaard aan de hand van het migratieproces. In deze paragraaf zal de migratie van de Ghanese gemeenschap worden onderzocht, voornamelijk aan de hand van het onderzoek van Kraan, waarin vijf redenen worden gegeven voor migratie van Ghanezen.²¹ Ook is tijdens gesprekken met Ghanezen in de wijk Ganzenhoef aan de orde gekomen wat voor hen de redenen waren om zich in Nederland te vestigen.

Voor veel Ghanezen is presteren zeer belangrijk, zowel voor zichzelf als om aan de gemeenschap te laten zien. De meeste Ghanezen hebben de wil om succesvol te worden en zijn bereid daar hard voor te werken. Tijdens een gesprek met een Ghanese vrouw kwam naar voren dat ze in Nederland was om veel geld te verdienen en dat ze daar twee banen voor had.²² Uit dit gesprek bleek zelfs dat ze haar familie in Ghana niet onder ogen zou durven te komen als ze in Nederland niet voldoende geld had gespaard. Tevens willen veel Ghanezen dat hun naasten trots op ze kunnen zijn. In Ghana is de kans om succesvol te zijn aanzienlijk minder groot dan bijvoorbeeld in Europa, waardoor sociale druk ontstaat om elders te slagen en succesvol te worden.²³

Volgens Marloes Kraan zijn er vijf redenen voor de migratie van Ghanezen²⁴. Bij seizoensmigratie trekken inwoners van een land delen van het jaar naar het buitenland, wanneer daar meer te verdienen is dan in het eigen land. Deze vorm van migratie is economisch van aard. Ghanezen gaan bijvoorbeeld delen van het jaar naar Nigeria voor de olie-industrie. De koloniale migratie heeft betrekking op landen waar het land van herkomst een (historische) band mee heeft, bijvoorbeeld om er werk te zoeken of hoger onderwijs te volgen. Ghana heeft een historische band met Nederland, waardoor veel Ghanezen ervoor kiezen om hier naartoe te emigreren. In Ghana wordt zeer beperkt hoger onderwijs aangeboden waardoor Ghanezen die de ambitie hebben om hoger onderwijs te volgen dit elders moeten gaan volgen. Ook dit is een reden om uit het land te emigreren. Daarnaast heeft een onstabiele politieke situatie in Ghana vooral aan het eind van de jaren '70 en begin jaren '80 geleid tot migratie. Ondanks dat de politiek in Ghana vrij stabiel is in vergelijking met de andere landen in de regio zijn mensenrechten regelmatig geschonden, wat een reden was om het land te ontvluchten. Als laatste reden noemt Kraan de economische situatie in Ghana. Ghana is zeer afhankelijk van de export, dus ook van de exportprijzen. Daling van de prijzen van de exportproducten heeft rechtstreeks invloed heeft op het inkomen van veel Ghanezen. Daarnaast werden in 1983 ongeveer een miljoen Ghanezen uit Nigeria gezet. Ghana had niet de mogelijkheden om voor al deze Ghanezen onderdak, voedsel en andere primaire levensbehoeften te bieden, waardoor veel Ghanezen naar andere landen vertrokken.

Aangezien de economische situatie in Ghana aanzienlijk minder goed is dan in Europa is het grootste deel van de migratie van Ghanezen economisch van aard. Over de hele wereld zijn Ghanese diaspora²⁵ te vinden. Met name door hun religie en culturele achtergrond voelen Ghanezen zich sterk tot elkaar aangetrokken, waardoor ze overal ter wereld sterk verenigd zijn. Na de invoer van belastingen halverwege twintigste eeuw zijn veel Ghanezen uit Ghana vertrokken.

De migratie van de Ghanezen is grofweg te verdelen in twee fasen, waarbij de scheiding ligt bij de oliecrisis in Nigeria in 1983. Voor 1983 waren het vooral avonturiers en politieke vluchtelingen die vanuit Ghana naar andere landen trokken om een nieuwe toekomst op te bouwen. Met een piek aan het eind van de jaren '70 door de onstabiele politieke situatie in Ghana met veel machtswisselingen en

²¹ Kraan, M. 'Blijven of teruggaan? – Een sociologische analyse van potenties en problemen van Ghanezen in Amsterdam Zuid Oost', Amsterdam, 2001

²² Bijlage 1, tabel B, nummer 20

²³ Vluchtelingenwerk, 'Ghana: vluchtelingen in Nederland', november 1992

²⁴ Kraan, M. 'Blijven of teruggaan? – Een sociologische analyse van potenties en problemen van Ghanezen in Amsterdam Zuid Oost', Amsterdam, 2001

²⁵ Een diaspora is het tussen andersdenkenden wonen van leden van een bepaalde eenheid.

verschillende politieke leiders.²⁶ Na 1983 waren het vooral economische migranten, die mede door de crisis in Nigeria, in andere landen (in het bijzonder in Europa en deels in Amerika) een ander onderkomen zochten. In eerste instantie trokken veel Ghanezen naar Engeland wegens het koloniale verleden, maar na 1984 werd het toelatingsbeleid steeds strenger, waardoor veel Ghanezen naar andere landen trokken.²⁷ Aangezien Nederland en Ghana ook een koloniaal verleden hebben, koos een aantal Ghanezen ervoor naar Nederland te komen. Vooral rond 1987 trokken veel Ghanezen naar Nederland.²⁸ Vanaf dat moment werd ook de Nederlandse wetgeving steeds restrictiever, waardoor het voor de Ghanezen moeilijker zou worden om naar Nederland te emigreren.

Veel Ghanezen kwamen naar Nederland met het idee om in korte tijd veel geld te verdienen en met het verdiende geld in Ghana een nieuw bestaan op te bouwen, samen met hun familie. Er werd weinig aandacht besteed aan een opleiding, waardoor het Ghanezen vaak wel lukte om in Nederland een baan te vinden, bijvoorbeeld in de horeca of als schoonmaker, maar niet op een hoog niveau en zonder een al te hoog inkomen. Daarnaast is het leven in Nederland veel duurder dan in Ghana, waardoor aan het eind van de maand relatief weinig geld werd overgehouden. Tegenwoordig is de situatie niet veel anders en blijft het voor de Ghanezen moeilijk om geld te sparen. Wel wordt een deel van het verdiende geld overgemaakt naar familie in Ghana. Remigratie is in veel gevallen geen optie meer aangezien ze bang zijn om in hun eer aangetast te worden als ze er niet in slagen om in Nederland succesvol te worden. Ze zijn veelal te trots om terug te keren naar Ghana als er niet voldoende geld is verdiend om de familie in Ghana te kunnen onderhouden. Wat wel steeds meer voorkomt is dat er in het kader van gezinshereniging veel Ghanese vrouwen en kinderen naar Nederland emigreren. Deze sociale migratie kwam vooral in de jaren '90 veel voor.²⁹

Nadat het immigratiebeleid in Nederland na 1987 restrictiever is geworden zijn veel Ghanezen illegaal het land binnengekomen. Door het behoorlijke aantal illegale Ghanezen is het precieze aantal in Nederland moeilijk in cijfers uit te drukken. Vanaf 1996 werd Ghana gezien als een probleemland, zodat iedereen die naar Nederland wilde komen in Ghana op de echtheid van papieren werd gecontroleerd. Dan pas konden ze in de Nederlandse administratie worden verwerkt. Deze operatie kostte veel tijd en geld, waardoor veel Ghanezen ervan afzagen om naar Nederland te komen.³⁰

2.3 De Ghanese cultuur

Eigenlijk kan er niet worden gesproken van een Ghanese cultuur aangezien het land Ghana, zoals wij het kennen, niet als culturele eenheid kan worden gezien. In Ghana wonen ongeveer 100 stammen die niet allemaal dezelfde culturele achtergrond hebben. Ze hebben hun eigen taal, gewoonten en gebruiken. De grootste etnische volkeren in Ghana zijn de Ashanti, de Ewe en de Fante. Er is een zekere rivaliteit tussen de verschillende volkeren, maar na de onafhankelijkheid is de rivaliteit minder geworden en voelen de etnische groepen in Ghana een zekere verbondenheid en tot op zekere hoogte worden bepaalde culturele elementen gedeeld. In deze paragraaf zal aandacht worden besteed aan een aantal van deze culturele elementen.

2.3.1 De invloed van familie

Aangezien het begrip familie alleen al cultuurgebonden is zal ik eerst kort ingaan op wat Ghanezen verstaan onder families en wat de eigenschappen van een Ghanese familie zijn. De wijze waarop Ghanezen de familie zien hangt af van de etnische groep waar ze deel van uitmaken. Bij de Ashanti is bijvoorbeeld naast de directe familie de lineage erg belangrijk. Binnen een lineage hebben families

²⁶ Kraan, M. 'Blijven of teruggaan? – Een sociologische analyse van potenties en problemen van Ghanezen in Amsterdam Zuid Oost', Amsterdam, 2001

²⁷ Interview Ghanese koepelorganisatie Recogin, bijlage 1, tabel A, nummer 1

²⁸ Overzicht van het aantal Ghanezen dat naar Nederland is gekomen is te vinden in bijlage 3

²⁹ Kraan, M. 'Blijven of teruggaan? – Een sociologische analyse van potenties en problemen van Ghanezen in Amsterdam Zuid Oost', Amsterdam, 2001

³⁰ Interview Ghanese koepelorganisatie Recogin, bijlage 1, tabel A, nummer 1

gemeenschappelijke mythische voorouders en dus hetzelfde bloed.³¹ Dit speelt een grote rol in hun leven. Zo kunnen ze bijvoorbeeld niet trouwen met iemand uit dezelfde lineage. Deze bloedverwantschap heeft grote gevolgen voor de manier waarop Ghanezen tegen gezag aankijken. De lokale lineage is voor veel Ghanezen veel belangrijker dan nationale politieke verhoudingen.³²

Iemand wordt in Ghana altijd gezien als lid van een familie. Elke familie heeft een eigen huis in een dorp van herkomst, meestal de plaats waar de moeder vandaan komt (de Ashanti zijn matrilineair). Deze plaats van herkomst dient als identificatie en blijft altijd van belang. Kinderen en ouderen worden door de familie in ieder geval in hun primaire behoeften verzorgd. De familie bepaalt de politieke, rituele en economische organisatie. Elke familie heeft een familiehoofd die de familie overal vertegenwoordigt.³³ De familie is de hoeksteen van de samenleving en belangrijker dan het kerngezin.

De Ewe zijn patrilineair, dus alles wordt geregeld via de mannen in de familie. Ongeveer tweederde van de families woont op het platteland en leeft van familiebezit, de landbouw en het geld dat door familie vanuit het buitenland wordt toegestuurd. Door het steeds groter worden van Ghanese steden en de individualisering stijgt het privé-bezit wel ten koste van familiebezit.

Het belang van de familie komt goed tot uitdrukking bij geboorten en begrafenissen. Het nageslacht is heel belangrijk voor Ghanezen, zodat de zwangerschap met zorg wordt behandeld. Op de achtste dag na een geboorte is er een geboorteceremonie en worden de namen van de kinderen symbolisch gegeven. Een begrafenis betekent voor Ghanezen negen dagen rouw. De begrafenis wordt door de familie georganiseerd en iedereen wordt geacht iets mee te nemen. Bij iedere gebeurtenis hoort een bepaalde klederdracht, waarin de familiekleuren of patronen terug komen.

In Nederland is het belang van familie in brede zin goed terug te zien. Allereerst maken vrijwel alle Ghanezen maandelijks geld over naar familie in Ghana. Verder wonen veel Ghanezen in Ganzenhoef samen met één of meerdere familieleden. Uit een gesprek met een Ghanese familie³⁴ bleek dat ze met tien familieleden samenwoonden in een flat in Ganzenhoef. Ook de klant³⁵ van een supermarkt vertelde dat ze samenwoonde met 'verre' familie. Het gaat hierbij waarschijnlijk om mensen uit dezelfde lineage. Verder wordt het belang van lineages en nog breder de verschillende etnische groepen duidelijk door de manier waarop ze in Nederland zijn georganiseerd. Dit is terug te zien in de manier waarop Ghanezen stemmen. Ze stemmen op een Ghanese vertegenwoordiger, liefst van dezelfde etniciteit en verwachten dat deze veel aandacht aan de eigen groep besteed. Het belang van familie is mede een reden dat de Ghanezen in Nederland een zeer hechte en gesloten gemeenschap vormen.

2.3.2 Het belang van religie

Ghana kent in hoofdlijnen drie religies; het Christendom (ongeveer 60%), de Islam (ongeveer 25%) en het Animisme of natuurgodsdiensten (ongeveer 15%). Het noorden van Ghana is sterk beïnvloed door de Islam en is waarschijnlijk overgebracht door Islamitische handelsreizigers rond de 13^e eeuw. Het zuiden van Ghana is overwegend Christelijk door Europese invloeden tussen de 15^e en 17^e eeuw. Naast handelsreizigers werden zendelingen vanuit Europa gestuurd om hun religie te verspreiden.³⁶ Onder andere vanuit Nederland werd het protestantisme overgebracht en vanuit Portugal voornamelijk het rooms-katholicisme. In de 19^e eeuw zond de Engelse methodistenkerk zendelingen als reactie op de slavenhandel en in dezelfde tijd werden Duitse, Zwitserse en Deense presbyteriaanse zendelingen gestuurd om hun religie te verspreiden.³⁷ Binnen de Islam en het Christendom hebben bestaande belevingen en ideeën van het Animisme een plaats gekregen. Uit de westerse missiekerken zijn onafhankelijke Ghanese kerken ontstaan, waarbij een vertaalslag is gemaakt naar bestaande opvattingen over

³¹ Kraan, M. 'Blijven of teruggaan? – Een sociologische analyse van potenties en problemen van Ghanezen in Amsterdam Zuid Oost', Amsterdam, 2001

³² Vluchtelingenwerk, 'Ghana: vluchtelingen in Nederland' november 1992.

³³ Kraan, M. 'Blijven of teruggaan? – Een sociologische analyse van potenties en problemen van Ghanezen in Amsterdam Zuid Oost', Amsterdam, 2001

³⁴ Bijlage 1, tabel B, nummer 15

³⁵ Bijlage 1, tabel B, nummer 4

³⁶ www.ghanangers.nl

³⁷ www.kerkinactie.nl

leven en dood, ziekten, genezing en kwaad, vanuit het syncretisme.³⁸ Inmiddels zijn er veel verschillende substromingen, waarbij de meeste Ghanezen traditionele rites verenigen met moderne wereldgodsdiensten. Het meest traditioneel is het geloof in één oppergod en een aantal 'mindere' goden. Religie speelt in het leven van de meeste Ghanezen een heel belangrijke rol. Naast dat de kerk fungeert als medium tussen de zichtbare en onzichtbare wereld speelt het een grote rol op maatschappelijk en sociaal gebied. In Ghana is de kerk een sociale ontmoetingsplaats voor leden van een familie of lineage en het lijkt wel of Ghanezen ontvankelijker zijn voor religieuze ervaringen dan mensen in de westerse samenleving. Wellicht komt dat doordat het leven in Ghana harder en zwaarder is.

In de Bijlmer zijn de Ghanezen in religieus opzicht zeer goed georganiseerd. Bijna alle Ghanezen in Ganzenhoef zijn op religieus gebied zeer actief en er zijn veel Ghanese kerken. Dit komt mede doordat er zoveel religieuze substromen in Ghana zijn ontstaan. De meerderheid van de Ghanezen in Ganzenhoef zijn Christelijk. Met name Evangelisten en aanhangers van de Pinksterkerken zijn in opkomst.³⁹ Op zaterdag of zondag is bijna iedere Ghanee aanwezig bij een kerkdienst en zijn er lange diensten, waarbij veel wordt gezongen en gedanst. Nog meer dan in Ghana speelt de kerk in Nederland in sociaal opzicht een belangrijke rol voor de Ghanezen. De kerken bieden Ghanezen een veilige haven en helpen Ghanezen die tussen wal en schip dreigen te raken. Ook worden nieuwkomers welkom geheten en worden mensen geholpen met het zoeken naar woonruimte en werk. Daarnaast wordt gezorgd voor kinderopvang en het aanbieden van taal- en computerlessen.

Er is een groot verschil tussen de verhouding tussen kerk en staat in Nederland en in Ghana. De Ghanezen kennen niet de scheiding tussen kerk en staat, zoals dat in Nederland geldt. In Ghana is vaak de chieft van een stam tevens een predikant, waardoor deze vaak veel gezag heeft. In Nederland is dit terug te zien. Door de grote maatschappelijke functie van de kerk voor de Ghanese samenleving en het gezag van de predikant heeft de kerk ook op politiek gebied een belangrijke rol voor de Ghanezen. Zo kan de kerk bijvoorbeeld een grote aanhang mobiliseren op het politieke vlak als dit nodig is.

De Ghanese gezondheidszorg heeft ook veel religieuze elementen. Zo wordt er veel aan spirituele genezing gedaan met veel rituelen. De predikant in de kerk wordt vaak genezende gaven toegekend. In Ghana zijn veel wonderdokters die gebruik maken van inheemse kruiden. Deze wonderdokters zouden veel kennis hebben.

2.3.3 Het gezag

In Ghana is het gezag zeer centraal georganiseerd. De regering stelt hele duidelijke en concrete voorwaarden aan de Ghanezen over de manier waarop ze in de Ghanese samenleving moeten functioneren. Er is strenge controle op het naleven van de wetten en plichten en wanneer iemand zich niet aan de afspraken houdt volgen strenge straffen.⁴⁰ Voor de Ghanezen in Nederland schept dit verwachtingen. Ze verwachten ook van de Nederlandse overheid duidelijkheid over plichten en verantwoordelijkheden. Maar in tegenstelling tot Ghana wordt in Nederland de nadruk gelegd op eigen verantwoordelijkheid en initiatief. Dit zorgt ervoor dat de Ghanezen niet veel vertrouwen hebben in de Nederlandse overheid en de kloof tussen de overheid en de Ghanese burgers groot is. Mochten de Ghanezen problemen hebben dan zullen ze niet snel naar de Nederlandse overheid gaan, maar naar vertegenwoordigers uit de eigen etnische groep, zoals Ghanese zelforganisaties of de kerk. Veel Ghanese verenigingen zijn ook opgericht met als doel minder afhankelijk te zijn van de Nederlandse overheid.⁴¹ De lokale chiefs (stamhoofden) hebben in Ghana zeer veel invloed. Wanneer Ghanezen problemen hebben bij het functioneren in de Ghanese samenleving gaan ze naar de chiefs. De chiefs zorgen meestal voor een oplossing, waardoor veel Ghanezen opkijken tegen de chiefs. In de praktijk geeft dit meer macht aan de chiefs dan aan de Ghanese regering. Ook in Nederland is dit terug te zien. Ghanese sleu-

³⁸ Kraan, M. 'Blijven of teruggaan? – Een sociologische analyse van potenties en problemen van Ghanezen in Amsterdam Zuid Oost', Amsterdam, 2001

³⁹ Kraan, M. 'Blijven of teruggaan? – Een sociologische analyse van potenties en problemen van Ghanezen in Amsterdam Zuid Oost', Amsterdam, 2001

⁴⁰ Interview beleidsmedewerker stadsdeel Zuidoost, bijlage 1, tabel A, nummer 7

⁴¹ Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 'Ghanezen in Nederland – een profiel', Den Haag, 2001

telfiguren komen op voor de belangen van de Ghanezen en helpen ze problemen op te lossen, van het invullen van belastingformulieren tot het aanbieden van inburgercursussen.

Ook de Ghanese kerken in Nederland hebben veel gezag. Zoals in de vorige paragraaf al is te lezen heeft de kerk zeer veel invloed op de Ghanese gemeenschap en zijn de Ghanezen in Nederland kerkelijk goed georganiseerd. De predikant wordt vaak gezien als sleutelfiguur, die het volledige vertrouwen krijgt van de Ghanese bevolking. Veel zaken en problemen worden in plaats van door de Nederlandse overheid door de kerk geregeld en opgelost. Zo worden bijvoorbeeld criminele activiteiten niet bij de politie maar bij de kerk gemeld, waardoor er bij de politie weinig bekend is over de delicten waar Ghanezen bij betrokken zijn⁴² (zowel slachtoffers als daders).

2.3.4 Culturele uitingen

De Ghanese cultuur komt op verschillende manieren tot uiting in de lokale samenleving. Het komt onder andere tot uiting in de religieuze beleving van de Ghanezen. In paragraaf 2.3.2 is dit al aan de orde geweest. Ghanezen bezoeken massaal religieuze bijeenkomsten in de Bijlmer, waarbij traditionele Ghanese kleding wordt gedragen en luide Afrikaanse muziek te horen is. Traditionele muziek wordt ook gebruikt om kinderen normen en waarden bij te brengen, in de vorm van morele verhalen. De Ghanese gemeenschap heeft erg veel behoefte aan een eigen plek en eigen culturele uitingen, zo bleek uit meerdere informele interviews.⁴³ In Ganzenhoef zijn vaak de klanken te horen van traditioneel Afrikaanse muziek, vooral vanuit de Ghanese winkels in het winkelcentrum.

Landelijk zijn de Ghanezen bekend geworden om hun rouwrituelen.⁴⁴ Tijdens de Bijlmerramp in 1992 kwamen veel Ghanezen om het leven. De begrafenisviering staat centraal in de Ghanese samenleving, waarbij de familie een belangrijke plaats inneemt. Voor familie is het belangrijk om een begrafenis bij te wonen en een (financiële) bijdrage te leveren. Ook geboorten worden uitgebreid gevierd, waarbij vooral de symbolische naamgeving centraal staat. Vaak wordt tijdens de vieringen traditionele kleding gedragen.

In Ghana is het normaal dat er buiten gegeten wordt, vandaar dat Ghanezen vaak op straat te vinden zijn. Voor autochtonen kan het net lijken alsof de Ghanezen buiten aan het rondhangen zijn, terwijl het voor de Ghanezen juist een belangrijke vorm van het onderhouden van sociale contacten is. In Ganzenhoef is dit duidelijk terug te zien. Je ziet veel groepjes Ghanezen met elkaar praten. Ook de wekelijkse markt in Ganzenhoef is een gelegenheid voor de Ghanezen om sociale contacten te onderhouden.

In de Ghanese cultuur zijn verder nog een aantal aspecten van belang. Allereerst is respect heel erg belangrijk, met name voor ouderen en de familie. Daarom zullen Ghanezen vrijwel altijd beleefd en vriendelijk blijven. Ook staan Ghanezen bekend om hun trots, zowel op hun culturele achtergrond als op dat wat ze in hun leven hebben bereikt. Tot slot zijn relaties met vrienden, familie en kennissen voor de Ghanese bevolking zeer belangrijk, veel belangrijker dan afspraken. Ze accepteren het van elkaar dat ze af en toe te laat komen, als ze een bekende tegenkomen waar ze even mee moeten praten. Dit brengt een stukje relaxedheid met zich mee.

2.4 Ghanezen in Nederland

De Afrikanen vormen in Nederland een relatief nieuwe groep immigranten. Van de Afrikanen in Nederland is 11% van Ghanese afkomst. De meeste Ghanezen zijn in de jaren '80 naar Nederland gekomen. In een onderzoek van het CBS komt naar voren dat in 2004 18.927 Ghanezen in Nederland woonden, ongeveer evenveel mannen als vrouwen. Daarvan zijn 11.903 van de eerste generatie en de rest is van de tweede generatie.⁴⁵ Een groot deel van de Ghanezen die naar Nederland is gekomen

⁴² Interview met een buurtregisseur in Ganzenhoef, bijlage 1, tabel A, nummer 2

⁴³ Bijlage 1, tabel B, nummer 4, 5, 11 en 12

⁴⁴ Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 'Ghanezen in Nederland – een profiel', Den Haag, 2001

⁴⁵ Bijlage 2, tabel D

woont in Amsterdam. In 2004 woonden ongeveer 10.000 Ghanezen in Amsterdam, waarvan ongeveer 8.500 in Amsterdam Zuidoost (waar de wijk Ganzenhoef deel van uit maakt). Van de Ghanezen in Nederland heeft ongeveer 78% een Nederlandse identiteit. Daarnaast zijn er veel Ghanezen met een dubbele nationaliteit.

Doordat de Ghanese gemeenschap zeer hecht is (met name door cultuurverschillen met de andere etnische groepen en dezelfde migratiemotieven), is het niet vreemd dat zoveel Ghanezen zich vestigen in een klein gebied. Onder andere door het gebrek aan het beheersen van de Nederlandse taal, de positie op de arbeidsmarkt en de juridische staat zoeken de Ghanezen hun 'eigen' gemeenschap vaak op. Daarnaast worden de Ghanezen veel geholpen door de kerken die woonruimte ter beschikking stelt, voornamelijk in de wijk Ganzenhoef. Het grootste deel van de Ghanezen woont in de wijk Ganzenhoef. Het precieze aantal is niet bekend, aangezien de cijfers alleen per stadsdeel worden onderzocht, maar aangenomen mag worden dat de meeste Ghanezen in Ganzenhoef wonen. Hier hebben ze onder andere hun eigen winkelcentrum met voornamelijk Ghanese winkels.

Veel Ghanezen in Nederland zijn lid van een organisatie. Deze organisaties kunnen verschillende doelen nastreven. De organisaties zijn allereerst bedoeld voor de sociale contacten, met name binnen hun eigen etnische groep. Daarnaast worden Ghanese organisaties gebruikt om Ghanezen in Nederland op te leiden en te laten inburgeren. Verder zijn er organisaties die de belangen van Ghanezen in Nederland behartigen. Er zijn twee belangrijke koepelorganisaties, namelijk Recogin en Sikaman. Recogin behartigt voornamelijk de belangen van de Christelijke Ghanezen in Nederland, terwijl Sikaman vooral de belangen van de Ghanese Moslims behartigt.

Ghanezen besteden veel aandacht aan hun uiterlijk, waardoor ze vaak goed te herkennen zijn. Ze dragen veel (voornamelijk gouden) sieraden en zeer kleurrijke kleding. Ook hoor je in de wijk Ganzenhoef regelmatig de geluiden van hi-life muziek, met trom, gitaar en zeer swingende melodien. Als je door de wijk rijdt ruik je de geur van exotisch eten, waar Ghanezen veel werk van maken.

Hoe de Ghanezen presteren op de arbeidsmarkt en in het onderwijs zal aan de orde komen in hoofdstuk 4, waar verder wordt ingegaan op de integratie van Ghanezen.

2.5 Conclusie

In dit hoofdstuk zijn de kenmerken van de Ghanese gemeenschap aan de orde gekomen. Om een verklaring te kunnen geven voor de betrokkenheid van Ghanezen bij sociale problemen in de wijk (hoofdstuk 3) en de mate van integratie van de Ghanezen (hoofdstuk 4) zal eerst meer bekend moeten zijn over de kenmerken van de Ghanezen in de wijk Ganzenhoef. In deze paragraaf zullen de belangrijkste kenmerken van de Ghanese gemeenschap worden beschreven om in de volgende hoofdstukken te gebruiken als verklaring.

Veel Ghanezen zijn als economische migranten naar Nederland gekomen, met als doel in korte tijd veel geld te verdienen en daarmee in Ghana een bestaan op te bouwen. Onder de Ghanezen in Ganzenhoef is weinig interesse om te integreren in de samenleving, om de Nederlandse taal te beheersen of een opleiding te volgen. Het enige dat voor hen vaak van belang is, is dat ze een baan hebben, zodat ze een inkomen hebben. Doordat het leven in Nederland duurder is dan in Ghana is en de meeste Ghanezen niet de best betaalde banen hebben houden ze aan het eind van de maand steeds weinig geld over. Voor hen wordt het moeilijk om terug te keren naar Ghana om daar een bestaan op te bouwen met het in Nederland verdiende geld.

De grote cultuurverschillen tussen de Ghanezen en de andere etnische groepen in Ganzenhoef zou een reden kunnen zijn van de hechte en gesloten groepsvorming van de Ghanese bevolking. Ghanezen voelen zich sterk tot elkaar verbonden en veel minder met de Nederlandse samenleving. Hieronder zal een aantal culturele kenmerken van de Ghanese bevolking worden beschreven.

Familie en religie staan centraal in het leven van de meeste Ghanezen. Ghanezen worden altijd gezien als lid van hun familie en de familie wordt gezien als hoeksteen van de samenleving. In Neder-

land komt dat tot uitdrukking in de manier waarop Ghanezen omgaan met hun familie. Vrijwel alle Ghanezen in Ganzenhoef maken maandelijks geld over naar familie in Ghana en veel familie woont bij elkaar in huis.

De kerk speelt voor de Ghanese gemeenschap in Ganzenhoef een zeer grote rol. Naast het feit dat de kerk een medium is tussen het zichtbare en het onzichtbare hebben ze een sociale en maatschappelijke functie, zoals het bieden van een veilige plaats, het aanbieden van woonruimte, werk en taal- en inburgeringscursussen. Daarmee fungeert de kerk als brug tussen de Ghanese bevolking en de Nederlandse samenleving en heeft het een aanzienlijke mate van gezag.

Ghanezen hebben over het algemeen weinig vertrouwen in de Nederlandse overheid, omdat ze vanuit Ghana gewend zijn dat een overheid duidelijk eisen stelt aan het functioneren in de samenleving, terwijl de Nederlandse overheid juist de nadruk legt op eigen verantwoordelijkheid. Mede door het gebrek aan vertrouwen zijn veel Ghanese zelforganisaties opgericht, die de belangen behartigt voor de Ghanese bevolking, onder andere in Ganzenhoef. Daarnaast geven veel Ghanezen hun vertrouwen aan Ghanese sleutelfiguren, die functies bekleden binnen het stadsdeel Zuidoost.

De Ghanese cultuur komt duidelijk tot uiting in de wijk Ganzenhoef. Er zijn veel Ghanese winkels die traditionele producten verkopen, overal hoor je klanken van de Afrikaanse hi-life muziek en je ruikt de geur van exotisch eten. De Ghanezen zijn landelijk bekend geworden om hun rouwrituelen, na de Bijlmerramp in 1992. Deze culturele uitingen geven de Ghanezen een eigen identiteit maar ook een aparte positie in de samenleving. Ze vormen een hechte gemeenschap, die moeilijk integreert in de rest van de samenleving

In hoofdstuk 3 zullen de problemen in Ganzenhoef worden beschreven en in hoeverre deze problemen betrekking hebben op de (integratie) van de Ghanese gemeenschap en de culturele verschillen tussen de Ghanezen en de autochtone bevolking.

3 Sociale problemen in de wijk Ganzenhoef

De Bijlmer, waar Ganzenhoef deel van uit maakt, werd landelijk bekend om de sociale problemen. De Bijlmer werd geplaagd door criminaliteit, werkloosheid, verloedering en drugsoverlast.⁴⁶ Ook de Ghanezen zouden regelmatig overlast veroorzaken, met name door het grote aantal illegale Ghanezen dat zich in de Bijlmer zou bevinden. In dit hoofdstuk zal worden onderzocht welke sociale problemen spelen in de wijk Ganzenhoef en welke rol de Ghanese gemeenschap speelt bij deze problemen. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen de sociale problemen welke door Ghanezen worden veroorzaakt en welke problemen door Ghanezen worden ervaren bij het functioneren in de samenleving. Voordat de sociale problemen in kaart worden gebracht zullen eerst de kenmerken van de wijk Ganzenhoef worden beschreven, voornamelijk aan de hand van eigen observaties. Met behulp van deze beschrijving zal duidelijk worden dat een aantal eigenschappen kenmerkend is voor een achterstandswijk. Vervolgens zal met behulp van relevante literatuur worden beschreven wat de definitie van een sociaal probleem is en vanuit welke perspectieven sociale problemen kunnen worden verklaard. Hierbij zal de nadruk liggen op sociale disorganisatie en deviant gedrag, aangezien de problemen met betrekking tot de Ghanezen voornamelijk met behulp van deze perspectieven kunnen worden verklaard. Na het beschrijven van de sociale problemen in de wijk zal worden gekeken wat de rol is van de Ghanezen. Eerst wordt gekeken of bepaalde problemen in de wijk worden veroorzaakt door de Ghanese gemeenschap. Met behulp van hoofdstuk 2 zal hier een mogelijke verklaring voor worden gegeven. Dan zal worden bekeken welke problemen door de Ghanese bevolking worden ervaren bij het functioneren in de samenleving.

Met de resultaten uit dit hoofdstuk kan worden geanalyseerd in hoeverre de rol van de Ghanezen bij de sociale problemen beïnvloed wordt door de mate van integratie in de samenleving. Daarnaast kan worden onderzocht in hoeverre de overheid erin slaagt om, met behulp van beleid de sociale problemen te verminderen.

3.1 Kenmerken van de wijk Ganzenhoef

De wijk Ganzenhoef ligt midden in de Amsterdamse Bijlmer, in het Stadsdeel Zuidoost. Aangezien er veel Ghanezen in deze wijk wonen, zal ik in deze paragraaf beschrijven wat de kenmerken van de wijk zijn en hoe de sfeer op mij is overgekomen. Allereerst heb ik een aantal details van de wijk beschreven, zoals het type woningen, de staat van de woningen en het algemene beeld van de wijk. Dit heb ik gedaan aan de hand van observaties in de wijk. Verder heb ik gekeken naar de leefbaarheid in de wijk, met behulp van gesprekken met buurtbewoners en observaties. Ook heb ik gekeken naar de verschillende identiteiten van de mensen in de wijk en de veiligheidsgevoelens van de bewoners.

3.1.1 Details van de wijk

Op 11 mei 2006 ben ik door de wijk Ganzenhoef gereden, met als doel om details van de wijk te beschrijven en om de sfeer in de wijk te voelen. Verder heb ik de grenzen van de wijk afgebakend.⁴⁷ In het noorden wordt de wijk afgegrensd door de Daalwijkdreef en in het oosten langs de metrolijn en de Elswijkdreef. De westgrens wordt gevormd door de Gooiseweg, die zuidelijk overloopt in de Langbroekdreef en in het zuiden vormt het Gooisemeer de grens. Aan de Elsbeekdreef ligt een nieuw zeer modern en groot metrostation, centraal in de wijk. Aan de andere kant (achterzijde van het winkelcentrum) staan grote flats, waar de Amsterdamse Bijlmer om bekend staat. Tussen de flats ligt een park, dat redelijk onderhouden is. Ook de flats lijken aan de buitenkant behoorlijk goed onderhouden, al zie je van dichtbij wel onderhoudsachterstand, waaronder scheuren in de muren, slechte staat van het schilderwerk en loslatend hout. Er is weinig graffiti op de muren te zien. Wel staan er veel oude auto's in de wijk. Op straat zijn veel groepjes mensen te zien, die staan te praten of te eten. Wanneer je door de wijk loopt hoor je verschillende talen en ruik je de geur van eten.

⁴⁶ [http://nl.wikipedia.org/wiki/Bijlmermeer_\(wijk\)](http://nl.wikipedia.org/wiki/Bijlmermeer_(wijk))

⁴⁷ In bijlage 4 is een plattegrond van Ganzenhoef weergegeven

Langs de Daalwijkdreef zijn veel flats afgebroken, die plaats maken voor nieuwbouw. Aan de westkant van de Bijlmerdreef zijn wat nieuwere flats te zien die wat minder massaal zijn dan de oude flats. Dit deel van de wijk is wat beter onderhouden en er zijn meer voorzieningen, bijvoorbeeld een speeltuin voor kinderen. Verder staan hier wat huizen met tuinen en staan er wat nieuwere auto's voor de deur. Aan de zuidkant van de Bijlmerdreef ligt een openbare school, waar het multiculturele straatbeeld goed te zien is. In de pauze zie je leerlingen met verschillende afkomsten met elkaar communiceren, waarbij uiterlijk vertoon zeer belangrijk lijkt. Verder ligt aan de overzijde van de school een voetbalveldje waar een aantal Ghanezen aan het voetballen is. In de wijk zijn veel fietsmogelijkheden en de groenvoorziening is goed onderhouden. Een verklaring daarvoor kan zijn dat de meeste flats zijn opgekocht door investeringsmaatschappijen die belang hebben bij een goed onderhouden wijk om de flats te kunnen verkopen of verhuren.⁴⁸ Midden in de wijk staat een kerkgebouw, waar diensten worden gehouden voor verschillende religieuze gemeenschappen. De mensen zijn zeer gastvrij en de deuren staan open om diensten bij te wonen.

Aan de westkant van de Groesbeekdreef staan weer erg veel flats, waarvoor hetzelfde geldt als de flats noordelijk in de wijk, alleen is de staat van deze flats iets minder. Wat meer ramen zijn kapot en het stinkt wat meer naar afval in dit deel van de wijk. Aan de oostzijde staat wat meer laagbouw. Het gaat wel om woningen in de goedkopere klassen. In dit deel van de wijk is veel Afrikaanse muziek te horen en zijn de balkons zeer kleurrijk. Ook hier zijn veel mensen op straat te zien, die uitgebreid aan het communiceren zijn. In het zuidelijke deel van de Groesbeekdreef staan een verzorgingshuis en een soort servicecentrum. Ook is er een grote basisschool met veel faciliteiten op het schoolplein. Aan de zuidkant van de Kasperdreef zijn wat oudere woningen te vinden. Er is meer graffiti op de muren te zien en er ligt meer troep op straat waardoor de wijk hier wat meer verloederd lijkt. Aan het metrostation Kraaiennest ligt een grote moskee met daar omheen een stuk terrein dat verbouwd wordt. Er staan loodsen, die slecht onderhouden zijn, met daaronder parkeergarages. Zuidelijk van het metrostation is veel laagbouw. Het lijken een soort bungalows met veel groenvoorziening en veel parkeerruimte. Achter de bungalows ligt het zuidelijkste deel van de wijk Ganzenhoef, genaamd Nellesteijn. Hier staan veel flats, die van buiten goed onderhouden zijn. Ook is er veel groenvoorziening. Er zijn meerdere parkjes, waar het zeer rustig is. Midden in Nellesteijn liggen twee basisscholen, met veel speelvoorzieningen. Op de scholen is een zeer multicultureel beeld te zien. Wat opvalt is dat kinderen zeer goed Nederlands spreken, terwijl de ouders voornamelijk in het Engels communiceren. De gebouwen in de buurt zien er goed onderhouden uit. Helemaal in het zuiden liggen de Gaasperplassen, waar een uitgebreid natuurgebied ligt.

Ten slotte ligt midden in Ganzenhoef aan de Bijlmerdreef een winkelcentrum. Er zijn veel Ghanese winkels in het winkelcentrum gevestigd. Daarnaast zijn er een grote supermarkt, een postkantoor en een kroeg te vinden. Bij de supermarkt werken veel mensen met een Ghanese achtergrond. Er lopen veel mensen op straat, met verschillende afkomsten. Veel mensen staan buiten met elkaar te praten, waarvan veel met een Ghanese achtergrond. Er wordt zeer veel aandacht besteed aan het uiterlijk. In een aantal winkels wordt Afrikaanse muziek gespeeld, wat een gezellige sfeer geeft. Om de auto's voor het winkelcentrum staan veel mensen te praten, voornamelijk jonge mannen en daarnaast zijn veel jonge moeders met kinderen te zien. Doordat het een doordeweekse dag is lijkt het alsof veel mensen geen baan hebben. Aan een aantal mensen heb ik dit gevraagd⁴⁹ en als verklaring gaven ze dat ze in de horeca werken of als schoonmaker, waardoor ze of 's avonds en 's nachts moeten werken of juist vroeg in de ochtend. Naast het winkelcentrum ligt het politiebureau Ganzenhoef, waardoor veel politie in de wijk is te zien. Bij het bureau werken vooralsnog geen Ghanezen.

3.1.2 Leefbaarheid in de wijk

Op het eerste gezicht lijkt het mee te vallen met de verloedering in de wijk Ganzenhoef. Er staan veel (oude) flats in de wijk die er aan de buitenkant redelijk goed onderhouden uit zien, hoewel er van dichtbij de nodige tekenen van oudheid te zien zijn. Wat opvalt is dat in de wijk zeer weinig graffiti op

⁴⁸ Interview met een huismeester van één van de flats, bijlage 1, tabel A, nummer 3

⁴⁹ Bijlage 1, tabel B, nummer 4 (de klant), 5 en 17

de muren zit. Uit een gesprek met een buurtregisseur⁵⁰ bleek dat er hard wordt opgetreden tegen graffiti-sputters en dat graffiti zo snel mogelijk wordt verwijderd. Een uitzondering vormt de omgeving van metrostation Kraaiennest, waar in grotere mate verloedering te zien is. Daarnaast is er in de wijk veel goed onderhouden groenvoorziening. Hier en daar ligt wel wat rotzooi maar niet meer dan op andere plaatsen. Ook de wegen zijn redelijk goed onderhouden. Hier en daar is ouderdom van de straat te zien, maar niet zodanig dat het overlast veroorzaakt. Wel wordt er veel gebouwd in de wijk Ganzenhoef, waardoor sommige delen van de wijk wel een bouwput lijken, maar uiteindelijk zal de wijk er zeker van opknappen. Ook de hoeveelheid afval op straat viel mee. Er zijn steeds mensen van de gemeentelijke reinigingsdienst aan het werk om het afval op straat te verwijderen, zowel lopend als met behulp van materiaalwagens. Ook zijn veel mensen van de groenvoorziening in de wijk aan het werk om het groen te onderhouden.

Doordat investeringsmaatschappijen er veel geld voor over hebben om de wijk er verzorgd uit te laten zien, lijken de flats goed onderhouden. Anderzijds kwam in het gesprek met de huismeester naar voren dat er minder controle is op de mensen die in de flats komen wonen en dat de bewoners zich steeds minder betrokken voelen bij de wijk. Hierdoor wordt bijvoorbeeld makkelijker afval op straat gegooid. Als reden hiervoor wordt vaak gegeven dat ze huur betalen en dat het verwijderen van het afval daarbij in hoort te zitten. Vanuit de gemeente en de politie worden wel vaak acties ondernomen om de wijk op te schonen. Verder werd door de huismeester aangegeven dat de staat van de flats niet al te best is. Dit heeft voornamelijk te maken met de manier van bouwen. De meeste flats zijn gebouwd met de goedkoopste materialen en op een manier dat ze zo snel mogelijk klaar zouden zijn. Tegenwoordig vormt lekkage in allerlei vormen het grootste probleem. Het probleem komt steeds vaker voor doordat leidingen barsten en lastig op te lossen doordat deze leidingen vaak moeilijk bereikbaar zijn. Ook lekkage aan de riolering komt nogal eens voor wat leidt tot stankoverlast in de wijk. De investeringsmaatschappijen willen de problemen niet oplossen omdat het teveel geld en tijd zal kosten, waardoor de problemen de komende jaren nog groter lijken te worden.

3.1.3 Veiligheidsgevoelens in de wijk

Over de sfeer in de wijk is een zeer wisselend beeld ontstaan. Over het algemeen lijkt de sfeer zeer gemoedelijk. Op straat zie je mensen met verschillende etnische achtergronden naast elkaar leven en het lijkt erop dat men zeer tolerant en verdraagzaam naar elkaar is. Veel mensen die ik op straat heb aangesproken waren open, vriendelijk en bereid om mij informatie te geven over de Ghanese gemeenschap. Zowel mensen van Nederlandse afkomst als mensen met een andere etnische achtergrond, waaronder de Ghanezen, waren zeer vriendelijk. Als kanttekening moet hierbij gemaakt worden dat ik niet 's avonds en 's nachts in Ganzenhoef ben geweest. Voornamelijk op aanraden van verschillende buurtbewoners en een buurtregisseur. Het is waarschijnlijk dat de sfeer op die momenten anders is. Veel mensen zijn tevreden over de sfeer in de wijk en hoe mensen met elkaar omgaan. Anderzijds waren er ook mensen die zeer argwanend en wantrouwend waren en niets wilden zeggen over de sfeer in de wijk. Een aantal mensen voelde zich structureel onveilig in de wijk, vooral 's avonds, wanneer de sfeer toch een stuk minder prettig schijnt te zijn.⁵¹ *“'s Avonds durf ik echt niet vanaf het centrum van Ganzenhoef met de metro naar Kraaiennest. De kans dat er iets gebeurt onderweg is te groot.”*⁵²

Winkels zijn regelmatig het doelwit geweest van diefstal en ook is er de laatste jaren een aantal geweldsincidenten in de wijk geweest. Rond het winkelcentrum en in een aantal winkels zijn camera's geïnstalleerd, ter preventie van dit soort incidenten. In het gebied rond het metrostation Kraaiennest was de sfeer wat minder aangenaam, voornamelijk door de manier waarop mensen communiceerden. Mensen waren minder bereid mij te woord te staan en hadden weinig geduld.

⁵⁰ Bijlage 1, tabel A, nummer 2

⁵¹ Bijlage 1, tabel B, nummer 4, 11, 12, 14 en 20

⁵² Bijlage 1, tabel B, nummer 11

3.1.4 Verschillende identiteiten

Het multiculturele straatbeeld valt direct op wanneer je de wijk binnenkomt. Mensen met verschillende etnische achtergronden wonen en lopen door elkaar in de wijk. Een groot percentage van de mensen, woonachtig in Ganzenhoef heeft een niet-Nederlandse achtergrond. Vooral de Ghanese mensen leven vooral buiten. Op iedere straathoek en op het parkeerterrein staan groepjes Ghanese mensen met elkaar te praten over het dagelijkse leven. Ook wordt er vaak op straat gegeten. Wat opvalt is dat de mensen op straat, met name van Ghanese en Surinaamse afkomst, veel aandacht besteden aan hun uiterlijk. De meesten dragen zeer kleurrijke kleding met veel sieraden. Er is een aantal winkels in Ganzenhoef waar traditionele Ghanese kleding wordt verkocht, net als iedere zaterdag op de Ghanese markt. Op straat zie je veel jonge mannen en jonge moeders. Ook heb ik een aantal echte Amsterdammers gesproken⁵³, die in de kroeg zaten en opvallend was de gemoedelijke sfeer tussen de verschillende culturen en de openheid en gastvrijheid van de mensen. Ook op de scholen zie je de verschillende culturen terug. Ook hier wordt gemoedelijk met elkaar omgegaan. Hier valt ook op dat uiterlijk vertoon erg van belang is, zowel hoe men eruit ziet als verbaal.

Als laatste is mij opgevallen dat een aantal traditionele Ghanese kenmerken terug te zien is in de wijk Ganzenhoef. Allereerst hoor je dikwijls traditionele Ghanese muziek vanuit woningen of winkels. Ook de geuren van exotisch eten zijn vaak te ruiken, voornamelijk in het winkelcentrum. De buiten-cultuur is direct waarneembaar als je door het winkelcentrum loopt en de manier van kleden en het gebruik van sieraden is mij opgevallen. De Ghanese cultuur is volop aanwezig in de wijk Ganzenhoef.

3.2 Analyse van een sociaal probleem

In 1985 karakteriseerden Nelissen, Akkermans en de Wit de samenleving al als problematisch⁵⁴, maar wanneer is er nu sprake van een sociaal probleem? In paragraaf 3.1.1 zal worden ingegaan op de vraag wat de definitie is van een sociaal probleem. In paragraaf 3.1.2 zal worden beschreven hoe sociale problemen systematisch kunnen worden onderzocht en in paragraaf 3.1.3 zal nader worden ingegaan op de verschillende perspectieven, van waaruit sociale problemen kunnen worden benaderd.

Met behulp van de perspectieven zal een verklaring worden gegeven voor de problemen die in Ganzenhoef spelen en de betrokkenheid van de Ghanese mensen.

3.2.1 Definitie van een sociaal probleem

Onze hedendaagse samenleving kent vele maatschappelijke verschijnselen die als ongewenst of problematisch kunnen worden gezien. In de media wordt dit soort situaties uitvoerig belicht, bijvoorbeeld de drugsproblematiek, criminaliteit, de ongelijke behandeling van etnische minderheden etc.⁵⁵ Maar wat is nu een sociaal probleem en waar ligt de grens tussen persoonlijke problemen en sociale problemen? Deze vragen staan in deze paragraaf centraal.

In de sociale wetenschap is men het in grote mate eens over de definitie van een sociaal probleem. Rubington en Weinberg definiëren een sociaal probleem als *'een bestaande situatie in strijd met de waarden van een aanzienlijke eenheid mensen, die het erover eens is dat er actie moet worden ondernomen om het probleem aan te pakken'*.⁵⁶ Hierbij moet continue worden stilgestaan bij de vraag welke waarden worden aangetast en of het sociale probleem geldt voor een behoorlijk aantal mensen in een samenleving. Nelisse, Akkermans en de Wit voegen aan bovenstaande definitie toe dat een sociaal probleem afkomstig moet zijn vanuit de maatschappij en dat de oplossing ook in de maatschappelijke sfeer ligt. Zij maken onderscheid tussen objectieve en subjectieve sociale problemen, waarbij objectieve

⁵³ Bijlage 1, tabel B, nummer 10

⁵⁴ Nelissen, N. Akkermans, T. Wit, de H. 'Het verkennen van sociale problemen', Zeist, 1985

⁵⁵ Peper, B. 'Sociale problemen in de moderne samenleving – een cultuur-sociologische beschouwing', Delft, 1998

⁵⁶ Rubington, E. Weinberg, M.S. 'The study of social problems – six perspectives' fourth edition, Oxford University Press, 1989

ve problemen worden onderbouwd met feiten (bijvoorbeeld statistieken) en subjectieve problemen de gevoelens van mensen reflecteren, waardoor men handelt alsof er een probleem is.⁵⁷ Peper voegt hier verder aan toe dat leden van de samenleving een verschijnsel als veranderbaar zien in een gewenste richting, door menselijk ingrijpen. De probleemdefiniëring vloeit voort uit de interpretatie van de (dominante) groeperingen in de samenleving.⁵⁸ Aldus Peper komt het idee van sociale problemen voort uit de gedachte van de maakbaarheid en beheersing van de omgeving en het idee van vrijheid van het individu. In het moderne wereldbeeld gaat het bij sociale problemen om het vooruitgangdenken, dus rationele interventies in de sociale werkelijkheid om een maatschappelijke verandering in de gewenste richting tot stand te brengen, waarbij wenselijkheid subjectief is. Mensen gaan de wereld steeds meer ordenen, om zo de sociale werkelijkheid te kunnen beheersen. De rol van de wetenschap is het opsporen van sociale problemen en het vinden van de juiste oplossing. Hiermee wordt de strijd tegen sociale problemen steeds professioneler.

3.2.2 Systematische verkenning van sociale problemen

Nelissen, Akkermans en de Wit hebben een wegwijzer beschreven om sociale problemen systematisch in kaart te brengen. Deze wegwijzer zal als leidraad worden gebruikt om de sociale problemen in de wijk Ganzenhoef weer te geven. De wegwijzer bestaat uit tien stappen.⁵⁹ Allereerst moet worden aangegeven wat het sociale probleem is en moet er empirisch materiaal over het probleem worden verzameld. Vervolgens moet de historische ontwikkeling worden beschreven. Waarna het geplaatst wordt binnen de context van het maatschappelijke bestel. Aangegeven moet worden tot welke spanningen, conflicten en tegenstellingen het leidt bij de betrokken actoren en moet een ‘middle-range theory’ worden gesitueerd om het probleem te verklaren. Daarna moet er een overzicht worden gemaakt van de initiatieven van burgers en overheid om het probleem aan te pakken en ideeën om het sociale probleem op te lossen. En tot slot moet een overzicht worden gemaakt van de effectiviteit van de initiatieven.

In dit hoofdstuk zullen voornamelijk de eerste vijf stappen aan bod komen om de sociale problemen in de wijk Ganzenhoef te beschrijven. Door middel van de eerste stap wordt inzicht gegeven in de visies van verschillende betrokken actoren, met betrekking tot het sociale probleem. Hierbij moet worden gedacht aan de visies van Ghaneze en autochtone burgers, de politie, maatschappelijke instellingen en het stadsdeel Zuidoost. Bij het verzamelen van empirisch materiaal is het belangrijk om zo volledig mogelijk de feiten weer te geven en om objectieve gegevens te vergelijken met de subjectieve gevoelens. Bij de derde stap wordt vooral gelet op de onderlinge samenhang tussen verschillende sociale problemen en de ontwikkelingen in de loop der tijd. Ieder maatschappelijke bestel heeft eigen sociale problemen. In de vierde stap wordt rekening gehouden met het feit dat bepaalde problemen niet specifiek gelden voor Ghanezen maar voor de Bijlmer of de wijk Ganzenhoef. Gelet moet worden op de populatie, de buurt, verschillende culturen en instanties in de wijk. Verder wordt in de vijfde stap gelet op de sociale ordening. In oude buurten zie je vaak spanningen tussen etnische minderheden en autochtonen. Conflicten zijn de zichtbare kant van sociale tegenstellingen. De problemen die zichtbaar zijn kunnen het gevolg zijn van diepere tegenstellingen of spanningen tussen etnische groepen.

In de volgende paragraaf zal worden ingegaan op de zesde stap, namelijk een theorie met beperkte reikwijdte, van waaruit een sociaal probleem kan worden geanalyseerd. De stappen zeven tot en met tien zullen in volgende hoofdstukken aan de orde komen.

3.2.3 Perspectieven op sociale problemen

Sociale problemen kunnen vanuit verschillende perspectieven worden geanalyseerd. In de periode tussen de jaren ‘30 en jaren ‘60 werden sociale problemen vooral geanalyseerd vanuit het structureel functionalistische perspectief, een strikt objectieve benadering, met weinig ruimte voor gevoel. Vanaf de jaren ‘70 werd de sociaal constructivistische benadering populair om sociale problemen te analyse-

⁵⁷ Nelissen, N. Akkermans, T. Wit, H. de, ‘Het verkennen van sociale problemen’, Zeist, 1985

⁵⁸ Peper, B. ‘Sociale problemen in de moderne samenleving – een cultuur-sociologische beschouwing’, Delft, 1998

⁵⁹ Nelissen, N. Akkermans, T. Wit, H. de, ‘Het verkennen van sociale problemen’, Zeist, 1985

ren, waarbij juist de nadruk lag op subjectieve elementen.⁶⁰ Rubington en Weinberg beschrijven zes perspectieven om sociale problemen te onderzoeken.⁶¹ In deze paragraaf zullen twee van deze perspectieven worden beschreven, namelijk sociale disorganisatie en deviant gedrag⁶². Er zal worden beschreven hoe de perspectieven in elkaar zitten en op welke wijze ze een sociaal probleem verklaren. Aan de hand van deze twee perspectieven zullen in de volgende paragrafen de sociale problemen in de wijk Ganzenhoef en de problemen met betrekking tot de Ghanese gemeenschap worden geanalyseerd.

De twee perspectieven behoren tot de functionalistische benadering. Binnen de functionalistische benadering is er in de samenleving consensus over de normen en waarden. Sociale problemen komen voort uit een verstoring van de consensus (maatschappelijk evenwicht) en zijn het gevolg van verkeerde socialisatie van individuen of verstoring van de maatschappelijke orde door sociale verandering. De maatschappelijke orde zelf staat niet ter discussie. Afwijkingen van het normale kunnen door beperkte ingrepen in de sociale werkelijkheid worden weggenomen. Sociale problemen zijn in deze visie ook geen problemen van de samenleving maar van individuen of subgroepen. Sociale problemen zijn aan de hand van indicatoren objectief meetbaar.⁶³ Het vervolg van deze paragraaf zal gewijd zijn aan de twee perspectieven sociale disorganisatie en deviant gedrag binnen de functionalistische benadering.

Sociale disorganisatie

De eerste benadering in het functionalistische perspectief op sociale problemen is sociale disorganisatie. In de literatuur bestaan verschillende definities en oorzaken van sociale disorganisatie. In het eerste deel zal aandacht worden besteed aan de definitie van sociale disorganisatie en verschillende typen sociale disorganisatie. Daarna zullen de mogelijke oorzaken van sociale disorganisatie aan de orde komen.

Lafaille beschrijft een samenleving als onderling afhankelijke onderdelen die op elkaar afgestemd moeten worden. Lukt het niet om de onderdelen op elkaar af te stemmen dan is er sprake van sociale disorganisatie.⁶⁴ Sociale disorganisatie is geen uitzonderingspositie maar een continu proces in een samenleving die aan verandering onderhevig is. Bij sociale disorganisatie kan het gaan om het overtreden van één regel of het ineensstorten van de regulerende kracht en bestaande instituties binnen een samenleving. Rubington en Weinberg beschrijven sociale disorganisatie als het falen van de in een samenleving geldende regels, waarbij ze onderscheid maken tussen drie typen.⁶⁵ Allereerst kan er sprake zijn van de afwezigheid van duidelijke normen, zodat individuen geen duidelijkheid hebben hoe te functioneren in een samenleving. Daarnaast kan sociale disorganisatie ontstaan als gevolg van cultuurconflicten, bijvoorbeeld doordat er veel nieuwkomers met verschillende culturele achtergronden zich in een buurt vestigen. Hierdoor verdwijnen sociale contacten en identificeren individuen zich niet meer met hun buurt. Als laatste is het mogelijk dat sociale disorganisatie ontstaat door het ontbreken van conformiteit over beloofde straffen of beloningen voor bepaald gedrag.

Er is veel onderzoek gedaan naar de oorzaken van sociale disorganisatie. In het algemeen kan worden gezegd dat bij sociale disorganisatie omgevingsfactoren een rol spelen in plaats van individuele factoren. Hieronder zullen verschillende oorzaken van sociale disorganisatie worden geschreven.

De Chicago School (o.a. Park en Burgess) deed onderzoek naar de relatie tussen kenmerken van een buurt en het criminaliteitsniveau.⁶⁶ Ze concludeert dat sociale disorganisatie voortkomt uit sociale veranderingen in de moderne samenleving zoals industrialisatie, verstedelijking. Hierdoor wordt de normatieve en sociale orde verstoord en werken controle mechanismen niet om de samenleving in evenwicht te houden. Shaw voegt hieraan toe dat nieuwe bewoners met andere culturele achtergronden

⁶⁰ Peper, B. 'Sociale problemen in de moderne samenleving – een cultuur-sociologische beschouwing', Delft, 1998

⁶¹ Rubington, E. Weinberg, M.S. 'The study of social problems – six perspectives' fourth edition, Oxford University Press, 1989

⁶² In bijlage 5 is een overzicht weergegeven van de perspectieven voor het verklaren van sociale problemen.

⁶³ Rubington, E. Weinberg, M.S. 'The study of social problems – six perspectives' fourth edition, Oxford University Press, 1989

⁶⁴ Lafaille, R. 'Sociale problemen en afwijkend gedrag', Den Haag, 1978

⁶⁵ Rubington, E. Weinberg, M.S. 'The study of social problems – six perspectives' fourth edition, Oxford University Press, 1989

⁶⁶ Cote, S. 'Criminological theories – Bridging the past to the future', Sacramento, 2002

ervoor zorgen dat bestaande banden in een samenleving verdwijnen, zodat bewoners zich niet langer identificeren met hun buurt en dat formele sociale organisaties niet langer op alle bewoners grip hebben. Hierdoor vermindert de sociale controle en ontstaat een conflict tussen culturen. Hierdoor zal sociale disorganisatie ontstaan, waaruit sociale problemen voortkomen.⁶⁷ Als laatste wordt het gebrek aan integratie in een samenleving genoemd als oorzaak voor sociale disorganisatie. Hierdoor wordt de sociale orde verstoord en ontstaat een soort normloosheid.⁶⁸ Palmer en Humphrey schrijven sociale disorganisatie toe aan een 'melting pot' van etnische groepen met verschillende waarden, waardoor cultuurconflicten binnen een samenleving ontstaan. Primaire relaties in een samenleving maken plaats voor onpersoonlijke contacten en de sociale controle op ongewenst gedrag verdwijnt.⁶⁹ Om sociale disorganisatie in een samenleving te verminderen zullen er alternatieve methodes van sociale controle moeten worden ontwikkeld. Rose en Clear noemen als voorbeelden het verbeteren van buurtcontrole, het verhogen van de sociale cohesie in een buurt en het verbeteren van de integratie van verschillende etnische groepen (door consensus over normen en kernwaarden in de samenleving)⁷⁰

Deviant gedrag

Het tweede perspectief binnen de functionalistische benadering is deviant of afwijkend gedrag. Binnen deze visie komen sociale problemen voort uit het niet waarmaken van normatieve verwachtingen.⁷¹ Simpel gezegd is afwijkend gedrag het niet gedragen zoals de meerderheid van een sociale eenheid zich gedraagt. Het gedragen volgens afwijkende normen wordt niet voldoende gecorrigeerd door het leren van normaal geldende normen binnen een samenleving. Palmer en Humphrey beschrijven een cultuur als gedeelde normen en waarden van een bepaalde eenheid. Op basis van de gedeelde normen en waarden bestaan er gedragsnormen en verwachtingsnormen, op basis waarvan het gedrag van individuen kan worden voorspeld. Wijkt het gedrag van individuen af van de normen dan is er sprake van deviant gedrag.⁷²

In de sociologie zijn veel verschillende definities te vinden van deviant gedrag. Thio maakt onderscheid tussen het traditionele en moderne perspectief.⁷³ Onder het traditionele perspectief valt de absolute benadering, waarbij afwijkend gedrag in verband staat met het individu. Kenmerken of eigenschappen van het individu veroorzaken afwijkend gedrag. Daarnaast de objectieve benadering, waarbij een persoon als object wordt gezien en als object objectief onderzoekbaar. En als laatste de deterministische benadering, waarbij afwijkend gedrag wordt veroorzaakt door andere dingen of gebeurtenissen in de omgeving, niet uit vrije wil van het individu. Binnen het moderne perspectief wordt onderscheid gemaakt tussen de relativistische benadering, de subjectieve benadering en de vrijwillige benadering. Bij de relativistische benadering wordt afwijkend gedrag niet door het individu bepaald maar door de omgeving als afwijkend 'gelabelled'. Uiteindelijk is de aandacht van de samenleving de oorzaak van het sociale probleem, immers als het gedrag niet als problematisch wordt erkend dan zullen de sociale reacties uitblijven. Afwijkend gedrag is hier afhankelijk van tijd en plaats. Bij de subjectieve benadering is afwijkend gedrag een subjectieve ervaring, aangezien alle individuen anders zijn, met andere normen en waarden. Iedereen bepaalt voor zich of gedrag afwijkend is of niet. Als laatste is bij de vrijwillige benadering gedrag een keuze van individuen en uit vrije wil. Ook afwijkend gedrag is een uiting van vrije wil.

Palmer en Humphrey maken onderscheid tussen geïnstitutionaliseerd afwijkend gedrag en individueel afwijkend gedrag.⁷⁴ Bij geïnstitutionaliseerd afwijkend gedrag worden bepaalde normen goedgekeurd door een kleine groep binnen een samenleving, maar door de rest van de samenleving afgekeurd. Afwijkend gedrag kan dan bijvoorbeeld voortkomen uit afwijkende subculturen met afwijkende normen. Bij individueel afwijkend gedrag behoort het gedrag specifiek bij een individu. De rest van de samenleving keurt het gedrag van de individu af.

⁶⁷ Vold, G.B. Bernard, T.J. Snipes, J.B. 'Theoretical Criminology – fifth edition', Oxford University Press, 2002

⁶⁸ Cote, S. 'Criminological theories – Bridging the past to the future', Sacramento, 2002

⁶⁹ Palmer S. en Humphrey, J.A. 'Deviant Behavior – Patterns, Sources and Control', New York, 1990

⁷⁰ Cote, S. 'Criminological theories – Bridging the past to the future', Sacramento, 2002

⁷¹ Rubington, E. Weinberg, M.S. 'The study of social problems – six perspectives' fourth edition, Oxford University Press, 1989

⁷² Palmer S. en Humphrey, J.A. 'Deviant Behavior – Patterns, Sources and Control', New York, 1990

⁷³ Thio, A. 'Deviant behavior – third edition', New York, 1988

⁷⁴ Palmer S. en Humphrey, J.A. 'Deviant Behavior – Patterns, Sources and Control', New York, 1990

Volgens Lafaille heeft deviant gedrag een viertal functies.⁷⁵ In de eerste plaats kan het dienen als uitlaatklep. Bepaalde behoeften van individuen worden door de samenleving genegeerd, waardoor het voor die individuen soms nodig is om stoom af te blazen. Dit kan door middel van een legitieme vorm van afwijkend gedrag, bijvoorbeeld tijdens carnaval, of op een niet-legitieme manier, bijvoorbeeld door alcoholmisbruik of criminaliteit. De tweede functie is het verduidelijken van de in een samenleving geldende normen. Een maatschappelijke reactie op het afwijken van normen bevordert in zekere zin de sociale cohesie in de samenleving door het collectief afwijzen van gedrag. Daarnaast kan afwijkend gedrag de aandacht vestigen op een sociaal probleem waar iets aan gedaan moet worden, een aanleiding of signalering om te verbeteren. En als laatste is afwijkend gedrag vaak een motor voor sociale verandering. Non-conformistisch gedrag doorbreekt de normatieve orde en luidt sociale verandering in. Om sociale problemen te beheersen moeten mensen structureel worden gemotiveerd zich te gedragen volgens de heersende normen en waarden van de dominante groep in de samenleving. Daarbij moet de nadruk worden gelegd op het feit dat onacceptabel gedrag zal worden bestraft.

In de volgende paragrafen zullen de problemen in de wijk Ganzenhoef in kaart worden gebracht en aan de hand van bovengenoemde perspectieven worden verklaard. Hiervoor zullen meerdere perspectieven worden gebruikt, aangezien geen van de perspectieven recht doet aan het pluriforme karakter van sociale problemen.

3.3 Sociale problemen in de wijk Ganzenhoef

De Bijlmer, waar Ganzenhoef deel van uit maakt, staat bekend om de hoge flatgebouwen, met typische kenmerken van een achterstandswijk, zoals een hoog percentage werklozen, hoge criminaliteitscijfers en grote mate van verloedering. Al spoedig na de bouw van de Bijlmer deed zich een aantal problemen voor. Allereerst groeiden stadskernen in de omliggende plaatsen, met een veel aantrekkelijker woningaanbod, waardoor veel mensen vanuit de Bijlmer hier naartoe vertrokken. Veel mensen met een lage sociaal-economische positie, waaronder veel immigranten, trokken juist naar de Bijlmer en vulden de leegstaande huizen op.⁷⁶ Daarnaast bleven veel voorzieningen achter door bezuinigingen. Ook de leefbaarheid in de wijk werd al snel minder, door vervuiling, vandalisme en het gebrek aan veiligheid. Dit beeld werd door de media keer op keer bevestigd. De Bijlmer werd al snel afgeschilderd als de thuishaven van daklozen en drugsverslaafden.⁷⁷ Veel problemen die in de Bijlmer en in de wijk Ganzenhoef spelen kunnen worden verklaard aan de hand van de perspectieven sociale disorganisatie en deviant gedrag. In deze paragraaf zullen de belangrijkste sociale problemen in kaart worden gebracht met behulp van deze perspectieven, die in paragraaf 3.2.2 zijn beschreven.

3.3.1 Sociale disorganisatie

In Ganzenhoef komen veel sociale problemen voort uit sociale disorganisatie. Doordat er in de afgelopen decennia veel nieuwkomers zijn komen is de sociale cohesie in de wijk sterk verminderd. Mensen voelen zich niet echt meer betrokken bij hun wijk en de sociale controle is afgenomen. Door het gebrek aan betrokkenheid is de wijk ook behoorlijk verloederd. In deze paragraaf zal uitgebreid worden ingegaan op de een aantal aspecten van sociale disorganisatie in Ganzenhoef.

Het gebrek aan sociale cohesie

In Ganzenhoef zijn bewoners steeds minder betrokken bij hun directe omgeving. Uit een gesprek met een bewoonster van een flat⁷⁸ kwam naar voren dat ze eerder iedereen uit de flat kende en tegenwoordig de buren niet eens meer kende. Dit kan het beste worden verklaard aan de hand van een aantal kenmerken van sociale disorganisatie. Het verloop in de flats werd steeds groter en ook ontstonden er steeds meer subculturen met ieder hun eigen symbolen, taalgebruik, zingeving, gedragsregels en gebruiken. Dit leidt tot een vermindering van de sociale cohesie in de wijk. Vertrouwde sociale con-

⁷⁵ Lafaille, R. 'Sociale problemen en afwijkend gedrag', Den Haag, 1978

⁷⁶ www.wikipedia.nl

⁷⁷ www.keicentrum.nl

⁷⁸ Bijlage 1, tabel B, nummer 13

tacten zijn verdwenen in de wijk en mensen identificeren zich steeds minder met hun wijk, voornamelijk door de komst van vele nieuwkomers. Het aangaan van sociale relaties wordt veel minder eenvoudig door de vele culturen in de wijk.⁷⁹ Inmiddels wonen er meer dan zeventig nationaliteiten in de Bijlmer, die gekenmerkt worden door veel verschillende talen, culturen en gebruiken. In de jaren '80 was het motto in Nederland: 'behoud van eigen identiteit en cultuur', waardoor bewoners in multiculturele wijken als Ganzenhoef weinig hebben geleerd over andere culturen in de wijk. Tijdens gesprekken met bewoners van de wijk Ganzenhoef kwam naar voren dat contacten vrijwel altijd beperkt bleven tot de eigen etnische groep, zowel onder de Ghanezen als andere etnische groepen.⁸⁰

Op zichzelf hoeft het gebrek aan sociale cohesie geen sociaal probleem te zijn en veel bewoners van Ganzenhoef zien het niet als sociaal probleem. Toch heeft het gebrek aan sociale cohesie, als gevolg van de komst van vele immigranten, geleid tot een aantal problemen. Bewoners voelen zich bijvoorbeeld steeds minder betrokken bij hun wijk. Ze gaan voornamelijk om met mensen van dezelfde etnische afkomst en participeren verder weinig bij activiteiten in de samenleving. Het gebrek aan betrokkenheid heeft als gevolg dat er onder andere verloedering optrad, waar hieronder uitgebreid op in zal worden gegaan. Het maakt mensen weinig uit hoe de buurt eruit ziet, dus wordt afval gewoon op straat en in de flats gedumpt onder het mom van: "Hier betaal ik toch huur voor". Naast verloedering ontstaat er ook een stukje gebrek aan sociale controle. Waar eerder iedereen in de buurt elkaar kende en er intensieve sociale relaties waren, weet men tegenwoordig amper wie de buurman is, waardoor de sociale relaties ontbreken. Doordat sociale controle ontbreekt zijn er meer mogelijkheden om in de wijk criminele activiteiten uit te voeren. Zowel de objectieve als de subjectieve veiligheid gaat hierdoor omlaag.

Vanuit de sociale disorganisatie zijn de sociale veranderingen waar te nemen waardoor de maatschappelijke orde is verstoord. De gevolgen van de sociale veranderingen zijn objectief waar te nemen, bijvoorbeeld in de criminaliteitscijfers en de verloedering in de flats. Door de Ghanese gemeenschap wordt het probleem echter niet erkend. Weinig Ghanezen zijn geïnteresseerd in hun omgeving. Veel Ghanezen hebben geen behoefte in sociale contacten met buurtbewoners. Voor hen is het belangrijker dat ze een verblijfplaats hebben en een baan met een inkomen. Ze hebben genoeg aan contacten binnen de eigen gemeenschap.

Verloedering van de wijk

In paragraaf 3.1.2 is al te lezen dat het op het eerste gezicht mee lijkt te vallen met de verloedering in de wijk Ganzenhoef, met uitzondering van het gedeelte rondom het metrostation Kraaiennest. Wel heeft de wijk een sobere uitstraling met veel flats en betonnen parkeergarages. Toch is er meer verloedering waar te nemen wanneer met een kritischer blik naar de wijk wordt gekeken. Wanneer bijvoorbeeld wordt gekeken in de flatgebouwen is er in veel gevallen sprake van vernielde sloten, een opstapeling van vuilnis, kapotte ramen en de geur van urine. Objectief gezien leiden kapotte sloten en ramen tot een vermindering van de veiligheid, omdat onbevoegden zich makkelijker toegang kunnen verschaffen tot de gebouwen. Daarnaast leidt de aanwezigheid van vuilnis en urine op de muren tot stankoverlast. Dit vermindert de leefbaarheid in de wijk en verhoogt de onveiligheidsgevoelens van de bewoners. In Ganzenhoef is sprake van social disorganisation, met name doordat in korte tijd veel immigranten met verschillende etnische achtergronden in de wijk zijn komen wonen. Dit kan een verklaring zijn voor het verloederen van de wijk. Er is weinig over van de oorspronkelijke sociale contacten in de buurt en zowel de oorspronkelijke bewoners als de nieuwe bewoners voelen zich steeds minder betrokken bij hun wijk. Hierdoor vindt steeds minder sociale controle plaats en ontbreekt vaak de wil om de wijk netjes te houden. Ook de Ghanezen voelen zich niet betrokken bij hun wijk, zo blijkt uit een aantal gevoerde gesprekken in Ganzenhoef.⁸¹ Een aantal van hen vindt dat ze huur betalen en dat de verhuurder er maar voor moet zorgen dat de omgeving netjes blijft.

Uit een gesprek met een huismeester van één van de flats werd duidelijk dat er veel achterstallig onderhoud is aan de woningen. Dit is in 3.1.2 al aan de orde geweest. Door de slechte staat van de rioering ontstaat nogal eens stankoverlast. Voor veel bewoners in Ganzenhoef kan de slechte staat van

⁷⁹ [http://www.wijkalliantie.nl/publicaties/intercultureel/mythes enmores/artikel/mythesenmores1](http://www.wijkalliantie.nl/publicaties/intercultureel/mythes%20en%20moren/artikel/mythesenmoren1)

⁸⁰ Bijlage 1, tabel B, nummer 5, 9 en 10

⁸¹ Bijlage 1, tabel B, nummer 5, 9, 13 en 17

de leidingen tot problemen leiden, aangezien de ‘machtige’ actoren, zoals investeringsmaatschappijen die de woningen verkopen weinig belang hebben bij het renoveren van de woningen. Zij zullen meer aandacht besteden aan het aanzicht van de flats en de leefomgeving

3.3.2 Deviant gedrag

Een aantal sociale problemen komen voort uit afwijkend gedrag van individuen of groepen in de samenleving. De Bijlmer staat al tientallen jaren bekend als een plaats met hoge criminaliteitscijfers, een beeld dat door de media wordt versterkt. Daarnaast wordt armoede in de Bijlmer een steeds groter wordend probleem.⁸² Het is een beetje kort door de bocht om armoede als deviant gedrag te plaatsen, maar aangezien armoede onder de Ghanezen voor een deel uit afwijkend gedrag voortkomt zal ik het in deze paragraaf aan de orde laten komen. Later zal hier uitgebreid op in worden gegaan. Ook illegaliteit komt veel voor in Ganzenhoef. In paragraaf 3.4 zal hier uitgebreid aandacht aan worden besteed.

Criminaliteit

Objectieve gegevens bevestigen dat de criminaliteitscijfers in de Amsterdamse Bijlmer hoog zijn. Bijna alle vormen van criminaliteit komen in Amsterdam Zuidoost procentueel het meest voor in vergelijking met de andere wijken in Amsterdam. Zo zijn er in Zuidoost veruit de meeste zedenmisdrijven waar te nemen.⁸³ Ook het aantal geweldsdelicten, zoals bedreiging, mishandeling en straatroven is opvallend veel hoger dan in andere wijken in Amsterdam. In vergelijking met het gemiddelde van Amsterdam is het aantal diefstallen en inbraken van of uit bijvoorbeeld auto's en woningen veel hoger in de Bijlmer. Verder is er in de Bijlmer veel overlast van drugsgebruikers en de handel in drugs. En ook het aantal winkeldiefstallen is hoger dan het gemiddelde van Amsterdam, ondanks de camera's die bijvoorbeeld in het winkelcentrum van Ganzenhoef als preventie zijn geplaatst. In bijlage 6 zijn de criminaliteitscijfers in een overzicht weergegeven. Wel is de situatie verbeterd in vergelijking met tien jaar geleden. In 2005 zijn er in totaal 8.000 aangiftes verwerkt in vergelijking met 20.000 in 1995.⁸⁴ Toch zijn er nog verschillende vormen van criminaliteit waar te nemen die er in hoge mate voorkomen, zoals schietpartijen, drugshandel, straatroof, autokraken en prostitutie. Veel bewoners zijn gewend aan deze ellende en de criminaliteit, maar betekent dit dat er geen sociaal probleem is?

Zoals hierboven al is beschreven komt criminaliteit onder andere voort uit sociale disorganisatie, doordat de bewoners van Ganzenhoef zich niet betrokken voelen bij hun wijk. In de vorige paragraaf is al aan de orde geweest dat het gebrek aan sociale cohesie verklaart kan worden vanuit social disorganisation. Daarnaast is er sprake van deviant gedrag van degenen die crimineel gedrag vertonen, enerzijds veroorzaakt door omgevingsfactoren als sociale disorganisatie en anderzijds door kenmerken van het individu zelf. Criminaliteit gaat in tegen de heersende normen in de samenleving, dus is er sprake van een sociaal probleem wanneer deze normen worden overtreden. Op individueel niveau zou kunnen worden gesteld dat bepaalde individuen niet in staat zijn om in de samenleving volgens de geldende normen te functioneren. Uit gesprekken met bewoners⁸⁵ is gebleken dat veel bewoners zouden wilden dat de criminaliteit afneemt.

Armoede

Veel mensen zijn door de slechte economische tijden onder de armoedegrens gekomen. Uit verschillende statistieken van de Amsterdamse Dienst voor Onderzoek en Statistiek komt naar voren dat in vergelijking met de rest van Amsterdam veel uitkeringen en subsidies in Amsterdam Zuidoost worden verstrekt.⁸⁶ Het inkomen van de bewoners in de wijk zit ruim onder het gemiddelde van Am-

⁸² Eén vandaag, '40 jaar Bijlmer', 19 december 2006 (reportage)

⁸³ De gegevens zijn afkomstig uit de misdaadmeter van het algemeen dagblad, waar op het gebied van verschillende vormen van criminaliteit een vergelijking kan worden gemaakt tussen verschillende wijken in Amsterdam. De gegevens zijn van 2005 en afkomstig uit officiële politiecijfers. (<http://misdaadmeter.i-serve.net>)

⁸⁴ artikel in de volkskrant 'Het tij is gekeerd', 5 januari 2006 (http://www.rationelepolitiek.nl/allochtonen/cultuur_verschillen_woonomgeving_bijlmer.htm)

⁸⁵ Bijlage 1, tabel B, nummer 10, 11 en 13

⁸⁶ www.os.amsterdam.nl

sterdam en het werkloosheidsniveau zit boven het gemiddelde. Dit heeft diverse oorzaken; allereerst is er een hoog uitvalpercentage op scholen⁸⁷, waardoor de kans op een baan aanzienlijk lager is. En mocht iemand een baan krijgen zal dit in de lagere sectoren zijn, waardoor het inkomen achter zal blijven. Ook achterstanden in het onderwijs vormen een belangrijke oorzaak voor de hoge werkloosheid in de wijk, met name veroorzaakt door de taalachterstand van veel etnische groepen. Hierdoor is het voor leerlingen moeilijk om bij te blijven bij de lesstof.⁸⁸ Het gevolg is dat een aanzienlijk deel van de bevolking in de wijk Ganzenhoef onder de armoedegrens moet leven. Dit brengt de nodige problemen met zich mee. Mensen kunnen nauwelijks rondkomen van hun inkomen, waardoor ze bijvoorbeeld afhankelijk zijn van voedselbanken. Daarnaast kunnen bepaalde mensen hun situatie niet accepteren, waardoor op alternatieve wijzen het inkomen wordt aangevuld, bijvoorbeeld in de criminaliteit.

Enerzijds komt armoede voort uit het falen van de overheid om het sociale evenwicht te herstellen, aangezien in Nederland iedereen recht heeft op een menswaardig bestaan (verzorgingsstaat). Anderzijds wordt armoede veroorzaakt door deviant gedrag van individuen in Ganzenhoef. Voor de Ghanezen geldt bijvoorbeeld dat weinigen de Nederlandse taal spreken, waardoor de kans op een goedbetaalde baan aanzienlijk afneemt. Daarnaast willen de meeste Ghanezen niet investeren in een opleiding, aangezien ze het verblijf in de Nederlandse samenleving slechts als tijdelijk zien en vandaar meer belang hechten aan onderdak en het hebben van een betaalde baan. Ook wordt door de meeste Ghanezen geld overgemaakt naar familie in Ghana, waardoor ze in Nederland weinig geld overhouden om van te leven. Een groot deel van de armoede kan dus gezien worden als deviant gedrag.

3.4 Aandeel van de Ghanezen in de sociale problemen

In deze paragraaf zal worden beschreven wat de grootste sociale problemen zijn met betrekking tot de Ghanezen. Dit zal zowel worden gedaan aan de hand van relevante literatuur als aan de hand van gevoerde gesprekken met bewoners en instanties in de wijk Ganzenhoef. Over het algemeen kan worden gezegd dat de sociale problemen waar Ghanezen bij betrokken zijn liggen op het gebied van de leefbaarheid. Ghanezen zijn niet oververtegenwoordigd in drugs-gerelateerde problemen, geweldsdelicten of andere 'fysieke' veiligheidsproblemen. Dit in tegenstelling tot de Surinamers, Antillianen en Nigerianen in de wijk, die juist wel in deze vormen van criminaliteit oververtegenwoordigd zijn.⁸⁹ In deze paragraaf komt achtereenvolgend illegaliteit, gesloten groepsvorming, de taalproblematiek en verschillende vormen van overlast aan de orde. Net als in de voorgaande paragraaf zullen de sociale problemen vanuit sociale disorganisatie of deviant gedrag.

3.4.1 Illegaliteit

Rond 1975 vestigden veel Ghanezen zich voornamelijk om economische redenen in Nederland. In die periode kwamen ook de eerste illegale Ghanezen naar Nederland, voornamelijk vrouwen die in de prostitutie gingen werken.⁹⁰ Nadat eind jaren '80 een tweede grote groep Ghanezen zich in Nederland ging vestigen werd het toelatingsbeleid restrictiever, waardoor Ghanezen met economische motieven niet langer welkom waren. Veel Ghanezen waagden het toch om zich als illegalen in Nederland te vestigen.⁹¹ Na de Bijlmerramp ontstond grote ophef over het grote aantal Ghanese illegalen en hun vermeende betrokkenheid bij criminaliteit in de wijk. Geschat wordt dat enkele duizenden illegale Ghanezen zich in Amsterdam Zuidoost, waaronder de wijk Ganzenhoef, hebben gevestigd.

Uit een gesprek met een buurtregisseur⁹² blijkt dat illegale Ghanezen in Ganzenhoef elkaar opzoeken. Ze vormen een zeer gesloten groep. De illegale Ghanese gemeenschap voorziet voornamelijk in zelfbehoefte. Er wordt vooral door kerkelijke instanties voor opvang gezorgd. Daarnaast zijn veel ille-

⁸⁷ Nieuw Amsterdams Peil, 7 oktober 2005, 'Amsterdam strijdt tegen schooluitval'

⁸⁸ Interview met de directrice van een basisschool, bijlage 1, tabel A, nummer 4

⁸⁹ Interview met een voormalig buurtregisseur van Ganzenhoef, bijlage 1, tabel A, nummer 5

⁹⁰ Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 'Ghanezen in Nederland – een profiel', Den Haag, 2001

⁹¹ Interview met de voormalig onderdirecteur van Recogin, bijlage 1, tabel A, nummer 1

⁹² Bijlage 1, tabel A, nummer 5

gale eetgelegenheden en cafés in de flats gevestigd en ook zijn er illegale kappers en zelfs bordelen te vinden. Veel illegale Ghanezen verdienen in dit circuit hun inkomen.

Illegaliteit is een vorm van geïnstitutionaliseerd afwijkend gedrag. Het wordt afgekeurd door de samenleving, maar binnen de Ghanese gemeenschap wordt dit gedrag illegaliteit niet afgewezen. Veel Ghanezen bevinden zich in het illegale circuit in Ganzenhoef (restaurants, cafés, bordelen, kappers etc). De illegale Ghanezen voldoen niet aan de verwachtingen van de rest van de samenleving en daarnaast gaat illegaliteit in tegen de in Nederland geldende normen. Vooral vanuit de relativistische benadering wordt illegaliteit door de samenleving 'gelabelled' als afwijkend gedrag.

Illegale Ghanezen kunnen geen aanspraak maken op rechten in de samenleving en houden zich niet aan in Nederland regelde regels. Illegale Ghanezen hebben er geen belang bij om te integreren in de samenleving aangezien ze geen aanspraak kunnen maken op officiële voorzieningen. Ze hebben er belang bij om zo onopvallend mogelijk te zijn, waardoor ze veel tijd doorbrengen binnen de eigen etnische groep. In het officiële circuit hebben de illegale Ghanezen geen recht op een inkomen, dus moeten ze via een alternatieve weg hun inkomen verdienen, bijvoorbeeld in het illegale circuit of in de criminaliteit. Dit brengt de nodige problemen met zich mee. In de flats ontstaan drukbezochte plekken, waar veel overlast wordt veroorzaakt. Er sneuvelen veel ruiten en sloten om illegalen toegang tot de flats te verschaffen. Ook is er sprake van veel geluidsoverlast op plaatsen met illegale voorzieningen, die veel bezocht worden door de (illegale) Ghanezen. Verder produceren de illegale restaurants veel rotzooi, waardoor er verpaupering en verloedering in de flats ontstaat, evenals de stankoverlast in de flats door de keukens en doordat veel gasten urineren in de portalen van de flats. Ook is het vestigen van illegale restaurants zeer onveilig omdat de voorschriften vaak niet worden nageleefd en de nodige voorzieningen niet aanwezig zijn. De kans op brand is bijvoorbeeld aanzienlijk. Door de lokale overheid worden illegaliteit niet als sociaal probleem gezien, aangezien je de illegalen vaak niet hoort en ziet. Daarnaast kunnen ze geen beroep doen op overheids-voorzieningen.⁹³ Het gevolg is dat er geen brede maatregelen worden genomen om het aantal illegale Ghanezen in de wijk te verminderen.

3.4.2 Gesloten groepsvorming

Enerzijds is gesloten groepsvorming van de Ghanezen een vorm van social disorganisation. Aan het begin van dit hoofdstuk is naar voren gekomen dat in korte tijd veel verschillende etnische groepen naar de wijk Ganzenhoef zijn gekomen, waardoor de betrokkenheid met de wijk sterk is verminderd. Anderzijds is de gesloten en hechte gemeenschap te verklaren doordat de Ghanezen een heel andere culturele achtergrond hebben dan de andere etnische groepen in de samenleving. In hoofdstuk 2 is aan de orde geweest dat het verschil in cultuur, bijvoorbeeld op het gebied van religie, familie en gezag, een van de oorzaken is van groepsvorming. Door een andere culturele achtergrond vertonen Ghanezen afwijkend gedrag in vergelijking met de autochtone bevolking. Een logisch gevolg is dat de Ghanezen elkaar opzoeken en een hechte gemeenschap vormen. Tijdens een aantal gesprekken wordt gezegd dat je de Ghanezen niet hoort of ziet in de samenleving. Voor de Ghanezen zelf is er geen sprake van een sociaal probleem, aangezien de meesten geïnteresseerd zijn in een baan met inkomen en onderdak, maar voor de samenleving heeft het een aantal nadelige gevolgen die hieronder aan de orde zullen komen.

Uit verschillende gesprekken met bewoners, buurtregisseurs en winkeliers⁹⁴ blijkt dat de Ghanezen in Nederland een zeer hechte en gesloten groep vormen in Ganzenhoef. Bijna het hele sociale leven van de Ghanezen in Ganzenhoef vindt plaats binnen de eigen kring. Onderling wordt voor woonruimte en werk gezorgd, ze hebben eigen maatschappelijke instellingen, gaan naar 'eigen' kerken of kerkdiensten en hebben in Ganzenhoef een eigen winkelcentrum met Ghanese winkels.

Daarnaast hebben veel Ghanezen het ideaalbeeld om ooit terug te keren naar Ghana om daar een leven op te bouwen en dat schept een verbondenheid. Ze kiezen er vrijwillig voor om alleen contacten te hebben binnen de eigen gemeenschap (vrijwillige benadering). De gesloten en hechte Ghanese gemeenschap heeft een aantal gevolgen voor de samenleving. Zo voelen de Ghanezen zich niet betrokken bij de samenleving. Hierdoor zal de wijk sneller verloederen en de sociale controle verminderen,

⁹³ Interview met een beleidsmedewerker van stadsdeel Zuidoost, bijlage 1, tabel A, nummer 6

⁹⁴ Bijlage 1, tabel A, nummer 2 en 7, tabel B, nummer 8, 10, 12 en 13

zoals in 3.3.2 aan de orde is geweest. De afstand tussen Ghanezen en de rest van de bewoners in Ganzenhoef is groot, waardoor er weinig onderlinge tolerantie is. De gevoelens van onveiligheid zullen daardoor versterken. En in de flats kunnen eerder illegale praktijken plaatsvinden, die de verloedering alleen maar zullen versterken. Naast het gebrek aan betrokkenheid hebben de Ghanezen in Ganzenhoef weinig behoefte om te integreren in de samenleving. Door de gesloten groepsvorming, waar vrijwel alle activiteiten van de Ghanezen plaatsvinden, is het voor hen niet noodzakelijk de Nederlandse taal te leren of in te burgeren. Dit betekent dat Ghanezen minder gemakkelijk aan werk zullen komen en in het onderwijs een achterstand hebben. In de volgende paragraaf zal nader worden ingegaan op de taalproblematiek.

3.4.3 Taalproblematiek

De taalproblematiek van de Ghanezen is geinstitutionaliseerd afwijkend gedrag. Weinig Ghanezen spreken de Nederlandse taal en tijdens de interviews bleek dat veel Ghanezen slechts gebrekkig Engels spreken. Vooral de eerste generatie spreekt nauwelijks Nederlands. Dit komt voornamelijk doordat ze hun verblijf in Nederland als tijdelijk zien en geen tijd willen investeren in het beheersen van de Nederlandse taal. Daarnaast gaan Ghanezen voornamelijk om met mensen uit de eigen gemeenschap, wat niet bevorderlijk is voor het leren van de Nederlandse taal.⁹⁵ Kinderen spreken iets beter Nederlands aangezien ze op school Nederlands moeten spreken. Toch hebben kinderen taalachterstand doordat thuis vaak lokale talen worden gesproken. Voor de Ghanezen wordt het niet beheersen van de Nederlandse taal niet als probleem ervaren, aangezien ze het verblijf in Nederland als tijdelijk zien. Het spreken van de Nederlandse taal wordt niet als noodzakelijk geacht, omdat ze vrijwel alleen contacten hebben binnen de eigen gemeenschap. Echter voor de samenleving brengt het niet beheersen van de Nederlandse taal een aantal problemen met zich mee. Het heeft bijvoorbeeld gevolgen voor de arbeidsmarktpositie. Uit onderzoek blijkt dat formeel 20% van de Ghanese bevolking werkloos is.⁹⁶ Bij het solliciteren willen werkgevers vaak dat werknemers de Nederlandse taal spreken. De Ghanezen die werk hebben zijn voornamelijk werkzaam binnen de horeca of als schoonmakers. Daarnaast hebben veel Ghanezen een laag opleidingsniveau, door het gebrek aan kennis van de Nederlandse taal. Op school is er een hoog uitvalspercentage onder de Ghanezen en de Ghanezen op school hebben vaak achterstand.⁹⁷ Doordat de Ghanezen weinig inkomsten hebben zijn ze afhankelijk van andere inkomstenbronnen, zoals het illegale of zwarte circuit. Doordat de Ghanezen een hechte gemeenschap zijn wordt er onderhands nogal eens voor werk gezorgd, al dan niet in het niet-legale circuit, waardoor de werkloosheid minder hoog is dan de genoemde 20%. Vooralsnog weet de Nederlandse overheid de Ghanezen niet echt te motiveren om Nederlands te leren spreken. In hoofdstuk 5 zal hier dieper op worden ingegaan.

3.4.4 Overlast

Zoals in de theorie van paragraaf 3.2.3 te lezen is kan afwijkend gedrag voortkomen uit culturele verschillen. Enerzijds is de Ghanese bevolking een ingetogen volk, maar anderzijds kan het ook een zeer uitbundige gemeenschap zijn. Veel overlast door de Ghanezen kan worden verklaard door deviant gedrag. Kerkdiensten worden bijvoorbeeld beleefd met veel zang en dans en ook Ghanese bruiloften en zelfs begrafenissen gaan gepaard met veel uiterlijk vertoon, muziek en geluid. Daarnaast is er veel geluidsoverlast op de plaatsen waar veel Ghanezen bij elkaar komen zoals de illegale restaurantjes in de flats. Deze overlast komt voort uit de grote cultuurverschillen tussen de Ghanese bevolking en de autochtone bevolking. De meeste autochtonen die ik heb gesproken⁹⁸ zeggen vooral moeite te hebben met de culturele uitingen van de Ghanezen omdat ze hier niet bekend mee zijn. *'Ik weet wel dat er geen kwaad bij zit, maar het komt gewoon raar over dat Ghanezen een groot feest vieren als er iemand is overleden. Zelf zou ik dat nooit kunnen'*.⁹⁹ Daarnaast gaat de overlast vaak door tot midden in de nacht, vergezeld met een hoop geschreeuw en overmatig drankgebruik. In de beleving van de ove-

⁹⁵ Interview met een beleidsmedewerker van stadsdeel Zuidoost, bijlage 1, tabel A, nummer 6

⁹⁶ Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 'Ghanezen in Nederland – een profiel', Den Haag, 2001

⁹⁷ Interview met een directrice van een basisschool, bijlage 1, tabel A, nummer 4

⁹⁸ Bijlage 1, tabel B, nummer 8, 10, 13 en 19

⁹⁹ Bijlage 1, tabel B, nummer 10

rige bewoners ontstaat een onwenselijke situatie, waar iets aan moet worden gedaan, bijvoorbeeld door ingrijpen van de politie. Verder hebben bewoners nogal eens last van stankoverlast door de Ghanese. In de Ghanese keuken wordt veel gewerkt met pittige, sterk geurende kruiden en wordt bijvoorbeeld vaak sterk ruikende vis bereid. Vooral tijdens marktdagen kan de geur in de beleving van de overige bewoners te erg worden en slaat het om in overlast. Zelf heb ik tijdens een bezoek aan de markt in Ganzenhoef ervaren dat de Ghanese producten zeer sterk ruiken.

3.5 Problemen die door Ghanese worden ervaren

De Ghanese in Ganzenhoef ervaren de situatie rondom illegaliteit, de gesloten hechte groep en het niet beheersen van de Nederlandse taal niet als sociale problemen. Zij zien andere ongewenste situaties als sociale problemen. In deze paragraaf zal ik twee problemen omschrijven die tijdens gesprekken met Ghanese bewoners van Ganzenhoef en Ghanese instellingen als meest problematisch zijn gebleken. In het eerste deel zal aandacht worden besteed aan discriminatie in de wijk en in het tweede deel de problemen rondom het verkrijgen van een verblijfsvergunning in Nederland.

3.5.1 Discriminatie van Ghanese

Veel geïnterviewde Ghanese¹⁰⁰ vinden dat ze door Nederlanders gediscrimineerd worden, voornamelijk door de overheid. Als voorbeeld wordt door het groepje Ghanese mannen genoemd dat de politie strenger tegen hen optreedt dan tegen de autochtone bevolking. Politieagenten zouden Ghanese eruit pikken bij controles en zouden Ghanese direct een boete geven, terwijl autochtonen voor hetzelfde vergrijp weggelaten met een waarschuwing. Het gevoel van discriminatie kan verklaard worden vanuit deviant gedrag. Vanuit de politie is er heel weinig bekend over de cultuur van de Ghanese, zo blijkt uit een gesprek met een buurtregisseur.¹⁰¹ Ze zijn niet gewend dat groepjes mensen rondhangen op straat en spreken ze hierop aan. De Ghanese vinden het heel normaal om op straat te praten met vrienden of familie, zoals in hoofdstuk 2 al naar voren is gekomen. De politie zegt iedereen gelijk te behandelen, maar doordat de Ghanese het gevoel hebben dat ze eerder op hun gedrag worden aangesproken ervaren ze het als sociaal probleem.

Verder vinden Ghanese dat de Nederlandse overheid zeer weinig behulpzaam is bij het vinden van de weg in het Nederlandse rechtssysteem. Uit het gesprek met een Ghanese gezin¹⁰² willen ze van de overheid duidelijke richtlijnen over hoe ze moeten functioneren in de samenleving, maar in plaats daarvan hebben ze het gevoel dat ze aan hun lot worden overgelaten. In hoofdstuk 2 werd al aangegeven dat de Ghanese een heel ander beeld hebben van het gezag van de overheid.

Daarnaast hebben veel Ghanese het gevoel dat werkgevers een voorkeur hebben voor autochtone werknemers, mede doordat de in Ghana behaalde diploma's niet in Nederland worden erkend.¹⁰³ Diploma's op het gebied van de gezondheidszorg worden in Nederland bijvoorbeeld niet erkend aangezien in Ghana veel wordt gewerkt met spiritualiteit en alternatieve kruiden.

Tenslotte zou door de overheid worden gediscrimineerd, bijvoorbeeld bij het verlenen van vergunningen of uitkeringen. Een medewerker van de drankenhandel vindt dat autochtone bedrijven eerder een vergunning krijgen voor de verkoop van sterke drank dan Ghanese winkels. Ook hebben een aantal Ghanese het idee dat ze veel meer moeite moeten doen voor een verblijfsvergunning dan mensen met een andere etnische achtergrond.¹⁰⁴

De hierboven genoemde vormen van discriminatie komen vrijwel allemaal voort uit de grote culturele verschillen tussen de Ghanese bevolking en de Nederlandse samenleving, waardoor hun gedrag afwijkt van de in Nederland geldende normen. Vanuit de Nederlandse samenleving bestaat een verwachtingspatroon over hoe mensen zich dienen te gedragen. Voor een deel wijken de Ghanese hiervan af, waardoor enerzijds een afwijzend beeld vanuit de Nederlandse samenleving ontstaat en anderzijds een gevoel van discriminatie vanuit de Ghanese bevolking.

¹⁰⁰ Bijlage 1, tabel B, nummer 5, 9 en 12

¹⁰¹ Bijlage 1, tabel A, nummer 2

¹⁰² Bijlage 1, tabel B, nummer 14

¹⁰³ Bijlage 1, tabel A, nummer 1

¹⁰⁴ Bijlage 1, tabel B, nummer 5 en 14

3.5.2 Gebrek aan vertrouwen in de Nederlandse overheid

Uit een gesprek bij de Ghanese koepelorganisatie Recogin¹⁰⁵, kwam naar voren dat veel Ghanezen zeer weinig vertrouwen hebben in de Nederlandse overheidsinstellingen. Ze hebben het gevoel dat door de overheid wordt gediscrimineerd en dat er sprake is van veel miscommunicatie tussen de Ghanese bevolking en de overheidsorganisaties. Aan de basis van dit sociale probleem staan weer de grote cultuurverschillen tussen de Ghanezen en de Nederlandse samenleving, waardoor afwijkend gedrag ontstaat. In hoofdstuk 2 is al aan de orde geweest dat Ghanezen een ander beeld hebben van de taken van de overheid. Door de Ghanese overheid worden duidelijke voorwaarden gesteld voor het functioneren in de samenleving, een duidelijke vorm van gezag terwijl in Nederland de nadruk wordt gelegd op eigen verantwoordelijkheid van de bevolking. De Ghanese bevolking heeft hier moeite mee, waardoor een kloof ontstaat tussen de Ghanezen en de Nederlandse overheid.

Verder heeft het gebrek aan vertrouwen te maken met de problemen met betrekking tot het verkrijgen van een verblijfsvergunning. In de jaren '90 was sprake van een restrictief toelatingsbeleid, waardoor het moeilijk was om naar Nederland te komen. Ghana werd gekenmerkt als een probleemland, zodat het lastig was om een machtiging voor voorlopig verblijf te krijgen. Alle documenten moesten in Ghana worden geverifieerd en Ghanezen moesten beschikken over een not trust-document. Mede doordat Ghanezen niet automatisch de familienaam krijgen werd dit vaak een langdurig proces. In deze periode zijn veel Ghanezen illegaal naar Nederland gekomen. Inmiddels wordt Ghana niet meer als probleemland gekenmerkt, maar door deze situatie hebben veel Ghanezen het vertrouwen in de Nederlandse overheid verloren.¹⁰⁶

Door verschillende opvattingen over de rol van de overheid zullen Ghanezen met problemen niet snel naar de overheid gaan. In plaats daarvan zullen de problemen in de lokale gemeenschap ter sprake worden gebracht, bijvoorbeeld in de kerk, Ghanese zelforganisaties of bij familie. Dit is niet de wijze waarop problemen in Nederland worden opgelost. De Nederlandse overheid heeft er dan ook baat bij om het vertrouwen van de Ghanese gemeenschap te winnen en de kloof tussen de overheid en de Ghanese bevolking te verkleinen.¹⁰⁷

3.6 Conclusie

In dit hoofdstuk stond de vraag centraal welke sociale problemen spelen in de wijk Ganzenhoef en bij welke sociale problemen Ghanezen een rol spelen, bijvoorbeeld door het gebrek aan integratie in de wijk. Daarnaast werd de vraag gesteld welke sociale problemen door de Ghanese bevolking worden ervaren bij het functioneren in de samenleving. Een sociaal probleem wordt hier gedefinieerd als een bestaande situatie in de maatschappelijke sfeer, die in strijd is met de waarden van een aanzienlijke eenheid mensen. Hierbij moet een verschijnsel veranderbaar zijn door menselijk ingrijpen in een gewenste richting.

De sociale problemen in Ganzenhoef kunnen voornamelijk worden gezien in het perspectief van sociale disorganisatie en deviant gedrag. In Ganzenhoef hebben zich binnen een korte tijd veel nieuwkomers met verschillende culturele achtergronden gevestigd. Hierdoor is social disorganisatie ontstaan. Mensen zijn zich steeds minder betrokken gaan voelen bij 'hun' wijk. Mede door de komst van vele culturen werd de sociale cohesie steeds minder. Waar mensen eerder iedereen uit de buurt kenden weten ze nu amper wie de buren zijn. Door het gebrek aan betrokkenheid en sociale cohesie in de wijk gaat de leefbaarheid omlaag en is er steeds minder sociale controle. Criminaliteit krijgt hierdoor meer mogelijkheden en de onveiligheidsgevoelens van de bewoners stijgen. Ook de Ghanese gemeenschap voelt zich weinig betrokken bij de wijk Ganzenhoef. Ze vormen een hechte en gesloten gemeenschap en vrijwel alle activiteiten van de Ghanezen vinden plaats binnen deze eigen groep. Enerzijds heeft dit te maken met de sociale disorganisatie van de samenleving. Er zijn weinig bindende elementen in de samenleving, waardoor de Ghanezen zich betrokken voelen bij de wijk.

¹⁰⁵ Bijlage 1, tabel A, nummer 1

¹⁰⁶ Interview bij Recogin, bijlage 1, tabel A, nummer 1

¹⁰⁷ Interview met een buurtregisseur van Ganzenhoef, bijlage 1, tabel A, nummer 2

Anderzijds heeft het te maken met deviant gedrag van de Ghanese bevolking. De meeste Ghanezen zijn als economische migranten naar Nederland gekomen en zijn voornamelijk geïnteresseerd in het hebben van een inkomen en onderdak. Veel Ghanezen zijn niet gemotiveerd om te integreren in de samenleving en dat is één van de redenen waardoor de Ghanezen zo een hechte gemeenschap vormen. Deze groepsvorming wordt versterkt door de grote cultuurverschillen tussen de Ghanezen en de autochtonen in Ganzenhoef. In hoofdstuk 2 zijn de heel andere opvattingen van Ghanezen bijvoorbeeld over de rol van familie al aan de orde gekomen. Ook religie heeft een centrale rol in het leven van de Ghanezen, wat versterkend werkt voor de groepsvorming. Als laatste oorzaak voor de hechte groepsvorming kan het gebrek aan vertrouwen worden genoemd dat de Ghanezen hebben in de Nederlandse overheid. Ze verwachten van een overheid duidelijkheid over de wijze waarop ze zich moeten gedragen in de samenleving, maar in plaats daarvan verwacht de overheid eigen verantwoordelijkheid van de Ghanese burgers. Daarnaast heeft de Ghanese gemeenschap het gevoel dat ze door de Nederlandse overheid worden gediscrimineerd. Hierdoor heeft de Ghanese gemeenschap zich heel goed georganiseerd, waardoor ze minder afhankelijk zijn van de Nederlandse overheid. Het gevolg van de hechte en gesloten Ghanese gemeenschap is dat hun participatie in de wijk zich beperkt tot de eigen gemeenschap. Dit beperkt hun integratie in de wijk. Veel Ghanezen beheersen het Nederlands onvoldoende, waardoor ze achterstand hebben in het onderwijs en voornamelijk werkzaam zijn in sectoren waar weinig opleiding voor vereist is. Voor de meeste Ghanezen is integreren in de Nederlandse samenleving verspilde moeite aangezien ze hun toekomst in Ghana zien. Door het gebrek aan opleiding en goed betaalde banen bevinden veel Ghanezen zich in een lage sociaal-economische positie.

In Ganzenhoef bevinden zich veel illegale Ghanezen en er is een uitgebreid illegaal circuit met restaurants, cafés, bordelen en bijvoorbeeld kappers, waarbinnen veel Ghanezen werkzaam zijn. Het illegale circuit zorgt voor veel overlast in en rond de flats. Sloten en ruiten worden vernield om illegalen toegang te geven tot de flats en er is veel geluids- en stankoverlast.

In hoofdstuk 4 zal worden gekeken in hoeverre de Ghanezen in Ganzenhoef zijn geïntegreerd en welke invloed dat heeft op de rol die ze spelen bij de problemen in de wijk.

4 Integratie Ghanezen in de wijk Ganzenhoef

In het vorige hoofdstuk zijn de problemen die spelen in de wijk Ganzenhoef aan de orde gekomen en de mate waarin de Ghanezen betrokken zijn bij de problemen in de wijk. Een aantal van deze problemen heeft te maken met de mate van integratie van de Ghanezen in de wijk, zoals het gebrek aan het beheersen van de Nederlandse taal. In dit hoofdstuk zal worden bekeken in hoeverre de Ghanezen in Ganzenhoef zijn geïntegreerd in de samenleving en wat de invloed daarvan is op de problemen die in hoofdstuk 3 aan de orde zijn gekomen.

Bij het integreren van een etnische groep in een wijk speelt participatie een grote rol. Des te meer leden van een etnische groep participeren, des te groter de kans dat ze (meer) geïntegreerd zijn in de (lokale) samenleving. Participatie speelt ook een belangrijke rol in het huidige integratiebeleid, waarbij 'deelname' aan alle sferen van de samenleving een voorwaarde is voor een volwaardig bestaan.¹⁰⁸ In dit hoofdstuk zal eerst worden beschreven wat onder de begrippen integratie en participatie wordt verstaan. Vervolgens zal worden beschreven aan de hand van welke indicatoren kan worden onderzocht in hoeverre iemand geïntegreerd is in de samenleving.

In de theorie zullen zeven 'sferen van integratie' worden beschreven, namelijk arbeid, onderwijs, huisvesting, politiek, religie, recht en cultuur. In het tweede deel van het hoofdstuk zal per indicator worden bekeken in hoeverre de Ghanezen in Ganzenhoef geïntegreerd zijn in de samenleving. Tot slot zal worden geanalyseerd in hoeverre de Ghanezen in Ganzenhoef geïntegreerd zijn en welke invloed dit heeft op de sociale problemen in de wijk en de rol die de Ghanese samenleving daarbij speelt. Bij het analyseren van de integratie van de Ghanezen in Ganzenhoef zal waar mogelijk gebruik worden gemaakt van beschikbaar cijfermateriaal van de Amsterdamse Dienst Onderzoek en Statistiek en relevante literatuur en documenten. Daarnaast zijn verscheidene interviews gehouden om meer inzicht te krijgen in de mate van integratie van de Ghanezen.

4.1 Hoe werkt integratie?

Eén van de belangrijkste doelstelling van het huidige integratiebeleid is volwaardige deelname van etnische groepen aan alle facetten van de samenleving en het nemen van eigen verantwoordelijkheid. Om te zien hoe goed etnische individuen functioneren in de samenleving kan worden gekeken naar de mate waarin ze participeren in bepaalde 'sferen van integratie'.¹⁰⁹ In het eerste deel van deze paragraaf zal worden beschreven wat wordt bedoeld met het begrip integratie. Aangezien participatie een belangrijk onderdeel van integratie is wordt dit begrip ook geconceptualiseerd. Vervolgens zal een aantal indicatoren worden geformuleerd aan de hand waarvan kan worden bepaald in hoeverre de Ghanezen geïntegreerd zijn in Ganzenhoef.

4.1.1 Het begrip integratie

Sinds het begin van de jaren '80 is in Nederland het besef gekomen dat het verblijf van immigranten niet van tijdelijke aard was, waardoor aandacht zou moeten worden besteed aan de integratie van verschillende etnische groepen in de samenleving.¹¹⁰ Het begrip integratie kan vanuit verschillende perspectieven worden benaderd en met behulp van verschillende indicatoren kan worden bepaald of iemand geïntegreerd is in de samenleving. In deze paragraaf zal worden beschreven wat onder het begrip integratie wordt verstaan.

In het rapport 'Bruggen bouwen' van de commissie Blok, waarin het integratiebeleid van de afgelopen dertig jaar is geanalyseerd, is een overzicht gemaakt van definities van integratie door vooraanstaande personen op dit gebied.¹¹¹ Penninx formuleert integratie als migranten die een geaccepteerd

¹⁰⁸ <http://www.forum.nl/trendsite/filosofisch.shtml>

¹⁰⁹ In het boek 'Sferen van Integratie' van Engbersen en Gabriëls uit 1995 zijn zeven sferen van integratie beschreven (arbeidsmarkt, onderwijs, huisvesting, politieke participatie, religie, recht en cultuur).

¹¹⁰ Engbersen, G. Gabriëls, R. 'Sferen van integratie: naar een gedifferentieerd allochtonenbeleid', Amsterdam, 1995

¹¹¹ Tweede Kamer 2003-2004 28 689 nr 9, Commissie Blok, 'Bruggen bouwen', Den Haag, 2004

onderdeel van de samenleving uitmaken, waar de migranten hun best voor moeten doen en waarbij de samenleving haar best moet doen om deze plaats te bieden. Molleman (directeur directie integratiebeleid minderheden ministerie Binnenlandse Zaken 1979-1990) voegt toe dat migranten volwaardig moeten kunnen deelnemen aan alle facetten van de samenleving. Enerzijds moet de samenleving kansen scheppen om migranten te laten emanciperen en participeren en anderzijds moeten migranten bereid zijn zich in te zetten om geboden kansen te benutten.

Voormalig minister van Grotesteden- en Integratiebeleid van Boxtel (Kok II) vindt dat integratie volwaardig burgerschap inhoudt, waarbij mensen van verschillende herkomsten onder gelijke rechten en plichten hun weg vinden. Volgens Entzinger gaat het bij integratie om de verwevenheid en interactie tussen verschillende groepen in de samenleving, waarbij het om het grotere geheel gaat. Iedereen moet een bijdrage leveren en een vanzelfsprekend onderdeel van de samenleving zijn. Daarnaast moeten immigranten geleidelijk steeds meer gaan deelnemen aan belangrijke instituties in de samenleving. Koopman vindt dat het doel van integratie is dat afkomst niet meer uitmaakt voor iemands kansen op de arbeidsmarkt, in het onderwijs, op het gebied van huisvesting en de kans om in de criminaliteit te vervallen. Culturele achtergronden horen hierbij geen rol te spelen. Als laatste gaat het volgens van der Zwam om het volwaardig participeren in de Nederlandse samenleving, zodat men vorderingen kan maken om de positie te verbeteren, bijvoorbeeld op de arbeidsmarkt.

In de gegeven definities komt een aantal aspecten steeds naar voren. Allereerst dat integratie van twee kanten moet komen. Enerzijds moet de samenleving kansen bieden aan de migranten en anderzijds moeten migranten bereid zijn de kansen aan te pakken. Verder komt in veel definities naar voren dat migranten volwaardig moeten participeren in alle facetten van de samenleving, zoals de arbeidsmarkt, onderwijs, huisvesting, maar ook het beïnvloeden van het eigen leven. Dit kan bijvoorbeeld door het onderhouden van sociale contacten in de wijk, maar ook indirect door het beïnvloeden van het beleid, door te gaan stemmen. Uiteindelijk zal de positie van de migranten moeten verbeteren en zal afkomst er niet meer toe doen bij het functioneren in de samenleving.

Bij het onderzoeken van de mate van integratie zal zowel onderzoek gedaan worden naar structurele integratie (deelname aan belangrijke, vaak economische, maatschappelijke instituties¹¹²) als naar sociaal culturele integratie (sociale contacten in de wijk, de wenselijkheid hiervan, formele en informele participatie in de wijk en culturele verschillen tussen de migranten en de ontvangende samenleving¹¹³). Een belangrijk onderdeel van integratie is het participeren van de allochtonen in hun leefomgeving. In de volgende paragraaf zal daarom apart aandacht worden besteed aan het begrip participatie.

4.1.2 Het begrip participatie

In het kader van dit onderzoek kan participatie worden gedefinieerd als het in de gelegenheid zijn van burgers om mensenrechten te kunnen genieten. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om het recht op gelijke behandeling, het gerespecteerd worden als menselijk wezen, recht op zelfbeschikking, autonomie, eigen lottobepaling, de vrijheid van meningsuiting en vereniging.¹¹⁴ Concreet betekent dit het deelnemen aan en het veranderen van de directe politieke en maatschappelijke omgeving.

Participatie wordt meestal vertaald op individueel niveau, bijvoorbeeld deelname aan de arbeidsmarkt en het onderwijs, het beïnvloeden van het lokale beleid of het leggen van sociale contacten.

Individueel kunnen hun directe omgeving vormgeven door in de verschillende aspecten van de samenleving actief deel te nemen (direct), of als burgers invloed uit te oefenen op het beleid, bijvoorbeeld door te stemmen of lid te worden van een politieke partij (indirect).¹¹⁵ Individueel beschikken over politieke en sociale rechten om in de samenleving te functioneren. Door te participeren hebben burgers directe invloed op de kwaliteit van hun maatschappelijk leven.

Naast het feit dat men directe invloed heeft op het eigen maatschappelijke leven is het noodzakelijk dat er participatie in de samenleving plaatsvindt om de democratie in stand te houden. Deze valt of

¹¹² Vermeulen, H. Penninx, R. 'Het democratisch ongeduld – De emancipatie en integratie van zes doelgroepen van het minderhedenbeleid', Amsterdam, 1994

¹¹³ Veenman, J. 'Participatie in perspectief – ontwikkelingen in de soc-econ. positie van zes allochtone groepen in Nederland', Rotterdam, 1994

¹¹⁴ Deze algemene definitie is afkomstig uit de 'Internationale Classificatie van het Menselijk Functioneren', uitgegeven door de World Health Organization (WHO)

¹¹⁵ Viviane Soree, cursus voor sociale agogiek en pedagogiek, 14 november 2000

staat met de participatie van burgers, bijvoorbeeld het recht om te stemmen. Participatie betekent ook opkomen voor je eigen belangen, opkomen voor de belangen van je gemeenschap en het actief deelnemen aan het maatschappelijk leven.¹¹⁶

Bij het participeren van allochtonen in de samenleving zijn meerdere partijen betrokken; de migranten zelf, de autochtone bevolking en maatschappelijke instituties. Het doel van participeren in de samenleving is het bevorderen van individuele zelfstandigheid en zelfredzaamheid en het voorkomen van afhankelijkheid van sociale voorzieningen.¹¹⁷ Zowel in het landelijke beleid als in Amsterdam Zuidoost is participatie een zeer belangrijk aspect. Zo zijn de burgers betrokken bij het leven in de wijk en hebben controle over besluiten die hun leven beïnvloeden. Door middel van participatie wordt gewerkt aan het verbeteren van de kwaliteit van het leven en het functioneren in de samenleving. In hoofdstuk 5 zal het beleid uitgebreid aan de orde komen.

4.1.3 Indicatoren voor het begrip integratie

Volgens het kabinet is het doel van integratie gedeeld burgerschap. Dat wil zeggen dat alle burgers gelijke rechten en plichten hebben ongeacht hun afkomst.¹¹⁸ Gedeeld burgerschap betekent dat iedereen de Nederlandse taal beheerst, zich bewust is van de in Nederland geldende normen en waarden en actief meedoet in de Nederlandse samenleving. Iedereen moet in vrijheid en naar eigen inzicht vorm kunnen geven aan zijn of haar leven en moet kunnen participeren in alle sectoren van de samenleving (voorzien in eigen levensonderhoud, houden aan wetten en regels, zorgdragen voor eigen omgeving, vrije meningsuiting etc.). Aan de andere kant houdt integratie ook in dat praktijken in strijd met de Nederlandse kernwaarden bestreden moeten worden.¹¹⁹ In deze paragraaf zal worden beschreven op welke wijze de mate van integratie kan worden gemeten en aan de hand van welke indicatoren.

Integratie van individuen of etnische groepen kan plaatsvinden in verschillende facetten van de samenleving. In het boek 'Sferen van Integratie' van Engbersen en Gabriëls¹²⁰ worden zeven maatschappelijke sferen onderscheiden waarin iemand kan integreren, namelijk arbeid, onderwijs, huisvesting, politiek, religie, recht en cultuur. Door het functioneren van de Ghanese gemeenschap in elk van deze sferen te analyseren kan worden beoordeeld in welke mate ze in de lokale samenleving zijn geïntegreerd. Voor iedere sfeer zijn indicatoren opgesteld waarmee het integratieniveau kan worden bepaald, mits hierbij rekening wordt gehouden met de lokale omgeving en context.

Arbeid

Arbeid wordt gezien als cruciaal integratiemiddel. Binnen het arbeidsproces vinden veel sociale contacten plaats. Daarnaast kan men met behulp van het vergaarde inkomen functioneren in de samenleving, zonder afhankelijk te zijn van sociale instellingen. Anderzijds kan arbeid negatieve invloed hebben op de integratie als het alleen gericht is op de eigen groep. Ook werkloosheid kan een belangrijke drempel vormen voor integratie.

Indicatoren voor het meten van integratie in de arbeidssfeer zijn; het soort werk met het bijbehorende inkomen, kenmerken van de werkenden, de motivatie om te werken en het percentage werklozen.

Onderwijs

Ook onderwijs is belangrijk voor het integratieproces. Binnen het onderwijs worden sociale contacten opgedaan en wordt de basis gelegd voor een goede sociaal-economische positie in de samenleving. Kinderen gaan vanaf het lager onderwijs om met kinderen uit andere etnische groepen, zodat ze de Nederlandse taal gemakkelijker leren. Verder wordt binnen het onderwijs algemene kennis bijgebracht en aandacht besteed aan westerse normen en waarden. Mochten inspanningen in het onderwijs niet de

¹¹⁶ <http://www.smo-ov.nl/project/participatie.htm>

¹¹⁷ Meurs, P. en Broeders, D., 'Nederland als immigratiesamenleving' – www.migrantenstudies.nl

¹¹⁸ Tweede Kamer 2003-2004 29203 nr 1, 'Rapportage integratiebeleid etnische minderheden', Den Haag, 2003

¹¹⁹ Kenniscentrum Grote Steden, 19 mei 2004

¹²⁰ Engbersen, G, Gabriëls, R, 'Sferen van integratie: naar een gedifferentieerd allochtonenbeleid', Amsterdam, 1995

gewenste resultaten hebben kan dat leiden tot bijvoorbeeld schooluitval, wat een beperking is voor het integratieproces.

Indicatoren om de integratie in het onderwijs te onderzoeken zijn; schoolprestaties, leeftijdsachterstand, percentage schooluitvallers en de doorstroom naar hogere onderwijsniveaus.¹²¹

Huisvesting

Bij huisvesting ligt de nadruk op de concentratie van etnische groepen in een wijk. Deze concentratie kan separatie veroorzaken ten opzichte van de rest van de bevolking. Andere factoren waarmee de mate van integratie is te onderzoeken zijn de betrokkenheid bij hun omgeving en de wijze waarop ze wonen.

Indicatoren in deze sfeer zijn; mate van concentratie van de Ghanezen in de wijk, de betrokkenheid bij de omgeving en de wijze waarop ze wonen (bijvoorbeeld type woning en met wie ze wonen).

Politiek

De politieke sfeer is zeer van belang bij het integreren omdat hier invloed kan worden uitgeoefend op de kwaliteit van het leven. Door in de politieke sfeer te participeren (bijvoorbeeld door te stemmen of deel te nemen aan debatten) kan invloed op het beleid worden uitgeoefend.

De politieke participatie wordt gemeten aan de hand van de politieke interesse van de Ghanezen, het stemgedrag, deelname aan politieke partijen, deelname aan buurtbijeenkomsten en de mate van bekleding van overheidsfuncties.

Religie

In de religieuze sfeer ligt de nadruk op de rol van religie in het dagelijkse leven. Hierbij wordt bekeken of religie het functioneren in de westerse samenleving belemmert, bijvoorbeeld door strijdige normen en waarden. Daarnaast kan religie integratie bevorderen doordat het mensen samenbrengt. Aan de andere kant kan religie integratie beperken, doordat de kerk een bindende factor is voor etnische groepen in de samenleving.

Integratie in de religieuze sfeer kan worden geanalyseerd met behulp van de volgende indicatoren; soort religie, belang van de religie, frequentie van het bijwonen van religieuze diensten en de mate van gezag van de kerk.

Recht

Bij de sfeer recht wordt gekeken naar het verblijfsrecht om in Nederland te verblijven. Illegaliteit vormt een grote belemmering bij het integreren in de samenleving en vergroot de kans op criminele activiteiten. Verder wordt in deze sfeer gekeken naar de toegang tot collectieve middelen. Door gebrekkige kennis van het Nederlandse rechtssysteem kan het voor etnische groepen moeilijk zijn om hun weg in de collectieve middelen te vinden.

Indicatoren zijn nationaliteit, illegaliteit en mate van kennis van het Nederlandse rechtssysteem en de hiermee verbonden toegang tot de collectieve middelen.

Cultuur

Als laatste wordt in de sfeer cultuur gekeken of de culturele bagage van etnische groepen een belemmering vormt voor integratie en in hoeverre rekening wordt gehouden met de normen, waarden en gewoonten in de ontvangende samenleving. Daarbij wordt bijvoorbeeld gekeken in hoeverre ze sociale contacten hebben in de samenleving en deelnemen aan activiteiten in de wijk.

De culturele sfeer wordt onderzocht door de verschillen in culturen te analyseren en verschillende culturele uitingen te onderzoeken.

Naast deze sferen wordt door Engbersen en Gabriëls een informele sfeer aangegeven, waarbij het gaat om criminaliteit en illegaliteit, als gevolg van ontwikkelingen in de andere sferen. Deze sfeer wordt hier apart genoemd, omdat illegaliteit veel voor komt in de Ghanese gemeenschap, zoals in het

¹²¹ Veenman, J. 'Participatie in perspectief – ontwikkelingen in de soc-econ. positie van zes allochtone groepen in Nederland', Rotterdam, 1994

vorige hoofdstuk te lezen was. In dit hoofdstuk zal worden gekeken wat de gevolgen hiervan zijn voor de integratie van de Ghanezen in Ganzenhoef. In de volgende paragraaf zal aan de hand van de bovengenoemde sferen worden beschreven in hoeverre Ghanezen in de wijk Ganzenhoef zijn geïntegreerd, met behulp van de genoemde indicatoren.

4.2 Integratie van Ghanezen in Ganzenhoef

In deze paragraaf zal geanalyseerd worden in welke mate de Ghanezen in de wijk Ganzenhoef zijn geïntegreerd in de samenleving. De zeven sferen die in de vorige paragraaf zijn beschreven zullen een leidraad vormen bij de analyse. Achtereenvolgens zal worden onderzocht in hoeverre de Ghanezen geïntegreerd zijn in de sferen arbeid, onderwijs, huisvesting, politiek, religie, recht en cultuur. De sferen arbeid, onderwijs en huisvesting vallen onder structurele integratie. Politiek, recht, religie en cultuur vallen onder sociaal-culturele integratie. Verder zal aandacht worden besteed aan de positie van de illegale Ghanezen in de wijk.

4.2.1 Integratie in de arbeidssfeer

Voor veel Ghanezen is de positie op de arbeidsmarkt zeer belangrijk, aangezien een groot deel van de Ghanezen als arbeidsmigranten naar Nederland zijn gekomen. In deze paragraaf zal worden gekeken naar de sociaal-economische positie van de Ghanezen op de arbeidsmarkt en de werkloosheid.¹²² De cijfers zijn niet direct beschikbaar bij de Amsterdamse dienst Onderzoek en Statistiek, dus is de informatie uit andere onderzoeken en gehouden interviews in de wijk Ganzenhoef afkomstig.

Het is belangrijk om onderscheid te maken tussen legale Ghanezen (in het bezit van een Nederlands paspoort of een verblijfsvergunning) en illegale Ghanezen. Uit diverse bronnen komt naar voren dat het aantal illegale Ghanezen in Amsterdam Zuidoost aanzienlijk is.¹²³ Veel illegale Ghanezen zijn werkzaam in het zwarte of grijze circuit, waardoor ze niet afhankelijk hoeven te zijn van overheidsinstellingen. In hoofdstuk 3 is hier al het een en ander over gezegd.

Uit gesprekken met bewoners uit de wijk Ganzenhoef¹²⁴ is naar voren gekomen dat de Ghanezen bekend staan als een zeer hardwerkende gemeenschap. In het winkelcentrum van Ganzenhoef zitten veel ondernemers, voornamelijk van Ghanese afkomst, die vaak typisch Ghanese producten verkopen. Tijdens gesprekken met winkeliers¹²⁵ is gebleken dat Ghanezen zeer ondernemend zijn, niet alleen in Nederland maar ook in Ghana. In Ghana worden mensen opgeleid volgens het Gilde-systeem, waarbij men een vak in de praktijk leert. Daarnaast heeft een ondernemer alleen een idee, kapitaal en een markt voor de producten nodig en geen diploma's.¹²⁶

Veel Ghanezen zijn in Nederland om geld te verdienen. Uiteindelijk willen ze met het verdiende geld een bestaan in Ghana opbouwen. Een klant van een Ghanese supermarkt¹²⁷ gaf aan dat ze twee banen had om maandelijks geld te kunnen overmaken naar familie in Ghana. Ghanezen beschikken vaak niet over diploma's die in Nederland worden erkend, dus hebben ze veelal slecht betaalde banen, bijvoorbeeld in de horeca- of schoonmaakbranche. In een gesprek geeft een Ghanese vrouw aan dat ze achter een lopende band werkt en heel veel uren maakt om rond te kunnen komen.¹²⁸

Uit het onderzoek van Marloes Kraan blijkt dat de werkloosheid onder de Ghanezen officieel ongeveer 18% is. Dit is hoger dan het gemiddelde werkloosheidspercentage in Amsterdam Zuidoost, wat

¹²² Veenman, J. 'Participatie en perspectief – verleden en toekomst van etnische minderheden in Nederland', Rotterdam, 1999

¹²³ Interviews met bewoners van Ganzenhoef, bijlage 1, tabel B, nummer 13 en 17, een interview bij Recogin, bijlage 1, tabel A, nummer 1 en een interview met een buurtregisseur, bijlage 1, tabel A, nummer 5 en het onderzoek van Kraan uit 2001

¹²⁴ Bijlage 1, tabel B, nummer 8 en 10

¹²⁵ Bijlage 1, tabel B, nummer 4 en 12

¹²⁶ Kraan, M. 'Blijven of teruggaan? – Een sociologische analyse van potenties en problemen van Ghanezen in Amsterdam Zuid Oost', Amsterdam, 2001

¹²⁷ Bijlage 1, tabel B, nummer 4

¹²⁸ Bijlage 1, tabel B, nummer 20

ruim 10% was in 2001 (Dienst Onderzoek en Statistiek). Toch maken weinig Ghanezen gebruik van een uitkering, enerzijds omdat ze wellicht te weinig kennis hebben van de rechten die ze in Nederland hebben en anderzijds doordat de Ghanezen een zeer hechte gemeenschap vormen, waardoor ze voor elkaar zorgen. De kerk en andere Ghanese instellingen regelen werk voor de Ghanezen, niet altijd in het formele circuit, zo blijkt uit een gesprek met een buurtregisseur.¹²⁹

Doordat Ghanezen veelal werkzaam zijn in de lagere sectoren van de arbeidsmarkt is het inkomen minder hoog dan het gemiddelde inkomen per huishouden in Amsterdam Zuidoost. Uit onderzoek van Marloes Kraan bleek dat Ghanezen in 2000 f 2274,- (€ 1030,-) per maand verdienden. Hiermee kunnen ze net rond komen en een deel naar Ghana sturen. Enige voorzichtigheid bij de cijfers is geboden, aangezien de cijfers gedateerd zijn en alleen voortkomen uit het formele circuit.

4.2.2 Integratie op het gebied van onderwijs

De meest bepalende factor voor het slagen op de arbeidsmarkt is deelname aan het onderwijs. Ook hier geldt dat er geen statistieken zijn bijgehouden over het opleidingsniveau van de Ghanezen in Ganzenhoef, waardoor de gegevens afkomstig zijn uit interviews bij scholen en relevante onderzoeken.

Zoals in de vorige paragraaf al naar voren is gekomen is het gemiddelde opleidingsniveau van de Ghanezen niet zo hoog. Veel Ghanezen zijn als arbeidsmigranten naar Nederland gekomen en uit een gesprek met een beleidsmedewerker van stadsdeel Zuidoost¹³⁰ blijkt dat de meesten van hen geen tijd en energie willen investeren in het volgen van een opleiding. Het gevolg is dat ze alleen in Ghana een opleiding hebben afgerond die in Nederland weinig waarde heeft. Voor veel Ghanezen is het frustrerend dat ze in Ghana energie in scholing hebben gestoken, bijvoorbeeld in de geneeskunde, maar daar in Nederland niets mee kunnen, aangezien er in Nederland andere maatstaven worden gehanteerd. De eerste generatie Ghanezen heeft in Nederland vrijwel geen vervolgopleiding gevolgd, waardoor het opleidingsniveau voor Nederlandse maatstaven laag is. Veel Ghanezen hebben in Ghana voor een bepaald vak geleerd. In Nederland zijn ze ondernemer geworden, aangezien voor het ondernemerschap weinig diploma's noodzakelijk zijn en in Ghana al is aangeleerd.

Voor de eerste generatie vormt de taal een te grote drempel om een hoger onderwijsniveau te halen. De tweede generatie zit nu voor het merendeel in het basisonderwijs. Opvallend is dat deze tweede generatie Ghanezen de Nederlandse taal veel beter beheerst. De tweede generatie kan hierdoor beter meekomen op school. Toch blijkt uit een interview met de directrice van een basisschool¹³¹ dat de onderwijsachterstand van Ghanese kinderen ongeveer 2 jaar is. De voornaamste reden hiervoor is taalachterstand aan het begin van hun schoolcarrière. Kinderen spreken thuis vaak geen Nederlands waardoor ze vooral in de eerste klassen van het basisonderwijs moeilijk mee kunnen komen. Opvallend is dat de ouders, ondanks hun eigen taalachterstand, zeer hoge eisen aan de kinderen stellen en moeilijk accepteren dat de kinderen achterstand hebben ten opzichte van de rest van de leerlingen. Ghanese ouders willen ook een strenger schoolsysteem, in plaats van de vrije Nederlandse aanpak.¹³² Het gevolg van de achterstand in het basisonderwijs is dat Ghanese kinderen minder doorstromen naar hogere vormen van onderwijs. Sterke punten van de Ghanezen in het onderwijs zijn dat ze trots, enthousiast en leergierig zijn. Daarentegen zijn de zwakke punten dat ze achterstand hebben in de taal, waardoor de resultaten achterblijven ten opzichte van overige leerlingen. Ook trekken Ghanese leerlingen sterk naar elkaar toe, waardoor groepsvorming ontstaat.¹³³ Voor zover er Ghanezen in het middelbare onderwijs actief zijn lijkt deze trend zich voort te zetten, zo blijkt uit een gesprek met een vertegenwoordiger van een scholengemeenschap in Ganzenhoef.¹³⁴ Over schooluitval is moeilijk iets te zeggen, aangezien er geen statistieken per etnische groep worden bijgehouden. Aangezien veel Ghanezen het

¹²⁹ Bijlage 1, tabel A, nummer 5

¹³⁰ Bijlage 1, tabel A, nummer 6

¹³¹ Bijlage 1, tabel A, nummer 4

¹³² Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 'Ghanezen in Nederland – een profiel', Den Haag, 2001

¹³³ Interview bij een basisschool, bijlage 1, tabel A, nummer 4

¹³⁴ Bijlage 1, tabel B, nummer 6

verblijf in de Nederlandse samenleving als tijdelijk zien wordt er voornamelijk opgetrokken met mensen uit de eigen gemeenschap. De Ghanezen in Ganzenhoef hebben weinig behoefte om de Nederlandse normen en waarden te leren.

4.2.3 Buurtparticipatie

De Ghanezen vormen in Nederland een zeer hechte en gesloten gemeenschap. Dit is terug te zien in de concentratie van de Ghanezen op het gebied van huisvesting. Van de bijna 20.000 Ghanezen in Nederland¹³⁵ wonen er ongeveer 8.500 in Amsterdam Zuidoost. Meer dan vijftig procent woont in sterk gesegregeerde wijken, zoals Ganzenhoef.¹³⁶ Mede door de grote invloed van de kerken en de grote cultuurverschillen zoeken Ghanezen elkaar op als ze naar Nederland komen. Veel Ghanezen zijn woonachtig in de flats in Ganzenhoef, rond het winkelcentrum. In de jaren '80 zijn veel Ghanezen in de flats komen wonen.¹³⁷ De eigenaren van de flats stelden weinig eisen aan de bewoners. Ghanese kerken kochten veel woningen in de flats om aan de Ghanese bevolking te verhuren. Hierdoor is een zeer gesloten gemeenschap ontstaan. Volgens de huismeester voelen Ghanezen zich over het algemeen weinig betrokken bij de wijk, waardoor een afstandelijke houding in en rond de flats ontstaat. Door het gebrek aan betrokkenheid verloedert de wijk in hoog tempo. Meer hierover was al te lezen in hoofdstuk 3. Uit het interview met een buurtregisseur¹³⁸ kwam naar voren dat er vaak meerdere (vaak illegale) Ghanezen in de appartementen in de flats wonen, soms meer dan tien per woning. Deze betalen meestal huur aan kerkelijke instellingen die de woningen onderverhuren. Vaak worden de woningen van de Ghanezen niet alleen gebruikt om in te wonen. Er worden illegale restaurants, kappers of bordelen in gevestigd, waardoor het drukbezochte plaatsen worden. In dit circuit zijn veel Ghanezen werkzaam.

4.2.4 Politieke participatie

In hoofdstuk 2 is al aan de orde geweest dat Ghanezen een ander beeld van gezag hebben. Ze zijn gewend aan een overheid die voorwaarden schept voor het dagelijkse leven. In Nederland verwachten de Ghanezen ook een sterke overheid, met een duidelijk gezag. De Nederlandse overheid daarentegen is veel democratischer ingesteld en verwacht eigen verantwoordelijkheid en initiatief van de Ghanese bevolking. Door de verschillende verwachtingen staan de overheid en de Ghanese gemeenschap ver uit elkaar en hebben de Ghanezen weinig vertrouwen in het Nederlandse overheidsbeleid. Om zo weinig mogelijk afhankelijk te zijn van de overheid hebben Ghanezen zich zeer goed georganiseerd. Verschillende Ghanese organisaties komen op voor de belangen van de Ghanezen en fungeren als vertegenwoordigers van de Ghanese bevolking in gesprekken met de Nederlandse overheid.¹³⁹ Kerkelijke instellingen hebben veel invloed op het leven van de Ghanezen. Net als in Ghana stralen kerkelijke instellingen voor de Ghanezen gezag uit, mede omdat de kerk zorgt voor werk, woonruimte, ondersteuning bij het functioneren in de Nederlandse samenleving en als steunpunt in het leven van de Ghanezen. Mede door de invloed van de kerk is de Ghanese gemeenschap zeer gesloten en sterk georganiseerd.

Het is niet precies bekend hoe groot de opkomst van de Ghanezen was bij de verkiezingen, maar in de gesprekken met de Ghanezen komt duidelijk naar voren dat de politieke betrokkenheid in Nederland niet groot is. Tijdens een gesprek met een groepje Ghanese mannen¹⁴⁰ werd aangegeven dat ze zelf weinig interesse hadden in de Nederlandse politiek, maar wel hun steun gaven aan Ghanese sleutelfiguren. Ondanks dat Ghanezen niet erg op de hoogte zijn van politieke ontwikkelingen in de wijk stemmen veel Ghanezen op Ghanese volksvertegenwoordigers. Deze hebben een sleutelpositie binnen de gemeenschap en krijgen onvoorwaardelijke steun om de positie van de Ghanezen in de wijk te ver-

¹³⁵ Centraal Bureau voor de Statistiek, 2006.

¹³⁶ CBS en WODC, 'De ontwikkeling van een integratiekaart', Den Haag, 2004.

¹³⁷ Interview met een huismeester van één van de flats, bijlage 1, tabel A, nummer 3

¹³⁸ Bijlage 1, tabel A, nummer 2

¹³⁹ Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 'Ghanezen in Nederland – een profiel', Den Haag, 2001

¹⁴⁰ Bijlage 1, tabel B, nummer 5

sterken.¹⁴¹ Op de lijst van de Partij van de Arbeid stond bij de laatste deelraadverkiezingen in 2006 Ernest Owusu Seykere op een verkiesbare plaats. Met veel voorkeurstemmen is hij in de raad gekomen. In plaats van naar de overheid te gaan, gaan veel Ghanezen naar 'eigen' organisaties als er problemen zijn bij het functioneren in de wijk. Daarnaast worden door Ghanese instellingen veel initiatieven genomen om de brug naar de Nederlandse samenleving te verkleinen..

De participatie bij inspraakavonden en buurtbijeenkomsten is onder de Ghanezen niet hoog zo blijkt uit het gesprek met de huismeester van één van de flats. *'De Ghanezen hoor of zie je niet in de wijk, dus ik zou niet weten wat er onder de Ghanese gemeenschap speelt. Als er problemen in de wijk worden besproken tijdens buurtbijeenkomsten dan komt geen enkele Ghanee opdagen.'*¹⁴² De Ghanezen zijn niet voldoende betrokken bij de wijk om het belangrijk te vinden welke beslissingen er voor de omgeving worden genomen.

4.2.5 Integratie in de religieuze sfeer

Uit veel gesprekken bleek dat religie een belangrijke rol speelt in het leven van de Ghanezen.¹⁴³ In hoofdstuk 2 is te lezen dat de kerk naast het religieuze vlak een belangrijke rol speelt op het maatschappelijke en sociale gebied, waardoor Ghanezen zich met elkaar verbonden voelen. De kerk helpt Ghanezen bij het vinden van woonruimte, het verbeteren van de positie op de arbeidsmarkt, het aanbieden van taallessen, het functioneren in de Nederlandse samenleving en het helpen bij het vinden van hun weg in het Nederlandse rechtssysteem. Ook bieden de kerken financiële ondersteuning voor de Ghanezen en bijvoorbeeld kinderopvang wanneer dat nodig mocht zijn. In Nederland is een groot deel van de Ghanezen Christelijk.¹⁴⁴ Doordat de Christelijke religie in Ghana is vermengd met verschillende vormen van het Animisme kan niet worden gezegd dat de Ghanezen allemaal dezelfde religieuze achtergrond hebben. In Ganzenhoef zijn tientallen kerkelijke instellingen (niet allemaal legaal) gevestigd, die voortkomen uit de verschillende religieuze substromen. De diensten vinden vaak plaats in parkeergarages of in appartementen in de flats. De grote rol van de kerk brengt een bepaalde mate van gezag met zich mee. Problemen worden binnen de kerk besproken en predikanten zorgen vaak voor een oplossing voor de problemen, waardoor ze veel aanzien hebben binnen de Ghanese gemeenschap. De predikanten worden door de Ghanese bevolking gezien als sleutelfiguren in de Nederlandse samenleving, die opkomen voor hun belangen.¹⁴⁵ De predikanten hebben dus veel gezag binnen de Ghanese gemeenschap. Dit wordt versterkt door het gebrek aan vertrouwen in de Nederlandse overheid.¹⁴⁶ Voor de illegale Ghanezen in Ganzenhoef is de kerk ook belangrijk. De kerk zorgt voor woonruimte voor deze mensen, ook al moeten ze soms met meer dan tien personen een woning delen.¹⁴⁷ Verder zorgt de kerk voor werk voor illegale Ghanezen. Hieruit zou je kunnen concluderen dat de kerk eraan bijdraagt dat het illegale Ghanese circuit blijft bestaan.

Er is zeer weinig contact tussen de Afrikaanse kerken en de Nederlandse kerken, waardoor sprake is van een belemmering van de integratie. Doordat de Ghanezen in Nederland zeer religieus zijn ontstaat een verbondenheid, die wordt versterkt door de verontwaardiging over de afname van het kerkbezoek van de autochtone bevolking. Participatie en betrokkenheid in de wijk wordt hierdoor sterk verminderd, terwijl het juist een mogelijkheid zou kunnen zijn om een maatschappelijke brug te vormen naar de lokale samenleving.

4.2.6 Integratie in de rechtssfeer

Na de jaren '80 was in Nederland sprake van een restrictief toelatingsbeleid voor migranten, waardoor het moeilijk werd om zich in Nederland te vestigen. Ook voor de Ghanezen heeft dit de nodige problemen met zich meegebracht. Aangezien het in Ghana pas sinds de jaren '80 verplicht is om een

¹⁴¹ Interview met een beleidsmedewerker van stadsdeel Zuidoost, bijlage 1, tabel A, nummer 6

¹⁴² Bijlage 1, tabel A, nummer 3

¹⁴³ Bijlage 1, tabel A, nummer 1 en 7, tabel B, nummer 8, 11 en 14

¹⁴⁴ Kraan, M. 'Blijven of teruggaan? – Een sociologische analyse van potenties en problemen van Ghanezen in Amsterdam Zuid Oost', Amsterdam, 2001

¹⁴⁵ Interview met vertegenwoordigers van de Ghanese gemeenschap, bijlage 1, tabel A, nummer 1, 6 en 7

¹⁴⁶ Interview Ghanezen, bijlage 1, tabel A, nummer 6 en tabel B, nummer 4 en 5

¹⁴⁷ Interview met een buurtregisseur, bijlage 1, tabel A, nummer 5

geboorteregister te hebben, kon moeilijk worden aangetoond wie ze waren.¹⁴⁸ Ghana werd mede daardoor als probleemland gekenmerkt, waardoor Ghanezen in Ghana een vergunning voor voorlopig verblijf moesten aanvragen om in aanmerking te kunnen komen voor een verblijfsvergunning. Meestal kwam dit neer op een langdurige en voor de Ghanezen frustrerende periode van onzekerheid, waarbij het grootste deel bestond uit afwachten. Uit het gesprek bij Recogin¹⁴⁹ bleek dat tijdens deze periode veel Ghanezen illegaal naar Nederland zijn gekomen om zich te vestigen. Ook hebben veel Ghanezen in deze tijd hun vertrouwen in de Nederlandse overheid verloren, omdat ze het gevoel hadden dat ze niet gelijk werden behandeld in vergelijking met andere etnische groepen in Nederland. Inmiddels wordt Ghana niet meer als probleemland gezien en is het makkelijker om als Ghanees een verblijfsvergunning te krijgen, bijvoorbeeld in het kader van de gezinshereniging. Maar feit is wel dat er een enorme kloof is ontstaan tussen de Ghanese bevolking in Nederland en de overheid. Door het gebrek aan vertrouwen gaan Ghanezen ook zelden naar de overheid met hun problemen. Vaak lossen ze hun problemen op via instellingen uit de eigen gemeenschap. Voor de Ghanezen is de overheid ook meestal niet het heersende gezag. In plaats daarvan wordt de kerk gezien als het gezag, zoals in de vorige paragraaf al aan de orde is gekomen.

Veel Ghanezen weten niet hoe het Nederlandse rechtssysteem werkt. Ze weten bijvoorbeeld niet hoe ze hun weg moeten vinden in de gezondheidszorg.¹⁵⁰ Meestal krijgen ze hulp van de Ghanese instellingen zoals Recogin, bijvoorbeeld bij het invullen van formulieren. Verder is een opvallend gegeven dat Ghanezen over het algemeen onvoldoende verzekerd zijn. De illegale Ghanezen nemen een speciale positie in, aangezien ze geen aanspraak kunnen maken op hun rechtspositie in Nederland. Meestal wordt dit probleem binnen de gemeenschap opgevangen, maar het wordt steeds meer gezien als een probleem waar de overheid zich mee bezig moet houden.¹⁵¹

4.2.7 De culturele sfeer

Eerder is al aan de orde geweest dat er grote culturele verschillen zijn tussen de Ghanezen en de autochtone bevolking in Ganzenhoef. Aan de geboorte van een kind en het overlijden van iemand binnen de Ghanese gemeenschap wordt bijvoorbeeld zeer veel aandacht geschonken, waarbij veel tradities een rol spelen. Er wordt ook veel geld gestoken in een begrafenis of om een begrafenis bij te wonen. De Ghanese cultuur is goed waar te nemen in Ganzenhoef. Tijdens het rijden door Ganzenhoef valt de typisch Ghanese sfeer op, in de zin van de traditionele muziek, de geur van exotisch eten en het kleurrijke straatbeeld. Het verschil in cultuur zorgt voor de nodige afstand tot de autochtone bevolking en de andere etnische groepen in de wijk. Deze zijn niet altijd even respectvol naar de Ghanezen, zo blijkt uit gesprekken met zowel bewoners in de wijk (van Ghanese en niet-Ghanese afkomst) als met de buurtregisseur.¹⁵² In het verleden zijn er dikwijls klachten geweest van autochtone bewoners over geluids- of stankoverlast. Het gevolg is dat de Ghanezen een zeer hechte en gesloten groep zijn gaan vormen met mensen met dezelfde culturele achtergrond en interesses. Een ander gevolg is dat ze weinig betrokken worden bij activiteiten in de wijk en weinig sociale contacten plaatsvinden met mensen met een andere etnische achtergrond. De culturele diversiteit staat het participeren en integreren in de weg en de wil ontbreekt om veel te leren over de westerse cultuur.

Uit het interview met de directrice van een basisschool¹⁵³ blijkt dat er op school veel aandacht wordt besteed aan de verschillende culturen in de klassen. Er worden speciale lessen gewijd aan de diverse culturen in de samenleving en deze worden geïntegreerd in het lessenpakket. De leerlingen van verschillende etnische groepen gaan veelal vreedzaam en goed met elkaar om, hoewel er wel degelijk groepsvorming is waar te nemen onder de Ghanese leerlingen. Daarnaast is het contact met de ouders in sommige gevallen moeilijk. Als hun kinderen het niet goed doen op school ligt dat volgens hen aan

¹⁴⁸ Jansen, W. 'Wat moet ik zonder papieren', Amsterdam, 2005

¹⁴⁹ Bijlage 1, tabel A, nummer 1

¹⁵⁰ Kraan, M. 'Blijven of teruggaan? – Een sociologische analyse van potenties en problemen van Ghanezen in Amsterdam Zuid Oost', Amsterdam, 2001

¹⁵¹ Jansen, W. 'Wat moet ik zonder papieren', Amsterdam, 2005

¹⁵² Bijlage 1, tabel A, nummer 2, tabel B, nummer 5, 13 en 14

¹⁵³ Bijlage 1, tabel A, nummer 4

het Nederlandse schoolsysteem. Vaak wordt gebruik gemaakt van een Ghanese hulpverleenster bij het contact met de ouders, aangezien dat beter werkt dan via de ‘witte cultuur’.

4.3 Conclusie

In dit hoofdstuk is onderzocht in hoeverre de Ghanezen in Ganzenhoef zijn geïntegreerd in de sferen onderwijs, arbeid, huisvesting, politiek, religie, recht en cultuur. Onder integratie wordt verstaan het volwaardig deelnemen aan alle facetten van de samenleving, waarbij zowel initiatief moet worden genomen door de migranten als voorzieningen moeten worden getroffen door de overheid om de integratie van de minderheden te bevorderen. Uiteindelijk moeten de migranten een geaccepteerd onderdeel uitmaken van de samenleving.

De Ghanezen zijn vaak met economische motieven naar Nederland gekomen en zijn vaak niet gemotiveerd om tijd en energie te investeren in een opleiding. Doordat de meeste Ghanezen geen Nederlands spreken is er sprake van achterstand in het onderwijs en doorstroming naar hogere vormen van onderwijs komt weinig voor. De meeste Ghanezen hebben werk waar weinig tot geen diploma's voor nodig zijn en veel werk wordt geregeld binnen de eigen gemeenschap. Deze factoren beperken de integratie in de Nederlandse samenleving.

De kerk speelt een grote rol in het leven van de meeste Ghanezen, ook op maatschappelijk en sociaal gebied. Naast de grote culturele verschillen vormt de kerk een bindende factor, waardoor de Ghanezen een hechte gemeenschap vormen. De kerk zorgt voor woonruimte en zorgt ervoor dat veel Ghanezen in dezelfde buurt kunnen wonen, waardoor de gemeenschap steun bij elkaar kan vinden.

Door het belang van religie voor de Ghanezen hebben predikanten een belangrijke positie voor de bevolking. Naast een steunpunt voor de mensen hebben ze veel gezag. Predikanten zijn sleutelfiguren binnen de Ghanese gemeenschap, die opkomen voor hun belangen. Enerzijds komt dit voort uit de grote rol van religie in het leven van de Ghanezen maar anderzijds door het gebrek aan vertrouwen in de Nederlandse overheid.

Weinig Ghanezen zijn echt geïnteresseerd in de Nederlandse politiek en het beleid dat hun omgeving beïnvloed. Toch zijn ze op politiek vlak zeer actief. Bijna alle Ghanezen gaan stemmen tijdens verkiezingen en wel op vertegenwoordigers uit de eigen gemeenschap. Ze geven onvoorwaardelijke steun en vertrouwen aan de sleutelfiguren die de belangen van de Ghanezen in de wijk vertegenwoordigen. Ghanezen kloppen niet snel aan bij de Nederlandse overheid als er problemen zijn. In plaats daarvan kunnen ze terecht bij zelforganisaties, die een brug vormen naar de overheid.

Over het algemeen kan gezegd worden dat Ghanezen amper geïntegreerd zijn in Ganzenhoef. De meeste Ghanezen beheersen het Nederlands onvoldoende, hebben achterstand in het onderwijs en hebben een lage sociaal-economische positie. Daarnaast vormen ze een zeer hechte en gesloten groep, waardoor ze weinig sociale contacten hebben buiten de eigen gemeenschap. Veel Ghanezen weten niet hoe het Nederlandse rechtssysteem werkt en hebben geen politieke interesse, mede omdat ze weinig vertrouwen hebben in de overheid. Door het gebrek aan integratie voelt de Ghanese gemeenschap weinig betrokkenheid bij de Nederlandse samenleving. Het gevolg hiervan is onder andere dat verloedering ontstaat, zoals in hoofdstuk 3 is beschreven. Deze overlast wordt versterkt door het grote illegale Ghanese circuit, waarin veel Ghanezen zich bevinden. Deze groep kan geen beroep doen op rechten in de samenleving, waardoor ze zich moeten handhaven in het illegale circuit. Mede doordat de kerk illegalen voorziet van woning en werk wordt dit circuit in stand gehouden.

In het volgende hoofdstuk zal worden beschreven wat de inhoud is van het integratiebeleid, om de integratie van Ghanezen te bevorderen. Daarnaast zal worden gekeken of de overheid erin slaagt om de problemen met betrekking tot de Ghanezen aan te pakken.

5 Het integratiebeleid

In de vorige hoofdstukken zijn de problemen in Ganzenhoef en de mate van integratie van de Ghaneese bevolking in de wijk aan de orde geweest. In dit hoofdstuk zal worden onderzocht welke middelen worden gebruikt om de integratie van Ghanezen in Ganzenhoef te bevorderen om integratie gerelateerde problemen aan te pakken. Door het integratiebeleid in kaart te brengen is het mogelijk een beeld te vormen van de ontoereikende onderdelen van maatregelen met betrekking tot de integratie gerelateerde problemen van de Ghanezen. Eerst zullen de definities van beleid en beleidstheorieën worden gegeven, om het bereik van dit hoofdstuk af te bakenen. Vervolgens zullen de beleidstheorieën worden toegespitst op het integratiebeleid. Onder andere zal hier aan de orde komen welke visies aan het beleid ten grondslag liggen. In het tweede deel van dit hoofdstuk zal het integratiebeleid dat van toepassing is op de wijk Ganzenhoef in kaart worden gebracht en zal worden gekeken welke beleidstheorieën hierbij van toepassing zijn. Daarna wordt bekeken in hoeverre aandacht is besteed aan het integreren van Ghanezen in de wijk Ganzenhoef en hoe effectief de beleidsmaatregelen zijn voor hun integratie zijn. Ook zullen de spanningen tussen het landelijke en lokale beleid worden beschreven. Het beleid zal voornamelijk worden beschreven aan de hand van lokale en landelijke beleidsnota's en gesprekken met betrokkenen bij het lokale integratiebeleid. De theorie zal worden weergegeven aan de hand van literatuur en artikelen uit relevante tijdschriften.

Met behulp van het in dit hoofdstuk beschreven beleid kan worden bekeken in hoeverre een verandering van de inhoud van het integratiebeleid kan leiden tot een betere aanpak van de problemen met betrekking tot de integratie van de Ghanese gemeenschap in de wijk Ganzenhoef.

5.1 De definitie van beleid

Voordat de praktijk van het integratiebeleid zal worden geanalyseerd zal in deze paragraaf worden beschreven wat onder beleid wordt verstaan en welke beleidstheorieën aan beleid ten grondslag kunnen liggen. Bij het beschrijven van het integratiebeleid kan worden geanalyseerd welke theorie aan dit beleid ten grondslag ligt.

5.1.1 Conceptualisatie van beleid?

Over het algemeen kan beleid worden gezien als het behandelen van een zaak, betreffende de gevolge beginselen, gedragslijn, de gewenste richting en het bestuur. Daarnaast betekent het overleg, bedachtzaamheid en omzichtigheid. Beleid is het willens en wetens handelen, met een bepaald doel voor ogen, rekening houdend met de mogelijkheden en onmogelijkheden.¹⁵⁴ Altijd moet er een afweging worden gemaakt tussen bepaalde middelen en zullen er tijdskeuzen moeten worden gemaakt, met het doel als streven.

Vanuit verschillende disciplines wordt beleid op verschillende manieren gedefinieerd. Hoogerwerf geeft in 'Overheidsbeleid' een overzicht. Vanuit het bestuurskundig perspectief ligt de nadruk op het bewust en systematisch handelen met de gebruikmaking van daartoe geëigende middelen met een duidelijk omlind politiek doel voor ogen, waar stap voor stap naartoe wordt gewerkt (Kleijn). Het zijn voornemens, keuzes en acties van één of meerdere bestuurlijke instanties, gericht op de sturing van een maatschappelijke ontwikkeling (Rosenthal). Beleid is een politiek bekrachtigd plan (de Graaf en Hoppe). Binnen het sociologisch perspectief ligt de nadruk op een plan van actie, een samenstel van middelen en doeleinden (van Doorn en Lammers) en op een georganiseerde sociale beheersing (Beker). En vanuit de politicologische hoek gaat het om een systeem van gekozen elementen, waar elk zich tot één of meer andere verhoudt als een doel tot middel of als middel tot doel.¹⁵⁵ In dit onderzoek zal beleid worden geanalyseerd vanuit het bestuurskundig perspectief, waarbij de nadruk ligt op keuzes en acties van bestuurlijke instanties, gericht op de sturing van een maatschappelijke ontwikkeling en het systematisch gebruik van daartoe geëigende middelen met een duidelijk (politiek) doel voor

¹⁵⁴ Hoogerwerf, A. 'Overheidsbeleid – Een inleiding in de beleidswetenschap', 6^e druk, Alphen aan den Rijn 1998

¹⁵⁵ Idem

ogen. Beleid kan niet los worden gezien van de maatschappelijke omgeving. Het kan zelfs worden gezien als de uitkomst van de belangenstrijd tussen maatschappelijke en politieke groepen in een beleidsveld. In veel gevallen is er geen consensus over de probleemdefiniëring en ook niet over oplossingsrichtingen, doordat er verschillende probleempercepties zijn bij verschillende actoren, vooral bij complexe problemen.¹⁵⁶ Voor dit onderzoek is het van belang welke instellingen en (Ghanese) organisaties betrokken zijn bij het integratiebeleid in Ganzenhoef. En in hoeverre er tussen de verschillende partijen consensus is over de problemen in de wijk met betrekking tot de integratie van Ghanezen en de middelen die moeten worden ingezet om de integratie te bevorderen. Het gevaar van verschillende probleempercepties is dat de politiek uiteindelijk macht uitoefent om problemen op de politieke agenda te krijgen. Aan de andere kant is de politiek afhankelijk van steun van andere actoren, zoals burgers.

Om tot een effectief beleid te komen moet de inhoud van het (proces van het) beleid voldoen aan een aantal eisen. Mazmanian en Sabatier noemen zes condities om beleid effectief te laten zijn.¹⁵⁷ Een beleid moet heldere en consistente doelen stellen. Daarnaast moet het beleid gebaseerd zijn op een solide theorie, waarin de belangrijkste invloed van factoren en causale relaties worden geïdentificeerd en er voldoende ruimte aan de uitvoerders wordt gelaten. Verder moet het beleid het implementatieproces structureren, zodanig dat de kans op gewenst handelen van de uitvoerders en doelgroepen maximaal is. Ook moeten de leiders van uitvoerende diensten beschikken over voldoende politieke en managementkwaliteiten om het beleid te ondersteunen. Bovendien moet het beleid tijdens de uitvoering actief worden ondersteund door de ontwerpers ervan. En tenslotte moet het beleid in de loop der tijd niet worden achterhaald door nieuw, conflicterend beleid of veranderingen in de sociaal-economische of politieke omstandigheden. Om de effectiviteit van het integratiebeleid, met betrekking tot de Ghanese bevolking in Ganzenhoef, te analyseren zullen deze condities als leidraad worden genomen. Daarnaast is door Hoogerwerf legitimiteit als kwaliteitseis voor beleid geformuleerd, wat beschouwd moet worden als de aanvaardbaarheid van beleid voor de betrokken actoren.¹⁵⁸

Ook zal aandacht moeten worden besteed aan contextuele argumenten en de omgeving. In dit geval houdt dat de aandacht in het beleid voor de Ghanese gemeenschap in, zoals een afwijkende culturele achtergrond. Daarnaast wordt gekeken of rekening wordt gehouden met kenmerken van de wijk Ganzenhoef, met betrekking tot de problemen op het gebied van integratie van Ghanezen.

De kwaliteit van beleid is voor een groot deel afhankelijk van de kwaliteit van de beleidstheorie. Daarom zal in de volgende paragraaf kort worden ingegaan op wat een beleidstheorie is.

5.1.2 Conceptualisatie van beleidstheorie

Aan elk beleid ligt een beleidstheorie ten grondslag, waarin onder andere aandacht wordt besteed aan de aanleiding van beleid, de beoogde doelstellingen van het beleid en op welke manier die doelstellingen moeten worden bereikt. Van Doorn definieerde het begrip beleidstheorie als een afgerond samenstel van gedachten over een praktisch vraagstuk dat in de beleids sfeer is opgeworpen en doorzocht met als resultaat een theorie.¹⁵⁹ Hoogerwerf definieert het begrip als het geheel van veronderstellingen dat aan een beleid ten grondslag ligt. De Graaf en Hoppe voegen eraan toe dat een beleidstheorie het geheel is van argumenten en kenniselementen, dat beleidsvoerders aan een beleid ten grondslag leggen.¹⁶⁰

Bij een beleidstheorie kan een empirisch verschijnsel langs wetenschappelijke weg worden geanalyseerd. De beleidstheorie berust op opvattingen over finale relaties (doelen en middelen van beleid), causale relaties (oorzaken en gevolgen) en normatieve relaties (waarden en normatieve opvattingen). Beleidstheorieën worden gekoppeld aan een beleid en aan een actor in het beleidsveld. Iedere actor heeft een eigen perceptie van maatschappelijke problemen waar het beleid op is gericht. De probleem-

¹⁵⁶ de Graaf, H. en Hoppe, R. 'Beleid en Politiek', Muiderberg, 1989

¹⁵⁷ D.A. Mazmanian en P.A. Sabatier, 'Effective policy implementation', Lexington, 1981

¹⁵⁸ Hoogerwerf, ., 'Het ontwerpen van beleid', Enschede, 1998

¹⁵⁹ Definitie van Van Doorn uit 1957, weergegeven in een artikel van A. Hoogerwerf – 'De beleidstheorie uit de beleidspraktijk' – in Beleidswetenschappen vol. 3, 1989, blz 320 e.v.

¹⁶⁰ Hoogerwerf A. 'De beleidstheorie uit de beleidspraktijk' – in Beleidswetenschappen vol 3, 1989, blz 320 e.v.

definities en percepties maken deel uit van de beleidstheorie.¹⁶¹ Door de verschillende percepties van de actoren kan een beleidstheorie inconsistent zijn. Bij de analyse van het integratiebeleid in Ganzenhoef zal hier rekening mee moeten worden gehouden. Ook aan het integratiebeleid in Ganzenhoef (maakt deel uit van het integratiebeleid in Amsterdam Zuidoost) ligt een beleidstheorie ten grondslag. In de volgende paragraaf zullen verschillende beleidstheorieën voor het integratiebeleid worden geformuleerd. In de paragraaf daarna kan vervolgens worden bekeken welke theorie ten grondslag ligt aan het beleid in Amsterdam Zuidoost.

5.2 Het integratiebeleid in theorie

In deze paragraaf zal worden beschreven vanuit welke ideeën het integratiebeleid tot stand kan komen. Daarbij wordt ervan uitgegaan dat alle actoren het erover eens zijn dat er beleidsmaatregelen moeten worden genomen, om de integratie van etnische groepen te bevorderen. Er kan bijvoorbeeld gestreefd worden naar volledige integratie van etnische groepen in de samenleving of de etnische groepen zoveel mogelijk hun eigen identiteit laten behouden. Voor de Ghanezen betekent dit bijvoorbeeld het spreken van hun eigen taal en leven volgens traditionele gebruiken, met een eigen religie en eigen feestdagen. In het eerste deel van deze paragraaf zal worden bekeken vanuit welke visies een integratiebeleid tot stand kan komen. Deze visies komen terug in de beleidstheorieën voor het integratiebeleid, waarin de maatschappelijke problemen, oplossingsrichtingen en middelen zijn beschreven. In het tweede deel van deze paragraaf zal aandacht worden besteed aan verschillende beleidstheorieën voor het integratiebeleid en de mogelijke toepassing op de Ghanese bevolking in Ganzenhoef.

5.2.1 Visies op het integratiebeleid

De invulling van het integratiebeleid door de overheid hangt af van haar visie binnen de sociaal-structurele, sociaal-culturele en politieke dimensie. Het beleid van de overheid wordt vormgegeven door wet- en regelgeving, financiële ondersteuning, facilitering en normering op het gebied van de integratie van allochtonen. Hieronder zullen verschillende visies worden beschreven, van waaruit een integratiebeleid tot stand kan komen. Penninx en Slijper hebben een vijftal visies geformuleerd over het beleid voor het integreren van allochtonen in de samenleving.¹⁶²

Liberaal-nationalisme

In het liberaal nationalisme wordt gestreefd naar de overleving van de nationale cultuur van de dominante etnische groep. Binnen deze visie worden de grondrechten van individuele immigranten erkend en gerespecteerd, zodat geen sprake is van assimilatie. Er is enige ruimte voor de erkenning van de multiculturele samenleving, maar die blijft beperkt tot de private sfeer. De overheid benadert de immigranten primair als individuele ingezetenen, waarbij in het publieke domein geen ruimte is voor culturele diversiteit.

Liberale neutraliteit

Binnen de liberaal-neutrale visie wordt gepleit voor een strikte scheiding tussen de staat en etniciteit, net als de scheiding tussen staat en kerk, waarbij de overheid geen rol speelt in het religieus pluralisme. De multiculturele samenleving vormt in deze visie geen probleem voor de liberale democratie, omdat de staat geen enkele vorm van etnische of culturele identiteit erkent. In plaats daarvan wordt iedereen gezien als individu. De overheid benadrukt dat groepen het recht hebben om in de private sfeer vast te houden aan een eigen cultuur en identiteit, maar als overheid geen rol of verantwoordelijkheid heeft om hierin te investeren.

Liberaal-multiculturalisme

Voorstanders van het liberaal-multiculturalisme zijn van mening dat het beleid van een overheid nooit cultureel-neutraal kan zijn. De dominante etnische cultuur wordt in de publieke sfeer systema-

¹⁶¹ Hoogerwerf A. 'De beleidstheorie uit de beleidspraktijk' – in *Beleidswetenschappen* vol 3, 1989, blz 320 e.v.

¹⁶² Overdijk-Francis, J.E. Smeets, H.M.A.G. 'Bij nader inzien – het integratiedebat op afstand bekeken', Houten, 2000

tisch bevoordeeld, door de manier waarop het is ingericht. Op deze wijze hebben immigranten ongelijke kansen om hun cultuur te beleven en te uiten. Op basis van het beginsel van gelijke rechten en kansen voor alle individuen zou de overheid een beleid moeten voeren, waarin gestreefd wordt naar een bepaalde mate van gelijkheid in het culturele domein. De multiculturele samenleving wordt dus niet alleen in de private sfeer erkend, maar ook in het publieke domein. Het vergt een actieve houding van de overheid om mogelijkheden te creëren voor de immigranten om hun eigen cultuur te kunnen uiten. Aanpassingen in het publieke domein zijn hiervoor noodzakelijk.

Cultureel-pluralisme

Als wordt gekeken naar het cultureel-pluralisme dan staan verschillen in cultuur en identiteit centraal. De beleving van een cultuur is in deze visie constituerend voor een individu. De culturele identiteit van individuen bepaalt voor een groot deel hoe tegen de wereld wordt aangekeken. De dominante etnische groep kan wel de eigen cultuur als universeel formuleren, waardoor de cultuur van immigranten als afwijkend wordt gezien. Dit wil niet zeggen dat deze afwijkende culturen minderwaardig zijn. Door de immigranten een gelijkwaardige positie te geven in het publieke debat en de inspraak en representatie van etnische groepen op diverse maatschappelijke terreinen wordt gelijkwaardig burgerschap gewaarborgd. Hieraan zijn bepaalde rechten voor de immigranten verbonden die gedifferentieerd zijn naar specifieke behoeften van diverse groepen. Door de overheid wordt de culturele verscheidenheid erkend en geaccepteerd, zowel in de publieke als de private sfeer. Ook is er een actieve houding om hier ruimte voor te maken en zal de overheid het gesprek aangaan met verschillende etnische organisaties en individuen.

Communautair-pluralisme

Deze visie kan worden vergeleken met het cultureel-pluralisme, alleen dan wat conservatiever. Belangrijk binnen deze visie is soevereiniteit in eigen kring. Het is van belang dat iedereen het recht heeft om zoveel mogelijk te leven volgens de normen en waarden van de eigen gemeenschap. Tussen verschillende gemeenschappen is het contact zeer beperkt en wordt interactie zelfs als bedreigend gezien. De multiculturele samenleving betekent het recht op het behoud en bescherming van de eigen identiteit. Het gaat niet zo zeer om de verscheidenheid aan culturele perspectieven in het publieke domein en de interactie op basis van machtsgelijkheid.

Op basis van de vijf visies beschreven door Penninx en Slijper kan een aantal beleidstheorieën voor het integratiebeleid worden beschreven. Bij deze visies dient te worden opgemerkt dat in het politieke debat politieke uitsluiting van minderheden, sociaal-economisch onderscheid en volledige en gedwongen assimilatie geen opties zijn.

5.2.2 Beleidstheorieën voor het integratiebeleid

Op basis van verschillende visies over de invulling van het integratiebeleid en verschillende percepties van maatschappelijke problemen met betrekking tot de integratie van etnische groepen in de samenleving kunnen beleidstheorieën voor het integratiebeleid worden geformuleerd. In deze paragraaf zullen eerst drie beleidstheorieën van Castles en Miller worden beschreven. Daarna wordt een aantal aanvullingen gegeven met behulp van de theorieën van Koopmans en Statham.

Drie beleidstheorieën van Castles en Miller¹⁶³

In het **differential exclusionary model** is de afkomst of de gemeenschap waarin iemand wordt geboren bepalend voor de rechten van een individu. De immigranten hebben toegang tot bepaalde sferen van de samenleving, zoals de arbeidsmarkt, maar andere sferen, zoals het zorgstelsel zijn voor hen ontoegankelijk. Deze immigranten hebben geen recht op gelijk burgerschap, omdat de dominante groep in de samenleving de immigranten niet als volwaardige leden van de samenleving accepteert. Immigrant komen niet in aanmerking voor een verblijfsvergunning en gezinshereniging wordt al-

¹⁶³ Castles S. Miller M.J. 'The age of migration' – second edition, Londen, 1998

leen zeer beperkt toegestaan. Een land met deze beleidstheorie als grondslag wil uitstralen geen immigratieland te zijn.

In het **assimilationist model** moeten de immigranten volgens de nationale cultuur leven. Het is een eenzijdig proces, waarbij van de immigranten wordt verwacht dat ze hun eigen taal, cultuur en sociale eigenschappen opgeven en volledig handelen zoals de dominante bevolking. Het beleid is erop gericht om dit proces te bevorderen, bijvoorbeeld door scholing van de immigranten. Willen ze formeel en volwaardig burgerschap krijgen dan zullen zij volledig moeten assimileren. Er is geen plaats voor culturele diversiteit.

In het **multicultural model** hebben immigranten gelijke rechten in alle sferen van de samenleving, zonder de eigen cultuur op te geven. Wel wordt van de immigranten verwacht dat ze zich conformeren aan bepaalde kernwaarden van de ontvangende samenleving. De immigranten kunnen volledig participeren in de samenleving. Er zijn twee beleidsbenaderingen. Allereerst de laissez-faire benadering, waarbij immigranten met verschillende etnische en culturele achtergronden worden geaccepteerd, maar geen rol voor de overheid is weggelegd om de (sociale) rechten van de immigranten te waarborgen. Bij de tweede benadering zal de overheid de culturele diversiteit accepteren en actief beleid maken om de gelijke rechten van de immigranten te waarborgen, bijvoorbeeld op de arbeidsmarkt.

Beleidstheorieën van Koopmans en Statham

Voor een deel overlappen de beleidstheorieën van Koopmans en Statham de theorieën van Castles en Miller. Ze hebben er alleen een aanvulling op. Ze maken twee soorten onderscheid, namelijk tussen cultureel-monisme en cultureel-pluralisme en tussen culturele etniciteit en territoriaal burgerschap. Dit leidt tot vier typologieën; ethnic segregationism, civic pluralism, ethnic assimilationism en civic republicanism.¹⁶⁴

Ethnic segregationism is vergelijkbaar met het differential exclusionary model van Castles en Miller. Meerdere culturen worden wel geaccepteerd, alleen hebben de immigranten geen toegang tot alle sferen van de samenleving. De overheid zal geen actief beleid voeren om deze immigranten 'op te nemen' in de samenleving. Als wordt gekeken naar de verschillende visies van waaruit het integratiebeleid kan worden benaderd dan bevat ethnic segregationism veel elementen van het communautair-pluralisme, namelijk zoveel mogelijk soevereiniteit voor de verschillende groepen, maar bovenal het behoud van de dominante cultuur. Bij het bepalen van het beleid wordt ervan uitgegaan dat het verblijf van de immigranten van tijdelijke aard is.

Bij **civic pluralism** worden meerdere culturen erkend, vergelijkbaar met het multicultural model van Castles en Miller. Immigranten hebben het recht om een eigen cultuur te hebben en deze zowel in de publieke als private sfeer uit te dragen. De overheid zal hier actief voorwaarden voor scheppen, waarbij ook belangenorganisaties en minderhedengroepen zullen worden betrokken. Vanuit de liberaal-multiculturele visie van Penninx en Slijper kan deze theorie worden gevolgd.

Het assimilationist model van Castles en Miller wordt door Koopmans en Statham in twee theorieën uiteengezet. Centraal staat in beide modellen dat er één cultuur wordt erkend en geaccepteerd, maar wordt er verschil gemaakt tussen de manier waarop de overheid rekening houdt met verschillende culturele achtergronden van immigranten. Bij **ethnic assimilationism** wordt gestreefd naar één cultuur, ongeacht de culturele achtergrond van de immigranten. De overheid zal vanuit de liberaal-nationalistische visie actief beleid maken om ervoor te zorgen dat de immigranten de dominante cultuur kennen en beheersen. Inburgering en kennis van de taal, normen en waarden nemen een belangrijke plaats in. Op basis van territoriaal burgerschap worden bij het **civic republicanism** alle inwoners van het land als individuen gezien, waarvoor allemaal dezelfde rechten gelden, ondanks verschillende culturele achtergronden. De overheid is cultureel neutraal en zal geen aandacht besteden aan de verschillende culturen binnen de landsgrenzen. In de private sfeer kunnen mensen hun culturele diversiteit wel uiten.

In de volgende paragraaf zal het integratiebeleid in kaart worden gebracht dat gericht is op de integratie van de Ghanese gemeenschap in de Amsterdamse wijk Ganzenhoef. Hierbij zal worden gekeken

¹⁶⁴ Scholten, P. 'Episodes and Punctuations in Dutch Immigrant Policy – A study of the major policy changes in Dutch Immigrant Policy since the 1970s and an assessment of the role of powering and puzzling in these changes', Enschede, 2003

vanuit welke visie de Nederlandse overheid de integratie van immigranten benadert en welke beleids-theorieën van toepassing zijn voor het beleid.

5.3 Integratiebeleid in de praktijk

Er is geen integratiebeleid dat zich speciaal richt op Ganzenhoef. Voor een groot deel wordt de mate van integratie van Ghanezen en de wijze waarop dit moet gebeuren bepaald in het landelijke en Amsterdamse integratiebeleid.¹⁶⁵ In het eerste deel van deze paragraaf zal het landelijke integratiebeleid in kaart worden gebracht en vanuit welke beleidstheorieën. Daarna zal het Amsterdamse beleid worden beschreven en vervolgens zal worden gekeken hoe stadsdeel Zuidoost (waar Ganzenhoef deel van uitmaakt) invulling geeft aan het integratiebeleid en in welke mate aandacht wordt besteed aan de Ghanese gemeenschap. Het beleid zal voornamelijk worden beschreven aan de hand van gerelateerde beleidsnota's en interviews met een aantal actoren. Daarnaast zal een link worden gelegd met de visies op het integratiebeleid en de verschillende beleidstheorieën voor het integratiebeleid.

5.3.1 Het landelijke integratiebeleid

In deze paragraaf zal het Nederlandse integratiebeleid vanaf de jaren '70 worden weergegeven. Voor de jaren '70 werd er weinig beleidsmatige aandacht aan de integratie van immigranten besteed. Zo kwamen in de jaren '50 veel Molukkers naar Nederland, die zoveel mogelijk hun eigen gang mochten gaan in het zuilenstelsel. De overheid besteedde vanuit een communautaire visie weinig aandacht aan deze groep en hun culturele achtergrond. In de jaren '70 was een verschuiving waar te nemen naar het ethnic segregationism van Koopmans en Statham toen de gastarbeiders slechts toegang kregen tot enkele sferen in de samenleving. In het minderhedenbeleid van de jaren '80 verschoof de visie van de overheid richting de liberaal-multiculturele visie, waarbij de immigranten het recht kregen om te leven volgens hun eigen culturele achtergrond. In de jaren '90 werd meer de nadruk gelegd op het integreren van de immigranten in de samenleving, volgens de liberaal-nationalistische visie. Deze lijn werd in de jaren daarna doorgezet, vooral na het onderzoek van de commissie Blok naar de effectiviteit van het integratiebeleid. In het huidige beleid is slechts zeer beperkt ruimte voor culturele diversiteit en worden immigranten geacht te integreren in de samenleving, volgens het ethnic assimilationism van Koopmans en Statham. In het vervolg van deze paragraaf zal uitgebreid worden ingegaan op de verschillende fasen van het landelijke integratiebeleid en de bijbehorende visies en beleidstheorieën.

Categoriaal beleid (doelgroepenbeleid)

In de jaren '70 en het begin van de jaren '80 werd ervan uitgegaan dat het verblijf van migranten in Nederland van tijdelijke aard zou zijn, om het gat op de arbeidsmarkt op te vullen. Het ging voornamelijk om Turkse en Marokkaanse gastarbeiders die vooral in de lage sectoren van de arbeidsmarkt werkzaam waren. Inhoudelijk leidde de gedachte van tijdelijkheid tot een tweesporig beleid. Enerzijds werd een zekere inpassing in de Nederlandse samenleving noodzakelijk geacht voor zolang de immigranten in Nederland zouden blijven, maar anderzijds niet met het idee dat ze lang of permanent zouden blijven. Het beleid beperkte zich voornamelijk tot de opvang en het begeleiden van immigranten.¹⁶⁶ De houding van de overheid was passief en het beleid was verspreid over meerdere departementen.

Aan het beleid in de jaren '70 liggen voornamelijk ideeën vanuit het differential exclusionary model van Castles en Miller ten grondslag. Immigrantengroepen hebben toegang tot bepaalde sferen van de samenleving, in dit geval de arbeidsmarkt, maar worden niet als volwaardige burgers beschouwd. De eigen identiteit en onderwijs in eigen taal en cultuur staan centraal en het verblijf van de immigranten wordt als tijdelijk gezien.

¹⁶⁵ Interviews met een beleidsmedewerker van stadsdeel Zuidoost, bijlage 1, tabel A, nummer 6

¹⁶⁶ Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid – 17, 'Etnische Minderheden – Naar een algemeen etnisch minderhedenbeleid?', Den Haag, 1979

Minderhedenbeleid

In een rapport van de WRR uit 1979 werd aangegeven dat onder andere de Nederlandse overheid zich steeds meer bewust werd van de permanente aanwezigheid van immigranten in de samenleving. In de jaren '80 veranderde het beleid in een minderhedenbeleid, dat gericht was op een volwaardige deelname van de immigranten aan de samenleving, met gelijke kansen, rechten en plichten.¹⁶⁷ Het minderhedenbeleid was erop gericht om maatschappelijke achterstanden van etnische groepen, op het gebied van onderwijs, arbeid en huisvesting, te verkleinen, door versterking van hun rechtspositie en het voorkomen van ongelijke behandeling, vooroordelen en discriminatie. Er werd ruimte geboden voor de ontwikkeling van de eigen cultuur, religie en taal, door organisaties van verschillende etnische groepen te ondersteunen en een inspraakstructuur te ontwikkelen. Ook werden algemene voorzieningen meer toegankelijk.¹⁶⁸ De verantwoordelijkheid van het beleid kwam te liggen bij de minister van Binnenlandse Zaken.

Het minderhedenbeleid is terug te zien in de ideeën van het multicultural model van Castles en Miller, waarbij de immigranten het recht hadden op een volwaardig burgerschap en de ontplooiing van een eigen identiteit met eigen culturele uitingen. Zoals in de liberaal-multiculturele visie had de overheid een actieve houding om voorwaarden te scheppen voor het behoud van de eigen cultuur van de immigranten en het streven naar gelijkheid.

Integratiebeleid

In de jaren '90 werd meer vanuit een liberaal-nationalistische visie invulling gegeven aan het integratiebeleid. Het richtte zich met name op het vergroten van de participatie van immigranten in het onderwijs en op de arbeidsmarkt. In het onderwijs werd meer aandacht besteed aan het beheersen van de Nederlandse taal en het oriënteren op de Nederlandse samenleving.¹⁶⁹ Het beleid werd meer gedecentraliseerd en zowel lagere overheden als allochtone zelforganisaties werden meer betrokken bij het bepalen van het beleid, vooral in de grote steden. Etnische en culturele pluriformiteit werden een verantwoordelijkheid voor de immigranten zelf. Mensen werden meer gezien als individuen en in het beleid werd gestreefd naar meer interetnische contacten. Eind jaren '90 werd het begrip (gedeeld) burgerschap een kernbegrip in het integratiebeleid. Alle burgers waren zelf verantwoordelijk voor hun toekomst en hun positie in de samenleving.¹⁷⁰ Het beleid van de overheid was erop gericht om hier voorwaarden voor te creëren. Bij gedeeld burgerschap moest gedacht worden aan het spreken van de Nederlandse taal en het houden aan basale Nederlandse normen, die het mogelijk maakten om in vrijheid en naar eigen inzicht vorm te kunnen geven aan een zelfstandig bestaan en te kunnen participeren in de samenleving. Daarbij moest iedereen bereid zijn een actieve bijdrage te leveren in alle facetten van de samenleving.

Als naar de beleidstheorieën wordt gekeken dan is een verschuiving waar te nemen enerzijds in de richting van het civic republicanism van Koopmans en Statham, aangezien de overheid de culturele verschillen een verantwoordelijkheid vond van de migranten zelf en anderzijds richting het ethnic assimilationism, omdat steeds meer aandacht werd besteed aan de inburgering van de immigranten en het beheersen van de Nederlandse taal en de normen en waarden. Vanuit een liberaal-nationalistische visie werd gestreefd naar meer kennis van de dominante Nederlandse samenleving om op deze manier de achterstand van immigranten te verkleinen.

Commissie Blok

'Werkloosheid, armoede, schooluitval en criminaliteit hopen zich op bij etnische minderheden' zo vatte Scheffer de situatie van allochtonen in Nederland samen.¹⁷¹ Volgens Scheffer weigerden het kabinet en het parlement om problemen rondom de multiculturele samenleving onder ogen te zien en was er sprake van onderschatting van deze problematiek. Scheffer vond dat de Nederlandse politiek moest stoppen met de neutrale houding en meer de nadruk moest leggen op de eigen cultuur en niet op

¹⁶⁷ Tweede Kamer 2003-2004 28 689 nr 9, Commissie Blok, 'Bruggen bouwen', Den Haag, 2004

¹⁶⁸ Verwey-Jonker Instituut, 'Bronnenonderzoek Integratiebeleid – Deelrapport 1, Het integratiebeleid van 1970 tot 2002 op hoofdlijnen', Utrecht, 2003

¹⁶⁹ Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid – 36, 'Allochtonenbeleid', Den Haag, 1989

¹⁷⁰ Tweede Kamer 1998 – 1999 26 333 nr 2 'Integratiebeleid 1999 – 2002, Kansen krijgen, kansen pakken', Den Haag, 1998

¹⁷¹ Scheffer, P. 'Het Multicultureel Drama' in het NRC op 29 januari 2000.

de eigen identiteit van de allochtonen. Uiteindelijk zou dat leiden tot een multicultureel drama en een bedreiging van de maatschappelijke vrede. Door het stuk van Scheffer en onder andere de opkomst van Fortuyn werd getwijfeld aan de effectiviteit van het integratiebeleid. Uiteindelijk werd eind 2002 ingestemd met een parlementair onderzoek, dat door de commissie Blok zou worden uitgevoerd onder de naam 'Bruggen bouwen'.¹⁷²

Uit het onderzoek van de commissie Blok bleek dat het integratiebeleid van de afgelopen 30 jaar op een aantal punten te kort was geschoten. In het beleid werd te weinig aandacht besteed aan het leren van de Nederlandse taal en de maatschappelijke achterstand van immigranten op de arbeidsmarkt en in het onderwijs werden onvoldoende consequent aangepakt. Tevens werd te weinig aandacht besteed aan de inburgering van immigranten in de samenleving.¹⁷³ De commissie heeft een aantal aanbevelingen gedaan om het integratiebeleid te verbeteren. Allereerst meer aandacht voor het beheersen van de Nederlandse taal en kennis van de Nederlandse normen en waarden (bijvoorbeeld de Nederlandse wetgeving). In Nederland zou er wel ruimte zijn voor culturele diversiteit, maar voornamelijk in het private domein. De Nederlandse overheid moest mogelijkheden bieden om te integreren en de allochtonen moesten bereid zijn te integreren. Als laatste zouden allochtonen een aantal ongeschreven regels moeten worden bijgebracht om beter te kunnen functioneren in de samenleving. De adviezen van de commissie Blok vertonen veel overeenkomsten met de liberaal-nationalistische visie. Geadviseerd werd om meer aandacht te geven aan de Nederlandse taal en de Nederlandse normen en waarden en enkel in de private sfeer ruimte te laten voor culturele diversiteit. Als theoretische achtergrond bevat het advies veel elementen uit het ethnic assimilationism model van Koopmans en Statham, waarbij de nadruk wordt gelegd op de dominante Nederlandse cultuur.

Huidige beleid

Het kabinet heeft het eindrapport van de commissie Blok heel serieus genomen en veel aanbevelingen komen terug in het huidige beleid. Mede door het onderzoek van de commissie Blok wordt integratie van allochtonen gezien als belangrijk sociaal probleem. In de kabinetsreactie op het eindrapport van de commissie Blok wordt afstand genomen van het multiculturalisme als normatief ideaal. Pluriformiteit kan alleen wanneer er consensus is over basiswaarden en wanneer men zich houdt aan vigerende normen. Eenheid wordt gezien als voorwaarde voor verscheidenheid en het integreren in de Nederlandse samenleving is minder vrijblijvend geworden.¹⁷⁴ In het huidige beleid zijn gedeeld burgerschap, eigen verantwoordelijkheid, en concrete en controleerbare doelen sleutelbegrippen. In het overheidsbeleid ligt de nadruk op het gemeenschappelijke; de Nederlandse taal, gedeelde basiswaarden en voor iedereen geldende normen. Gedeeld burgerschap biedt een gemeenschappelijke basis voor actieve deelname aan de samenleving. Hierbij wordt gestreefd naar participatie in alle sferen van de samenleving.¹⁷⁵ Dit kan worden bereikt door toerusting, toenadering en toegankelijkheid. Bij toerusting gaat het om de vaardigheid om een zelfstandig bestaan op te bouwen. Toenadering heeft betrekking op de bereidheid van etnische minderheden en autochtonen elkaar te accepteren op basis van gemeenschappelijke waarden en normen. En toegankelijkheid wil zeggen dat de samenleving openstaat voor etnische minderheden en daarmee de eerste twee bevordert.¹⁷⁶ Het Ministerie van Justitie is het coördinerende ministerie en er is een minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie, die de informatie over de integratie van etnische minderheden verzamelt van verschillende departementen die zich ermee bezig houden. Om te zorgen dat de integratie goed verloopt wordt het jaarlijks geëvalueerd met behulp van een rapportage en een integratiemonitor. Ook is een speciale integratieladder (later de integratiekaart) ontwikkeld, waarmee de integratie van etnische groepen in Nederland gevolgd kan worden.

Er is een aantal kans-indicatoren geformuleerd, die positief werkt op de integratie, zoals het beheersen van de Nederlandse taal, prestaties in het onderwijs en het hebben van interetnische contacten.

¹⁷² Directe aanleiding voor het parlementaire onderzoek was een motie van de heer Marijnissen op 19 september 2002, waarin hij constateerde dat het integratiebeleid te kort is geschoten en dat een onderzoek naar de oorzaken zou kunnen helpen om een effectiever integratiebeleid te kunnen formuleren.

¹⁷³ Tweede Kamer 2003-2004 28 689 nr 9, onderzoek integratiebeleid door Commissie Blok, 'Bruggen bouwen', Den Haag, 2004

¹⁷⁴ Tweede kamer, 2003-2004 28 689 nr 17, Kabinetsreactie op het rapport 'Bruggen bouwen' van de tijdelijke commissie Blok, Den Haag, 2004

¹⁷⁵ Tweede Kamer, 2003-2004 29203 nr.1, 'Rapportage Integratiebeleid Etnische Minderheden', Den Haag, 2003

¹⁷⁶ Instituut voor sociologisch-economisch onderzoek, 'Jaarrapportage Integratie 2004', Den Haag, 2004

Ook is een aantal risico-indicatoren geformuleerd, die integratie kunnen belemmeren, zoals het afwijken van gangbare normen en waarden, schooluitval en het werkloosheidspercentage onder etnische groepen.¹⁷⁷ Verder is door het Rijk een kader voor de lokale overheid gemaakt, aan de hand waarvan gemeenten integratie kunnen inpassen in het lokale beleid. Bij het overheidsbeleid wordt er enerzijds vanuit gegaan dat het een eigen verantwoordelijkheid is voor allochtonen om te participeren in de samenleving, maar anderzijds mag van de overheid (en de samenleving als geheel) worden verwacht dat er mogelijkheden worden geschapen om de toegankelijkheid te vergemakkelijken.

In het huidige integratiebeleid zijn veel elementen uit de liberaal-nationalistische visie terug te vinden. Er wordt veel gesproken over een gemeenschappelijke basis, bijvoorbeeld het beheersen van de taal en een aantal gemeenschappelijke normen en kernwaarden. De multiculturele diversiteit wordt in het huidige beleid voornamelijk beperkt tot het private domein. Het ethnic assimilationism van Koopmans en Statham staat grotendeels ten grondslag aan het huidige beleid, omdat één dominante cultuur centraal staat. Mensen moeten verplicht inburgeren en kennis hebben van de Nederlandse taal, normen en waarden. De plannen van de minister van Vreemdelingenzaken en Integratie om burka's te verbieden en kinderen verplicht naar een 'gemengde school' te laten gaan versterken dit model als achtergrond.

Het landelijke beleid heeft veel invloed op het lokale integratiebeleid. In de volgende paragraaf zal worden bekeken hoe het Amsterdamse integratiebeleid eruit ziet en wat de invloed is van het landelijke beleid.

5.3.2 Het Amsterdamse integratiebeleid

Vaak liggen de beste mogelijkheden voor integratie of het verkleinen van achterstanden voor allochtonen op lokaal niveau, aangezien daar meer rekening kan worden gehouden met de lokale situatie. Het Rijk ondersteunt gemeenten bij het ontwikkelen van een lokaal integratiebeleid, bijvoorbeeld door het opstellen van een lokale integratiekaart. Vanuit de landelijke overheid bestaan tal van regelingen en subsidies, om gemeenten te stimuleren het integratiebeleid invulling te geven. In het Grotestedenbeleid zijn regelingen getroffen om te zorgen voor betere communicatie en informatiestromen tussen het Rijk en gemeenten.¹⁷⁸

In de beleidsnota 'Integratie in Amsterdam – werk in uitvoering' van de gemeente Amsterdam worden voor verschillende beleidsterreinen actielijnen in kaart gebracht om de integratie van etnische groepen te bevorderen. Het Amsterdamse College beschrijft integratie als 'erbij horen en meedoen' en dat geldt voor alle Amsterdammers. Van alle inwoners verwacht de gemeente de inzet en ambitie om volwaardig, werkzaam en actief te participeren in de samenleving. Van het gemeentelijke beleid mag verwacht worden dat alle Amsterdammers betrokken worden en bediend worden.¹⁷⁹ Hieronder zullen de belangrijkste actielijnen worden weergegeven vanuit maatschappelijke vraagstukken op het gebied van integratie en diversiteit.

In het diversiteitsbeleid wordt de diversiteit en veelzijdigheid van Amsterdam benadrukt, waar iedereen bij betrokken wordt. Ook allochtone Amsterdammers dienen actief betrokken te zijn bij maatschappelijke ontwikkelingen en van zich te laten horen in de culturele en politiek-bestuurlijke arena's. In het Amsterdamse beleid wordt veel aandacht besteed aan politieke participatie van etnische groepen, bijvoorbeeld door het intensieve contact met allochtone zelforganisaties. De gemeente onderhoudt subsidierelaties met stedelijke 'allochtone zelforganisaties', opgericht door migranten, die allerlei sociaal-culturele activiteiten voor allochtonen organiseren. De instellingen moeten een brug vormen voor de etnische groepen naar de samenleving.

In het Amsterdamse beleid is veel aandacht voor de maatschappelijke participatie van etnische groepen in de samenleving, bijvoorbeeld het bevorderen van de dialoog tussen allochtonen en autochtonen, door publiekscampagnes. Daarnaast zijn er projecten om de emancipatie van allochtone vrouwen te bevorderen. Om de werkloosheid onder allochtonen terug te dringen zijn convenanten gesloten met het lokale bedrijfsleven. Door middel van scholing en activering probeert de gemeente meer al-

¹⁷⁷ Wetenschappelijk Onderzoeks en Documentatiecentrum, 'De ontwikkeling van een Integratiekaart', Den Haag, 2004

¹⁷⁸ Ministerie van Justitie, 'Jaarnota Integratiebeleid 2004', Den Haag, 2004

¹⁷⁹ Gemeente Amsterdam, 'Integratie in Amsterdam – werk in uitvoering', Amsterdam, 2003

lochtenen aan het werk te krijgen. Daarnaast wordt ondernemerschap onder allochtonen gestimuleerd en wordt bepaalde arbeid gesubsidieerd. Naast inkomen moet het hebben van werk de interetnische sociale contacten van de allochtonen bevorderen. De gemeente zet leerplichtambtenaren en regionale meldcoördinatoren in om schoolverzuim en schooluitval te bestrijden. Ook worden taalprojecten georganiseerd om de taalachterstand van allochtonen in het onderwijs te verkleinen, aangezien het niet goed beheersen van de Nederlandse taal een belangrijke oorzaak is van onderwijsachterstand. Verder ontwikkelt de gemeente lespakketten over diversiteit om de tolerantie onder de verschillende etnische groepen te vergroten. Veel onderwijsinitiatieven zijn gericht op de inburgering of op de taalachterstand van allochtonen. Speciaal ter bevordering van het onderwijsniveau van volwassenen is er volwasseneneducatie. Voor oudkomers is een oudkomersbeleid, ter bevordering van de inburgering. Er zijn inspanningen om allochtonen meer te betrekken bij het patiënten/consumentenbeleid, waarbij vooral de nadruk wordt gelegd op de informatievoorziening. Ook is een aantal sportstimuleringsprogramma's gestart om allochtonen aan het sporten te krijgen.

Er is een aantal concentratiewijken in Amsterdam, wat niet bevorderlijk is voor de integratie van etnische groepen in een samenleving. Door woningdifferentiatie en stedelijke vernieuwing worden etnische groepen meer verspreid over een wijk of stad, om maatschappelijke participatie van allochtonen te vergroten. De Bijlmermeer is hier een voorbeeld van. Opvallend is dat er veel projecten gericht zijn op het tonen van de diversiteiten in de stad, waaronder het cultuurbeleid. Vaak participeren allochtonen wel op het gebied van cultuur, maar in de beslotenheid van de eigen groep.¹⁸⁰ Veel meer dan in het landelijke beleid is er aandacht voor het multiculturele aspect van de Amsterdamse samenleving en het belang van tolerantie naar verschillende etnische groepen met verschillende culturele achtergronden. Amsterdam wil het multiculturele karakter laten zien met de daarbij behorende culturele diversiteit.

In het Amsterdamse beleid komt heel duidelijk een liberaal-multiculturele visie naar voren, waarin door de overheid mogelijkheden worden geschapen om plaats te maken voor culturele diversiteit, ook in het publieke domein. Anderzijds wordt in het beleid ook gewezen op een aantal gemeenschappelijke normen en waarden en het belang van het beheersen van de Nederlandse taal. Ook inburgering neemt in het beleid een belangrijke plaats in. Dit zijn elementen uit een liberaal-nationalistische visie.

Het beleid wordt geëvalueerd door middel van een voortgangsrapportage 'Diversiteit en Integratie'. Naast een Amsterdams beleid worden veel initiatieven vanuit de stadsdelen gefinancierd. Deze zullen in de komende paragraaf worden beschreven.

5.3.3 Het integratiebeleid in Ganzenhoef

Het stadsdeel Zuidoost, waaronder de wijk Ganzenhoef, heeft geen eigen integratiebeleid, wat niet wil zeggen dat er geen aandacht wordt besteed aan de integratie van etnische groepen in de samenleving. In het stadsdeel wordt veel aandacht besteed aan de inburgering van zowel oudkomers als nieuwkomers. Hierbij moet vooral worden gedacht aan het leren spreken van de Nederlandse taal, het bevorderen van de participatie in de wijk door het organiseren van maatschappelijke activiteiten en het bijbrengen van kennis over de dominante normen en waarden. Inburgering en het oudkomersbeleid zijn ondergebracht bij de dienst Educatie en Arbeidstoeleiding van de sector Maatschappelijke Ontwikkeling.

Door het stadsdeel wordt bij het bepalen van maatregelen voornamelijk naar de gevolgen voor de samenleving gekeken. Het niet beheersen van de Nederlandse taal betekent bijvoorbeeld vaak achterstand in het onderwijs, dus een kleinere kans op een baan, dus afhankelijkheid van een sociale voorzieningen. Vandaar dat er veel aandacht wordt besteed aan de beheersing van de Nederlandse taal onder verschillende etnische groepen.

Om het leren van de Nederlandse taal te stimuleren heeft het stadsdeel een vijftal maatregelen genomen¹⁸¹: Allereerst is de kinderopvang gratis gemaakt, zodat ouders de tijd hebben om te kunnen

¹⁸⁰ Gemeente Amsterdam, 'Voortgangsrapportage Diversiteit en Integratie 2004', Amsterdam, 2004

¹⁸¹ Interview met een beleidsmedewerker van de afdeling educatie en arbeidstoeleiding van het stadsdeel Zuidoost in Amsterdam, bijlage 1, tabel A, nummer 6

leren. Daarnaast heeft het stadsdeel computers beschikbaar gesteld, die mensen kunnen gebruiken om te leren. Verder worden lokale organisaties ingeschakeld om projecten, zoals taalcursussen, uit te voeren, met name om de sociale controle te bevorderen. De allochtonen zullen eerder deelnemen aan taalprojecten wanneer iemand uit de eigen gemeenschap dit stimuleert. Ook worden cursussen zo dicht mogelijk bij huis georganiseerd, zodat de reistijd minimaal is. Tenslotte zijn de trajectbegeleiders vaak mensen met dezelfde etnische achtergrond, zodat er meer vertrouwen is.

Het stadsdeel heeft veel contact met zelforganisaties van etnische minderheden. Deze organisaties weten beter wat er speelt onder de etnische groepen en wat de lokale problemen zijn. Deze worden geagendeerd. Daarnaast wordt door het stadsdeel Zuidoost veel samengewerkt met verschillende officiële instanties, zoals CWI, DMO en de gemeente Amsterdam.

Er zijn drie mogelijkheden waardoor maatregelen in het stadsdeel tot stand komen. Veel besluiten over maatregelen worden door de regering in Den Haag genomen, waar het stadsdeel rekening mee moet houden. Hier vind ook meestal de eerste signalering plaats. Verder kunnen lokale organisaties problemen signaleren en aangeven, waaruit beleid voort komt. En als laatste kunnen burgers zich rechtstreeks tot het loket van burgerzaken wenden om problemen aan te geven, waar het beleid op kan worden afgestemd.

Op verschillende beleidsterreinen worden projecten gestart ter bevordering van de integratie. Om de participatie op de arbeidsmarkt te bevorderen is een arbeidsmarktmonitor opgezet (radar). Hiermee wordt bijvoorbeeld de stageproblematiek in kaart gebracht en wordt naar oplossingen gezocht, waarbij het stadsdeel een bemiddelende rol heeft.

Verder kunnen zelforganisaties projecten indienen die de integratie van allochtonen bevorderen. Aangezien zij eerstelijns organisaties zijn, weten ze wat speelt binnen de gemeenschap. Hiervoor ontvangen de organisaties een subsidie, waarbij als tegenprestatie wordt verwacht dat het project integratiebevorderend werkt.¹⁸² Over het algemeen zijn het projecten die nut hebben voor de gemeenschap; de taal leren, leren fietsen of zwemmen, of het van het onderwijs- en rechtssysteem. Het stadsdeel krijgt een 'potje' van de gemeente Amsterdam om de subsidies te kunnen verstrekken. Rond een project wordt een projectgroep gevormd met iemand van het stadsdeel als drager en verder leden van verschillende instanties en leden van de zelforganisaties.

In de volgende paragraaf zal worden bekeken in hoeverre rekening is gehouden met de Ghanese gemeenschap in het (lokale) integratiebeleid. En vervolgens zal worden geanalyseerd hoe effectief het beleid is voor de Ghanezen in Ganzenhoef.

5.4 Effectiviteit van het integratiebeleid voor de Ghanese gemeenschap

In deze paragraaf zal eerst worden gekeken in hoeverre in het integratiebeleid rekening is gehouden met de specifieke kenmerken en (culturele) achtergrond van de Ghanese bevolking in de wijk Ganzenhoef. Hierbij moet gedacht worden aan kenmerken zoals in hoofdstuk twee zijn beschreven. Vervolgens zal in het tweede deel van deze paragraaf worden onderzocht hoe effectief het integratiebeleid is voor de Ghanezen en in hoeverre problemen met betrekking tot de integratie worden opgelost met behulp van het beleid.

5.4.1 Aandacht in het beleid voor de Ghanese gemeenschap in Ganzenhoef

In Amsterdam Zuidoost is geen speciaal doelgroepenbeleid, waardoor de Ghanezen in Ganzenhoef geen aparte behandeling krijgen. De overheid kijkt vanuit verschillende beleidsterreinen naar specifieke problemen, zoals schoolverzuim en schooluitval op het gebied van onderwijs en educatie. Hier wordt het beleid op aangepast en toegepast op onder andere de Ghanese bevolking. Ondanks dat er formeel gezien geen aandacht wordt besteed aan de Ghanezen in het lokale integratiebeleid wordt er veel gedaan om hun integratie in de wijk te bevorderen. In Amsterdam Zuidoost zijn bijvoorbeeld veel

¹⁸² Interview met een vertegenwoordiger van de Ghanese gemeenschap en vertaler, bijlage 1, tabel A, nummer 7

Ghanese zelforganisaties gevestigd, waar het stadsdeel veel contact mee onderhoud. Het stadsdeel beseft dat de Ghanезen goed te bereiken zijn via de zelforganisaties en heeft met deze organisaties zeer intensief contact. De zelforganisaties leveren ook zelf projecten aan waar ze via het stadsdeel subsidie voor krijgen.¹⁸³ Daarnaast is er veel contact met Ghanese kerken, aangezien de kerk heel belangrijk is voor de Ghanese bevolking. Door de lokale overheid wordt het belang van religie voor de Ghanese gemeenschap erkend, mede omdat ze via de kerken goed te bereiken en te beïnvloeden zijn. De overheid heeft een gebouw beschikbaar gesteld voor de Ghanese kerkdiensten, aangezien veel parkeergarages worden gesloopt. Ook worden pastoors opgeleid in inburgering, zodat ze een motivatie kunnen zijn voor de rest van de bevolking.

Op het gebied van onderwijs zijn geen aparte maatregelen genomen voor de integratie van Ghanезen. Wel worden algemene maatregelen genomen om schooluitval tegen te gaan en worden taalcursussen aangeboden door de zelforganisaties. Ook op het gebied van de participatie op de arbeidsmarkt worden algemene maatregelen genomen tegen werkloosheid. Wel heeft het stadsdeel hulp geboden bij het realiseren van eigen ondernemingen, zodat ondernemers zich in Ganzenhoef konden vestigen. Deze ondernemers kunnen andere Ghanезen aan het werk helpen.¹⁸⁴ Er is geen apart spreidingsbeleid in Ganzenhoef. Legalen kunnen zich inschrijven bij de woningbouw en komen al dan niet in aanmerking voor een huis of appartement. De gemeente heeft hier geen invloed op.

De Ghanезen zijn politiek vrij actief. Binnen de gemeenteraad en het stadsdeel is de Ghanese gemeenschap vertegenwoordigd. Deze vertegenwoordigers van de Ghanезen komen zeer actief op voor de positie van de Ghanезen en voor hen zijn het sleutelfiguren waar ze bijvoorbeeld met problemen terecht kunnen. Ook zelforganisaties en kerken hebben een groot gezag bij de Ghanезen, waardoor ze een politieke invloed krijgen. Het stadsdeel heeft veel contacten met Ghanese zelforganisaties, omdat er door de Ghanезen zelf weinig beroep op hun rechten wordt gedaan. Zelforganisaties helpen de Ghanезen op te komen voor hun rechten en helpen de Ghanese burgers, bijvoorbeeld bij het invullen van allerlei formulieren. Ook zijn er Ghanese beleidsmedewerkers aangesteld binnen het stadsdeel waar de Ghanese burgers met problemen terecht kunnen.

De lokale overheid moedigt het uiten van de Ghanese cultuur niet aan. Bepaalde feesten worden door de overheid wel erkend, zoals uitgebreide feesten bij geboorten en begrafenissen, waarbij religie een grote rol speelt. Maar naast deze culturele uitingen worden weinig culturele activiteiten georganiseerd met een Ghanese achtergrond. Ghanезen staan bekend om hun hi-life muziek. In Ganzenhoef hoor je ook dikwijls deze traditionele klanken, maar door het stadsdeel worden ook op dit gebied weinig activiteiten georganiseerd. Wel worden door eigen muziekverenigingen af en toe optredens in de wijk (voornamelijk het winkelcentrum) georganiseerd.¹⁸⁵

Als laatste is opgevallen dat illegaliteit, of de aanpak daarvan, niet voor komt in het beleid van Amsterdam, terwijl er toch veel illegale Ghanезen in Ganzenhoef wonen. Voor het stadsdeel bestaan illegalen niet, want ze veroorzaken op het eerste gezicht weinig last en voorzien in eigen behoeften.¹⁸⁶

5.4.2 Effectiviteit van het integratiebeleid

In paragraaf 5.1.1 zijn zes condities geformuleerd waaraan beleid minimaal moet voldoen om effectief te zijn, namelijk consistente doelstellingen, een solide theorie, structuur in het implementatieproces, voldoende capaciteit bij de uitvoerende diensten, uitvoeringsondersteuning en geen conflicterend beleid. Daarnaast is legitimiteit een voorwaarde voor een effectief beleid. In het eerste deel van deze paragraaf zal worden gekeken in hoeverre aan deze condities wordt voldaan. In het tweede deel zal vervolgens worden gekeken in hoeverre het beleid in de praktijk effectief is voor de integratie van Ghanезen in Ganzenhoef.

¹⁸³ Interview met een beleidsmedewerker van stadsdeel Zuidoost, bijlage 1, tabel A, nummer 6

¹⁸⁴ Idem

¹⁸⁵ Interview met een aantal Ghanese mannen, bijlage 1, tabel A, nummer 5

¹⁸⁶ Interview met een beleidsmedewerker van stadsdeel Zuidoost, bijlage 1, tabel A, nummer 6

In welke mate voldoet het beleid aan de condities voor effectief beleid

In paragraaf 5.3 is zowel het landelijke als het lokale integratiebeleid beschreven. Daarbij is ook aandacht besteed aan de doelen van het beleid. De belangrijkste doelstellingen van het integratiebeleid zijn dat migranten de Nederlandse taal beheersen, de in Nederland geldende normen en kernwaarden beheersen en gaan participeren in de Nederlandse samenleving. Bijvoorbeeld door het volgen van een inburgeringscursus moet dit worden bereikt. De doelstellingen zijn vrij helder en consistent geformuleerd, echter is bij het opstellen van het beleid op geen enkele wijze aandacht besteed aan de kenmerken en achtergrond van de Ghanese gemeenschap. Ook zijn er geen consequenties verbonden aan oudkomers die niet slagen voor de inburgeringscursus.

Aan het integratiebeleid ligt een duidelijke beleidstheorie ten grondslag. Vanuit een liberaal-nationalistische visie bevat het integratiebeleid veel elementen uit het ethnic assimilationistic model van Koopmans en Statham. Het behoud van de dominante cultuur is belangrijk, zodat etnische groepen de taal, normen en waarden moeten leren. Ruimte voor culturele diversiteit beperkt zich tot de private sfeer.

Het implementatieproces van het landelijke beleid wordt enerzijds wel gestructureerd. De overheid heeft een lokale integratiekaart ontwikkeld aan de hand waarvan het stadsdeel de integratie van migranten kan inpassen in het bestaande beleid. Anderzijds heeft de landelijke overheid weinig inzicht in de lokale problematiek, waardoor in stadsdeel Zuidoost veel adhoc maatregelen worden genomen om de integratie van Ghanezen te bevorderen.

Over het algemeen kan worden gezegd dat de leiders van de uitvoerende diensten voldoende politieke en managementkwaliteiten hebben. Veel projecten ter bevordering van de integratie van Ghanezen in Ganzenhoef worden getrokken door een beleidsmedewerker binnen het stadsdeel Zuidoost, die de desbetreffende portefeuille beheert. Daarnaast vormt zich een projectgroep rond het desbetreffende project, met onder andere leden uit de Ghanese zelforganisaties, die voldoende op de hoogte zijn van de problemen die spelen binnen de Ghanese gemeenschap.

Zowel vanuit het landelijke als het lokale beleid is weinig terug te zien van uitvoeringsondersteuning. Er zijn kaders opgesteld waarbinnen het beleid moet worden uitgevoerd en vanuit de landelijke overheid en de gemeente Amsterdam zijn subsidies beschikbaar gesteld om de integratie van allochtonen te bevorderen, maar voor de besteding ervan worden weinig eisen gesteld. Dit is de voornaamste reden dat de maatregelen ter bevordering van de integratie van Ghanezen vrij adhoc worden genomen.

Over het algemeen kan worden gesteld dat het integratiebeleid gevoelig is voor het politieke klimaat in Nederland, waardoor het onderhevig is aan verandering. Toch kan worden gezegd dat het beleid tot stand is gekomen vanuit een liberaal-nationalistische visie en dat nieuw beleid hierop voort zal bouwen, wellicht met andere accenten. Nieuw beleid zal niet zo gauw conflicterend zijn met het bestaande beleid, zeker niet na het onderzoeksrapport van de commissie Blok. De regering onderkende de conclusies van de commissie en nam vrijwel alle adviezen over.

Als laatste zal het een en ander worden gezegd over de legitimiteit van het integratiebeleid. Ghanezen geven een heel andere invulling aan het begrip integratie dan de interpretatie van de overheid. Waar de overheid spreekt van het beheersen van de Nederlandse taal, gemeenschappelijke normen en waarden, inburgering en participatie in de samenleving, spreken Ghanezen van integratie als ze zich thuis voelen en tijd kunnen doorbrengen met eigen familie of andere Ghanezen.¹⁸⁷ Sociale contacten met mensen uit andere etnische groepen en activiteiten in verenigingsverband vinden ze vaak een verspilling van tijd. De meeste Ghanezen hebben een communautair-pluralistische visie over integratie, waarbij ze zoveel mogelijk met rust worden gelaten en het recht willen hebben op eigen normen en waarden. Het beleid van de overheid heeft een liberaal-nationalistische visie, waarbij Ghanezen de Nederlandse taal, normen en waarden moeten beheersen en moeten participeren in de samenleving. Het verschil in visie kan een oorzaak zijn van de beperkte effectiviteit van het integratiebeleid.

¹⁸⁷ Interview met een beleidsmedewerker van stadsdeel Zuidoost, bijlage 1, tabel A, nummer 6

Effectiviteit van het beleid op de integratie van Ghanese in Ganzenhoef

Voor Ghanese is er weinig stimulans om te integreren, aangezien ze vaak hard moeten werken, zodat er weinig tijd en energie overblijft.¹⁸⁸ Daarnaast is Nederlands vaak hun derde taal (naast Twi en Engels) en moeilijk te leren. Ook het opleidingsniveau is vaak laag. De voorwaarden moeten daarom gunstig zijn willen ze mee doen. Door de vijf maatregelen van het stadsdeel zijn er zeker voorwaarden geschapen, maar in de praktijk blijkt dat het aantal Ghanese dat de inburgeringstoetsen haalt vrij laag is. Als ze al bezig zijn met integreren doen ze het omdat het moet, bijvoorbeeld met betrekking tot een verblijfsvergunning. In het achterhoofd hebben ze ook dat ze ooit naar Ghana zullen terugkeren om daar een bestaan op te bouwen.

Op het gebied van onderwijs wordt geen specifieke aandacht besteed aan de Ghanese gemeenschap. Wel wordt bijvoorbeeld volwasseneneducatie aangeboden, maar daar hebben Ghanese weinig animo voor, aangezien ze vaak lange dagen moeten werken.¹⁸⁹ Ook is er niet veel belangstelling voor de aangeboden taal- en inburgeringscursussen, omdat dit voor de Ghanese weinig prioriteit heeft. Stadsdeel Zuidoost steunt zelfstandige ondernemers, maar weinig Ghanese maken gebruik van de voorzieningen van het stadsdeel. Ze regelen vaak hun zaken via de zelforganisaties of binnen hun eigen gemeenschap. Ze willen niet afhankelijk zijn van de Nederlandse overheid, aangezien het vertrouwen hierin niet erg hoog is. Vooralsnog heeft het stadsdeel Zuidoost geen spreidingsbeleid voor de wijk Ganzenhoef. Iedereen kan zich inschrijven voor de woningen waardoor veel Ghanese bij elkaar in de buurt gaan wonen. Ook kopen Ghanese kerken veel flats om te kunnen verhuren aan Ghanese.

Stadsdeel Zuidoost maakt gebruik van de politieke participatie van de Ghanese. Zowel in het stadsdeel als in de deelraad zijn Ghanese vertegenwoordigd, die het vertrouwen hebben van de Ghanese bevolking. Deze sleutelfiguren komen op voor de belangen van de Ghanese gemeenschap, die erg bezig is met wat ze kunnen gebruiken en wie ze daarvoor nodig hebben.¹⁹⁰ De lokale overheid neemt het belang en het gezag van de kerken binnen de Ghanese gemeenschap zeer serieus en doet er haar voordeel mee. Er is intensief contact met de kerken en onder andere via de kerken wordt het contact met de Ghanese gemeenschap gemaakt. Het probleem is dat de Ghanese kerken de belangen vertegenwoordigen van de Ghanese gemeenschap, dus worden bijvoorbeeld taalcursussen wel aangeboden, maar zeer vrijblijvend en zonder gevolgen als de cursus niet wordt afgemaakt.

Stadsdeel Zuidoost heeft heel veel moeite om het vertrouwen te winnen van de Ghanese bevolking. Ghanese bespreken hun problemen niet met de Nederlandse overheid, hooguit met vertegenwoordigers uit de eigen gemeenschap. Veelal worden problemen besproken binnen de kerk of met de zelforganisaties die naar oplossingen zullen zoeken. In Ganzenhoef is veel van de Ghanese cultuur te zien. Maar door de overheid worden weinig maatregelen genomen om de expressie van de Ghanese cultuur aan te moedigen. Er worden weinig activiteiten georganiseerd om de cultuur te uiten en ook de Ghanese zelf hebben weinig behoefte aan activiteiten buiten de eigen gemeenschap.

Over het algemeen kan worden gezegd dat de effectiviteit van het integratiebeleid op de integratie van Ghanese in Ganzenhoef zeer beperkt is. In veel sferen van de samenleving is sprake van weinig tot geen integratie van de Ghanese gemeenschap. Voor een deel komt dat doordat de Ghanese een heel ander beeld hebben van integratie van de Nederlandse overheid. Daarnaast hebben de Ghanese weinig vertrouwen in de Nederlandse overheid en het beleid. In de doelstellingen van het beleid wordt ook weinig aandacht besteed aan de Ghanese bevolking waardoor veel maatregelen ter bevordering van de integratie van de Ghanese vrij adhoc tot stand komen.

5.5 Conclusie

In dit hoofdstuk is onderzocht wat de inhoud is van het Nederlandse en lokale integratiebeleid en in hoeverre aandacht is besteed aan de specifieke problematiek van de Ghanese gemeenschap. Daarnaast is gekeken hoe effectief het beleid is om het integreren van Ghanese in Ganzenhoef te bevorderen.

¹⁸⁸ Interview met een Ghanese bewoonster van de wijk Ganzenhoef, bijlage 1, tabel B, nummer 4

¹⁸⁹ Interview met een beleidsmedewerker van stadsdeel Zuidoost, bijlage 1, tabel A, nummer 6

¹⁹⁰ Interview met een vertegenwoordiger van de Ghanese gemeenschap, bijlage 1, tabel A, nummer 7

Aan de hand van beleidstheorieën is geanalyseerd vanuit welke perspectieven het integratiebeleid tot stand is gekomen.

Het huidige integratiebeleid in Nederland kan het beste getypeerd worden aan de hand van de veronderstellingen vanuit het ethnic assimilationism model van Koopmans en Statham. De nadruk wordt gelegd op de dominante westerse cultuur, waarbij van de immigranten wordt verwacht dat ze integreren in de samenleving. Ze moeten de Nederlandse taal leren en de in Nederland geldende normen en waarden gaan beheersen. Van de migranten wordt eigen initiatief en verantwoordelijkheid verwacht om te participeren in de samenleving. De Nederlandse overheid zorgt voor de mogelijkheden om te kunnen integreren en de immigranten moeten de kansen die ze krijgen aanpakken.

Wanneer de doelstellingen van het beleid worden vergeleken met de uitkomsten in de praktijk dan is er sprake van een 'mismatch'. Over het algemeen kan worden gezegd dat de overheid er met behulp van het integratiebeleid niet in slaagt om de integratie van de Ghanezen in Ganzenhoef te bevorderen. Een slogan in het Amsterdamse beleid is 'Erbij horen en meedoen'. De Ghanezen vormen een zeer gesloten groep die absoluut niet participeert in de samenleving. In vrijwel alle sferen van de samenleving zijn de Ghanezen niet geïntegreerd. Dit heeft een aantal oorzaken.

Allereerst hebben de Ghanezen heel andere opvattingen over het begrip integratie. De Nederlandse overheid vindt dat iemand geïntegreerd is als deze de Nederlandse taal spreekt, de Nederlandse normen en waarden beheerst en participeert in alle facetten van de samenleving. De Ghanezen vinden dat ze geïntegreerd zijn als ze zich thuis voelen en tijd kunnen doorbrengen in hun eigen gemeenschap. De Ghanezen hebben vaak niet de motivatie om de Nederlandse taal te leren en in te burgeren in de samenleving. Hierdoor zal het beleid voor de Ghanezen niet snel effectief zijn. Verder wordt zowel in het landelijke als het Amsterdamse integratiebeleid geen aandacht besteed aan de specifieke kenmerken van de Ghanese gemeenschap. Dat wil niet zeggen dat er geen maatregelen worden genomen om de integratie van Ghanezen te bevorderen, maar vaak is het beleid algemeen van aard en niet specifiek gericht op de Ghanese gemeenschap. Daarnaast worden veel maatregelen adhoc genomen, zodat er weinig structuur in het beleid zit. Vanuit het landelijke en Amsterdamse beleid wordt alleen een kader gegeven voor de uitvoering van het integratiebeleid op lokaal niveau. Verder beperkt de uitvoeringsondersteuning zich tot het verstrekken van subsidies.

Een andere oorzaak voor de beperkte effectiviteit van het integratiebeleid is het gebrek aan vertrouwen binnen de Ghanese bevolking in de Nederlandse overheid. Onder andere door de grote culturele verschillen is het vertrouwen in de Nederlandse overheid minimaal, zodat de Ghanezen hier zo min mogelijk afhankelijk van willen zijn. In plaats van naar de overheid te gaan worden problemen opgelost binnen de eigen gemeenschap, bijvoorbeeld door de kerk of de zelforganisaties. De overheid werkt wel samen met Ghanese organisaties en de kerken die veel invloed hebben op de Ghanese bevolking, waardoor ze het vertrouwen proberen te vergroten. Daarnaast zijn er Ghanezen bij overheidsinstellingen werkzaam, die als sleutelfiguren dienen en de belangen behartigen van de Ghanese gemeenschap. Om de integratie van de Ghanezen te bevorderen zal het contact met de instellingen en kerken moeten worden geïntensiveerd.

In het volgende hoofdstuk zullen conclusies worden getrokken en zal een aantal aanbevelingen worden gedaan om de integratie van de Ghanezen te bevorderen en problemen effectiever aan te pakken.

6 Conclusies en aanbevelingen

In deze scriptie staat de integratie van de Ghanezen in de Amsterdamse wijk Ganzenhoef centraal. De Amsterdamse Bijlmer, waar de wijk Ganzenhoef deel van uitmaakt, staat bekend als een typische achterstandswijk, met hoge werkloosheids- en criminaliteitscijfers, een hoge mate van verloedering en een hoog percentage allochtonen. Allochtonen worden vaak in verband gebracht met hoge criminaliteitscijfers en het gebrek aan integratie in de Nederlandse samenleving. In dit onderzoek is geanalyseerd in hoeverre de Ghanezen betrokken zijn bij de sociale problemen in de wijk en of de mate van integratie van de Ghanese bevolking hier invloed op heeft. Verder is onderzocht hoe effectief het integratiebeleid is voor het bevorderen van de integratie van Ghanezen in Ganzenhoef. Voornamelijk door gesprekken met bewoners van de wijk Ganzenhoef, medewerkers van sociale instellingen, de politie, Ghanese zelforganisaties en het stadsdeel Zuidoost is de nodige informatie verzameld over de problemen in de wijk, de integratie van Ghanezen en het integratiebeleid. Daarnaast is veel gebruik gemaakt van gerelateerde literatuur, voornamelijk als theoretische ondersteuning.

In het eerste deel van dit hoofdstuk zullen de conclusies worden weergegeven, die uit het onderzoek naar voren zijn gekomen. Dit wordt gedaan aan de hand van de in de theorie beschreven concepten. Allereerst zijn de sociale problemen in kaart gebracht, met een verklaring, bijvoorbeeld de culturele achtergrond van de Ghanezen. Vervolgens is beschreven welke maatregelen door de overheid zijn genomen om de problemen aan te pakken. Daarna is beoordeeld hoe effectief het beleid is voor de integratie van Ghanezen in Ganzenhoef en in hoeverre de overheid in staat is de genoemde problemen aan te pakken. Verder is een aantal oorzaken genoemd waardoor het integratiebeleid ineffectief is voor de Ghanezen in Ganzenhoef en voor het oplossen van problemen waar Ghanezen bij betrokken zijn. In een aparte paragraaf zal aandacht worden besteed aan de centrale uitkomst van het onderzoek. Daarnaast komen de ambities van de Ghanezen aan de orde en de invloed daarvan op het toekomstperspectief. Als laatste zal worden bekeken in hoeverre de uitkomsten van het onderzoek generaliseerbaar zijn naar de Ghanese gemeenschap buiten Ganzenhoef of andere etnische groepen in de wijk. Naar aanleiding van de conclusies zal in het tweede deel van dit hoofdstuk een aantal aanbevelingen worden gedaan, om het effect van het integratiebeleid in Ganzenhoef te vergroten.

6.1 Conclusies

In deze paragraaf zullen de belangrijkste conclusies worden getrokken aan de hand van de analyse van de verzamelde data. Allereerst zal een verklaring worden gezocht voor de sociale problemen in de wijk Ganzenhoef, waar de Ghanezen bij betrokken zijn. Daarna zal worden beschreven in hoeverre door de Nederlandse overheid beleidsmatige aandacht wordt besteed aan een oplossing voor de sociale problemen in Ganzenhoef. Vervolgens zal een verklaring worden gegeven voor het feit dat het beleid van de overheid ineffectief is, aangezien de Ghanezen in beperkte mate zijn geïntegreerd in de wijk en sociale problemen, waar Ghanezen een rol bij spelen, niet verminderen.

Dan zal een paragraaf worden gewijd aan de uitkomst van het onderzoek. Verder zal worden gekeken wat het toekomstperspectief is van de Ghanese bevolking in Ganzenhoef en in hoeverre de resultaten uit het onderzoek generaliseerbaar zijn.

6.1.1 Sociale problemen in Ganzenhoef

In deze paragraaf zullen de sociale problemen in Ganzenhoef worden beschreven aan de hand van de perspectieven die in het derde hoofdstuk aan de orde zijn gekomen. De sociale problemen met betrekking tot de Ghanese gemeenschap in de wijk Ganzenhoef kunnen voor het grootste deel worden verklaard aan de hand van sociale disorganisatie en deviant gedrag.

Sociale disorganisatie

In de afgelopen decennia hebben zich veel nieuwkomers met verschillende culturele achtergronden in Ganzenhoef gevestigd. Doordat de nieuwkomers geen binding hebben met de wijk kunnen ze zich niet met de buurt identificeren. Oorspronkelijke sociale contacten zijn verdwenen en in Ganzenhoef mist een stukje sociale cohesie. De meeste Ghanezen in Ganzenhoef beperken zich tot sociale contacten binnen de eigen gemeenschap, aangezien ze daar de meeste binding mee hebben.

Door de sociale disorganisatie en het hieruit voortkomende gebrek aan sociale cohesie is de betrokkenheid bij de wijk laag. Hierdoor ontstaat een aantal sociale problemen. Doordat de bewoners van Ganzenhoef weinig interesse hebben in hun leefomgeving ontstaat er in hoge mate verloedering. Onder andere de Ghanese bevolking vinden de leefbaarheid van hun omgeving niet belangrijk en steken geen energie in het tegengaan van verloedering. Ook is er een gebrek aan sociale controle, waardoor criminaliteit in de wijk makkelijker plaats kan vinden. De onveiligheidsgevoelens van de bewoners zijn daarom sterk gestegen, mede omdat ze niet meer kunnen terugvallen op de vertrouwde sociale contacten in de wijk.

Deviant gedrag

Anderzijds kunnen de sociale problemen worden verklaard door deviant gedrag van de Ghanese gemeenschap. Veel Ghanezen zijn als economische migranten naar Nederland gekomen. Ze wilden in Nederland in korte tijd veel geld verdienen en met dat geld zouden ze een bestaan opbouwen in Ghana. Voor deze Ghanezen is het van belang dat ze woonruimte en werk hebben. Interesse of betrokkenheid bij hun omgeving hebben ze niet, waardoor ze de verloedering van de wijk niet als sociaal probleem ervaren.

De lage mate van betrokkenheid bij de samenleving wordt versterkt door de grote culturele verschillen tussen de Ghanese gemeenschap en de andere etnische groepen in Ganzenhoef, waaronder de autochtone bewoners. Zo hebben de Ghanezen een heel andere opvatting over de rol van familie. In Ghana is de familie de hoeksteen van de samenleving, terwijl in Nederland meer de nadruk ligt op het individu. Verder speelt religie een centrale rol in het leven van de Ghanezen. De kerk is meer dan alleen een steunpunt voor de Ghanezen. Het heeft een functie op het maatschappelijke en sociale vlak, zoals het bieden van een veilige plaats, het aanbieden van woonruimte, werk en taal- en inburgeringscursussen. Door de grote rol van de kerk worden predikanten gezien als sleutelfiguren in de Ghanese samenleving. Problemen worden vaak in de kerk besproken en predikanten zorgen voor oplossingen voor de problemen. Daarmee hebben ze een grote mate van gezag.

Het gezag van de kerk wordt versterkt doordat de Ghanese bevolking weinig vertrouwen heeft in het optreden van de Nederlandse overheid. De overheid verwacht van de Ghanezen dat ze eigen initiatief en verantwoordelijkheid tonen om te integreren in de samenleving, terwijl de Ghanezen van de overheid verwachten dat ze daadkrachtig optreedt en duidelijk aangeeft wat van de Ghanezen wordt verwacht bij het functioneren in de samenleving. Om minder afhankelijk te zijn van de Nederlandse overheid heeft de Ghanese gemeenschap zich in Ganzenhoef goed georganiseerd. Er bestaan veel Ghanese zelforganisaties die opkomen voor de belangen van de Ghanezen. Verder helpen de Ghanese instellingen de Ghanezen met problemen bij het functioneren in de samenleving, bijvoorbeeld bij het invullen van formulieren of het aanvragen van vergunningen.

Door de grote culturele verschillen en het gebrek aan vertrouwen in de Nederlandse overheid vormen de Ghanezen een hechte en gesloten groep, die nauwelijks participeert in de samenleving. Deze groepsvorming wordt versterkt door het feit dat de meeste Ghanezen geen Nederlands spreken en hier ook geen energie in willen steken, aangezien ze het verblijf in Nederland als tijdelijk zien. Door de gesloten groepsvorming houden de Ghanezen weinig rekening met de overige bewoners van Ganzenhoef. Ze uiten hun cultuur binnen de eigen gemeenschap, bijvoorbeeld door muziek en eten, met name tijdens feestelijke gebeurtenissen. Dit brengt de nodige geluids- en stankoverlast met zich mee voor de buurtbewoners. De overlast wordt versterkt door het grote illegale circuit in Ganzenhoef, waarbij veel illegale Ghanezen zijn betrokken. In veel flats zijn illegale restaurants, cafés en bordelen gevestigd en veel illegale Ghanezen wonen in de flats. Dit brengt de nodige overlast voor de buurt met zich mee. Er

is onder andere verloedering te zien in en rond de flats. Ruiten en sloten zijn kapot om illegalen toegang te kunnen verlenen tot de flats. Daarnaast is er veel geluidsoverlast op plaatsen waar veel Ghanezen bijeen komen. Ook stankoverlast komt geregeld voor, aangezien sommige flats als restaurant worden gebruikt. Verder wordt dikwijls in de portieken geïrineerd. Het illegale circuit wordt onder andere door Ghanese kerken in stand gehouden. Ze zorgen voor woonruimte voor de illegale Ghanezen en zorgen ervoor dat ze werk krijgen binnen de Ghanese gemeenschap.

6.1.2 Beleidsmatige maatregelen van de overheid om de sociale problemen aan te pakken

Het breekpunt voor het Nederlandse integratiebeleid was het artikel van Scheffer, waarin hij beweerde dat het Nederlandse integratiebeleid van de afgelopen dertig jaar ineffectief was. Naar aanleiding van het artikel werd door de commissie Blok onderzoek gedaan naar de effectiviteit van het integratiebeleid en deelde de conclusie dat het beleid op een aantal aspecten te kort is geschoten. Veel aanbevelingen van de commissie Blok zijn door de regering erkend en verwerkt in het huidige beleid. Dit beleid bevat vooral elementen vanuit een liberaal-nationalistische visie. De ruimte voor culturele diversiteit blijft voor een groot deel beperkt tot het private domein en de nadruk wordt gelegd op gedeelde kernwaarden en normen.

Om de integratie van etnische minderheden in de samenleving te bevorderen wordt in het beleid vooral de nadruk gelegd op het beheersen van de Nederlandse taal, het beheersen van gedeelde basiswaarden en normen en het participeren in de samenleving. Deze maatregelen zouden de betrokkenheid van de migranten bij de samenleving moeten vergroten. De verantwoordelijkheid van de overheid is het scheppen van voorwaarden ter bevordering van de integratie, maar het is een eigen verantwoordelijkheid voor de migranten om te integreren. Door in te burgeren in de Nederlandse samenleving is het voor de migranten mogelijk om als volwaardige burgers deel te nemen aan alle facetten van de samenleving.

In Amsterdam is geen sprake van een doelgroepenbeleid, waardoor geen aparte aandacht is besteed aan de integratie van Ghanezen in de Amsterdamse wijk Ganzenhoef. In Ganzenhoef worden wel voorwaarden geschapen om de integratie van Ghanezen in de samenleving aan te moedigen. Zo worden taal- en inburgeringscursussen aangeboden in de wijk, zodat de afstand overbrugbaar is. Ook wordt kinderopvang geregeld en wordt lesmateriaal beschikbaar gesteld, waaronder computers. Aangezien de Ghanese zelforganisaties en kerken veel gezag hebben bij de Ghanese bevolking wordt veel samengewerkt met deze organisaties. De kerken en zelforganisaties leveren ook zelf projecten ter bevordering van de integratie, waar subsidie voor wordt verleend. Trajectbegeleiders uit de eigen gemeenschap worden ingezet zodat er meer vertrouwen is vanuit de Ghanese gemeenschap.

In het beleid wordt geen aandacht besteed aan de spreiding van de Ghanezen door de wijk om de gesloten groepsvorming te doorbreken. De overheid gaat ervan uit dat het bevorderen van kennis van de Nederlandse samenleving en de Nederlandse taal tot gevolg heeft dat de Ghanezen zich meer betrokken gaan voelen bij de samenleving. Verder is een opvallend gegeven dat de overheid geen beleidsmatige aandacht besteedt aan het grote aantal illegale Ghanezen in Ganzenhoef en het illegale circuit, waaronder de restaurants, cafés en bordelen. Doordat de illegalen geen aanspraak maken op collectieve middelen bestaan ze formeel gezien niet in het perspectief van de overheid.

6.1.3 Effectiviteit van het beleid om problemen aan te pakken

In het algemeen kan worden geconcludeerd dat het integratiebeleid niet effectief is om de integratie van Ghanezen te bevorderen en de sociale problemen met betrekking tot de Ghanese gemeenschap te verminderen. Ondanks het aanbieden van taal- en inburgeringscursussen aan de Ghanese gemeenschap door het stadsdeel Zuidoost, in samenwerking met Ghanese zelforganisaties en kerken spreken maar weinig Ghanezen de Nederlandse taal. De voorwaarden die door de overheid zijn geschapen, zoals kinderopvang en het beschikbaar stellen van computers en lesmateriaal heeft geen positieve doorwerking in het percentage Ghanezen dat slaagt voor inburgeringscursussen.

Met name door het gebrek aan het beheersen van de Nederlandse taal hebben Ghanezen een achterstand als ze beginnen aan het onderwijs, ondanks inspanningen op het gebied van voorschoolse educatie. Het lage onderwijsniveau zorgt ervoor dat de Ghanezen meestal werkzaam zijn in de lage sectoren van de arbeidsmarkt, waar weinig tot geen diploma's voor nodig zijn. Op de arbeidsmarkt worden Ghanezen weinig ondersteund door de overheid, met uitzondering van de eigen ondernemers, die worden gestimuleerd in het opzetten van een eigen bedrijf. Ondanks dat er inburgeringscursussen worden aangeboden aan de Ghanezen, geldt zowel voor de oudkomers als de nieuwkomers dat de afstand tussen de Ghanese en westerse cultuur groot is. De Ghanezen participeren amper in de samenleving en de sociale contacten blijven voornamelijk beperkt tot de eigen hechte gemeenschap.

Vooralsnog slaagt de overheid er niet in de betrokkenheid van de Ghanezen bij de wijk te vergroten. De politieke participatie van de Ghanezen beperkt zich ook tot de eigen gemeenschap. Buurtbijeenkomsten worden niet of nauwelijks bezocht door de Ghanese bevolking. Alleen leden uit de Ghanese gemeenschap, die de belangen behartigen van de Ghanese bevolking worden onvoorwaardelijk gesteund door de burgers. Om het vertrouwen van de Ghanezen te winnen heeft de lokale overheid een aantal Ghanezen op gezaghebbende posities en is het contact met Ghanese kerken en zelforganisaties opgeschroefd, maar vooralsnog beperkt het vertrouwen van de Ghanezen zich tot leden uit de eigen gemeenschap.

In Ganzenhoef worden weinig activiteiten georganiseerd, waarin de Ghanese cultuur wordt geprofileerd. Zowel door de Ghanese gemeenschap als de lokale overheid worden geen pogingen gedaan om de cultuurverschillen te overbruggen. Doordat er weinig culturele activiteiten worden aangeboden om de cultuur van de Ghanezen transparanter te maken is er weinig tolerantie voor de verschillen in cultuur. De Ghanezen trekken zich liever terug in de vertrouwde, hechte gemeenschap, waar ze niets te maken hebben met de Nederlandse samenleving.

Als laatste aandacht voor de rol van illegaliteit van de Ghanezen in Ganzenhoef. Voor het stadsdeel Zuidoost bestaan de illegale Ghanezen niet, aangezien ze weinig zichtbare problemen veroorzaken en geen beroep doen op sociale voorzieningen in de wijk. Dit heeft als gevolg dat er geen beleid is, gericht op het oplossen van problemen met betrekking tot de aanzienlijke groep illegale Ghanezen. Toch bestaat een behoorlijk illegaal circuit, voornamelijk achter de gesloten deuren van de flats. Dit illegale circuit brengt de nodige overlast met zich mee, zoals eerder geschetst. Ook zullen de illegale Ghanezen op een alternatieve wijze geld moeten verdienen, aangezien dit via een officiële weg niet mogelijk is. Het zal plaatsvinden in het zwarte of criminele circuit.

6.1.4 Oorzaken voor de ineffectiviteit van het integratiebeleid

In de vorige paragraaf was te lezen dat de overheid er met behulp van het integratiebeleid niet in slaagt om problemen met betrekking tot Ghanezen in de wijk Ganzenhoef op te lossen. In deze paragraaf zal een aantal oorzaken worden beschreven voor de ineffectiviteit van het integratiebeleid wat betreft de integratie van Ghanezen in Ganzenhoef.

Allereerst komt het gebrek aan effectiviteit van het integratiebeleid voort uit de motieven die veel Ghanezen hadden om naar Nederland te komen. De meeste Ghanezen zijn als economische migranten naar Nederland gekomen met de gedachte om in korte tijd veel geld te verdienen. Met dat geld wilden ze in Ghana een bestaan opbouwen, samen met de achtergebleven familieleden. Tegenwoordig hebben nog steeds veel Ghanezen het idee dat het verblijf in Nederland tijdelijk is en dat hun toekomst in Ghana ligt. Het gevolg van deze denkbeelden is dat veel Ghanezen niet gemotiveerd zijn om tijd en energie te investeren in het integreren in de Nederlandse samenleving. Ondanks de gunstige voorwaarden die door de overheid zijn geschapen is het percentage Ghanezen dat slaagt voor de inburgerings- en taalcursussen laag. Ghanezen in Nederland vinden het belangrijker om een betaalde baan te hebben, zodat ze iedere maand geld kunnen overmaken naar hun familie in Ghana. Een ander gevolg is dat weinig Ghanezen zich betrokken voelen bij de samenleving en zich niet storen aan de sociale problemen die spelen in de wijk. Aangezien ze het verblijf in Nederland toch als tijdelijk zien vinden ze het verspilde moeite om meer te participeren in de wijk. Maatregelen om dit te bevorderen zijn daarom bij voorbaat gedoemd te mislukken.

Een tweede oorzaak voor de ineffectiviteit van het beleid is dat er grote verschillen zijn in de manier waarop het begrip integratie wordt ingevuld. Door de Nederlandse overheid wordt bij het begrip integratie de nadruk gelegd op het beheersen van de Nederlandse taal, het beheersen van Nederlandse kernwaarden en normen en het participeren in de samenleving. Voor de Ghanezen zijn deze elementen niet van belang bij het begrip integreren. De meeste Ghanezen denken bij het begrip integratie aan zich ergens thuis voelen en sociale contacten onderhouden binnen de eigen gemeenschap en met familie. Ghanezen hoeven de Nederlandse taal niet zo nodig te leren aangezien ze toch de meeste tijd doorbrengen binnen de eigen gemeenschap. Daarnaast kunnen ze best functioneren zonder te participeren in de samenleving, of betrokken te zijn bij hun buurt.

Het grote verschil in culturele achtergrond tussen de Ghanese gemeenschap en de andere etnische groepen in Ganzenhoef is een derde oorzaak waarom het integratiebeleid niet effectief is voor de integratie van de Ghanezen. Zo is er een groot verschil in culturele uitingen, bijvoorbeeld tijdens Ghanese feesten en bestaan grote verschillen in opvattingen over bijvoorbeeld de rol van de familie. Daarnaast staat religie centraal in het leven van de meeste Ghanezen en heeft de kerk een grote mate van gezag, in tegenstelling tot Nederland, waar kerk en staat zijn gescheiden. Door de grote verschillen in culturele achtergrond voelen de Ghanezen zich prettiger en veiliger binnen de eigen gemeenschap. Doordat er een grote kloof is met de Nederlandse overheid hebben de Ghanezen hier weinig vertrouwen in.

Een vierde oorzaak voor de ineffectiviteit van het beleid van de overheid is het gebrek aan vertrouwen van de Ghanezen in het optreden van de Nederlandse overheid. Dit gebrek aan vertrouwen heeft twee oorzaken. Ten eerste hebben de Ghanezen een heel ander beeld van het gezag van de overheid. De overheid in Nederland legt de nadruk op eigen verantwoordelijkheid van de burgers, terwijl Ghanezen gewend zijn dat een overheid duidelijke eisen stelt aan het functioneren in de samenleving. Door het leggen van de nadruk op eigen verantwoordelijkheden hebben veel Ghanezen het idee dat ze geen hulp hoeven te verwachten van de overheid. Als tweede oorzaak voor het gebrek aan vertrouwen kan worden genoemd dat Ghanezen het idee hebben dat ze gediscrimineerd worden door de Nederlandse overheid. Dit beeld is met name tot stand gekomen in de jaren '90 toen Ghana werd gezien als probleemland. Voor de Ghanezen werd het een langdurige procedure om een Nederlandse verblijfsvergunning te krijgen. Door het gebrek aan vertrouwen in de Nederlandse overheid zijn de Ghanezen zeer goed georganiseerd. Er bestaan veel Ghanese zelforganisaties, die opkomen voor de belangen van het Ghanese volk, waardoor ze minder afhankelijk zijn geworden van de overheid. Daarnaast geven de Ghanezen onvoorwaardelijke steun aan Ghanese vertegenwoordigers in overheidsposities. Ook Ghanese predikanten hebben een grote mate van gezag voor de Ghanese samenleving, doordat religie een centrale rol speelt in het leven van de Ghanezen en doordat de kerk een brede maatschappelijke en sociale functie heeft.

De Ghanese sleutelfiguren zijn wel bereid om zich in te zetten om de integratie van Ghanezen te bevorderen en sociale problemen waar Ghanezen bij betrokken zijn aan te pakken, alleen zijn ze verantwoording schuldig aan de Ghanese gemeenschap. Alleen als de belangen van de gemeenschap worden behartigd krijgen de sleutelfiguren onvoorwaardelijke steun.

6.1.5 Eindoordeel

Na het lezen van dit onderzoek mag duidelijk zijn dat de Ghanese gemeenschap in Ganzenhoef in vrijwel alle sferen zeer beperkt is geïntegreerd. Veel sociale problemen waar de Ghanezen bij betrokken zijn komen voort uit het gebrek aan integratie in de samenleving. Verder kan worden geconcludeerd dat het beleid tekort schiet bij de aanpak van de problemen met betrekking tot de integratie van de Ghanezen in de wijk. Dit heeft een aantal structurele oorzaken en zolang deze tekortkomingen niet worden aangepakt zal de mate van integratie van de Ghanezen niet verbeteren.

In de beleidstheorie van het integratiebeleid is opgenomen dat etnische individuen eigen verantwoordelijkheid hebben om in de samenleving te integreren en te participeren. Aangezien de Ghanezen niet gemotiveerd zijn om in de samenleving te integreren zullen ze deze verantwoordelijkheid niet nemen, waardoor van de integratie niets terecht komt. Daarnaast hebben veel Ghanezen weinig vertrouwen in het optreden van de overheid, waardoor het beleid door deze gemeenschap niet serieus wordt genomen. Als er al maatregelen willen slagen dan zal dat via de Ghanese kerken of zelforgani-

saties moeten gebeuren. De meeste Ghanezen hebben het ideaal om in Ghana een bestaan op te bouwen, dus waarom zouden ze tijd en moeite steken in het integreren en participeren in de samenleving. Het hebben van sociale contacten binnen de eigen gemeenschap is voor hen vaak voldoende. Daarvoor hoeven ze niet de Nederlandse taal te leren en op de hoogte te zijn van Nederlandse normen en kernwaarden. Het feit dat er grote culturele verschillen bestaan tussen de Ghanezen en de overige etnische groepen in Ganzenhoef versterkt alleen maar de groepsvorming en belemmert de integratie.

Over het algemeen kan dus gezegd worden dat het integratiebeleid niet effectief is voor het oplossen van problemen met betrekking tot de integratie van Ghanezen in Ganzenhoef. Er zal structureel en zeer specifiek aandacht moeten worden besteed aan de kenmerken van de Ghanese gemeenschap bij het opstellen van het integratiebeleid, anders zie ik de mate van integratie van de Ghanezen in de komende jaren niet verhogen.

6.1.6 Toekomstperspectief voor de Ghanese gemeenschap

Ondanks de beperkte integratie van veel Ghanezen en de ineffectiviteit van het beleid om problemen met betrekking tot de integratie van de Ghanezen in Ganzenhoef aan te pakken is er een lichtpuntje waar te nemen. Tijdens het bezoek aan een basisschool bleek dat veel Ghanese kinderen de Nederlandse taal redelijk tot goed beheersen, ondanks dat er thuis vaak een andere taal wordt gesproken. Ook komen ze op school in aanraking met andere culturen, waardoor over en weer meer respect ontstaat voor verschillende culturen in de wijk Ganzenhoef. Anderzijds gaf de directrice van de basisschool aan dat de Ghanese leerlingen wel een onderwijsachterstand hebben, waardoor de doorstroom naar hogere vormen van onderwijs slechts beperkt zal voorkomen. Daarnaast hebben ook jonge Ghanezen van de tweede generatie het idee dat ze ooit naar Ghana terug zullen keren om daar een bestaan op te bouwen. Ook onder de tweede generatie Ghanezen vinden de sociale contacten vrij veel plaats binnen de eigen gemeenschap, met uitzondering dus de school van de kinderen. De ambitie van de Ghanezen is zeer beperkt om een bestaan in Nederland op te bouwen en zowel in het onderwijs als op de arbeidsmarkt een carrière op te bouwen.

Waarschijnlijk zullen de positieve ontwikkelingen op het gebied van taal en cultuur slechts in beperkte mate invloed hebben op de Ghanese integratie in de samenleving. De Ghanezen hebben vrijwel enkel oog voor het hebben van een betaalde baan om van het verdiende geld een deel naar familie in Ghana te sturen en om te sparen en uiteindelijk zelf in Ghana een bestaan op te bouwen. De overheid zal intensieve en structurele maatregelen moeten nemen om dit patroon te doorbreken en zal bijvoorbeeld gebruik moeten maken van de ontwikkelingen van de tweede generatie Ghanezen in het onderwijs.

6.2 Aanbevelingen

Zoals in de conclusies is te lezen heeft de mate van integratie van de Ghanese gemeenschap invloed op de sociale problemen in de wijk Ganzenhoef. De mate van integratie van de Ghanese bevolking is niet erg hoog, voornamelijk door het culturele verschil tussen de Ghanese en Nederlandse samenleving. Daarom is het van groot belang dat de effectiviteit van het integratiebeleid met betrekking tot de Ghanese gemeenschap wordt vergroot. Op een aantal punten is het stadsdeel al op de goede weg. Zo worden Ghanese zelforganisaties en kerken intensief betrokken bij het bepalen van maatregelen ter bevordering van de integratie van Ghanezen. Ook werkt een aantal Ghanezen binnen het stadsdeel en de deelraad en hebben daarmee een voorbeeldfunctie voor de overige Ghanezen.

In deze paragraaf zal een aantal aanbevelingen worden gedaan ter bevordering van de effectiviteit van het integratiebeleid. Het beoogde doel is dat met behulp van de aanbevelingen beter kan worden omgegaan met de specifieke kenmerken van de Ghanese gemeenschap in de wijk Ganzenhoef. Daarmee zou de mate van integratie van de Ghanezen moeten stijgen en de betrokkenheid van de Ghanese bevolking bij de sociale problemen in de wijk minder groot moeten zijn.

De overheid moet meer verantwoordelijkheid nemen

In het huidige beleid verwacht de overheid eigen verantwoordelijkheid van de Ghanezen bij het integreren in de Nederlandse samenleving, terwijl de Ghanezen niet gemotiveerd zijn om te integreren. De Ghanese gemeenschap verwacht van een overheid ook meer duidelijkheid over hoe te functioneren in de samenleving. Vanuit de overheid zal dus het initiatief moeten worden genomen om maatregelen te nemen ter bevordering van de integratie van de Ghanese gemeenschap. Zo moeten inburgeringscursussen minder vrijblijvend worden aangeboden, maar Ghanezen (zowel oudkomers als nieuwkomers) moeten verplicht een inburgeringstoets doen. Het niet halen van de toets zal consequenties moeten hebben voor de Ghanese bevolking.

Het beheersen van de Nederlandse taal is essentieel bij het functioneren in de Nederlandse samenleving. Door het spreken van de Nederlandse taal is het onderwijs beter te volgen en is er meer kans op een hogere positie op de arbeidsmarkt. Daarnaast zal het Nederlandse rechtssysteem makkelijker te begrijpen zijn, waardoor de kloof tussen de Nederlandse overheid en de Ghanese gemeenschap minder groot zal worden. Er moet meer druk worden uitgeoefend op de Ghanezen om in te burgeren in de Nederlandse samenleving, waarbij de nadruk moet worden gelegd op het spreken van de Nederlandse taal.

Motiveren

In het onderzoek komt naar voren dat Ghanezen in Nederland zijn om te werken en verder weinig gemotiveerd zijn om de taal te leren en in te burgeren in de samenleving. Door samenwerking met Ghanese zelforganisaties en kerken wordt al geprobeerd om de Ghanezen aan te zetten tot meer motivatie. Ook zijn er gunstige voorwaarden geschapen, zoals het verzorgen van kinderopvang en door te zorgen dat de cursussen dichtbij huis worden aangeboden, maar dat is niet genoeg. Er zal een denkpatroon moeten worden doorbroken. Ghanezen moeten erop gewezen worden dat ze door het beheersen van de Nederlandse taal meer kansen hebben in het onderwijs en op een hogere positie op de arbeidsmarkt. Ze moeten meer worden betrokken bij de wijk.

Betere informatievoorziening

De Ghanezen zullen beter geïnformeerd moeten worden over bepaalde facetten van de Nederlandse samenleving. Zo weten veel Ghanezen niet hoe het Nederlandse zorg- en belastingstelsel eruit ziet en hebben veel Ghanezen moeite met het invullen van de nodige papieren (ook door de taalproblemen). De overheid moet hierop inspringen en meer gestructureerde en concrete informatie verschaffen aan de Ghanezen in Ganzenhoef. De Ghanezen verwachten dit van de overheid en door deze maatregel kan het vertrouwen van de Ghanezen in de Nederlandse overheid groeien. Daarnaast moeten de Ghanezen naast de Ghanese zelforganisaties en kerken ook bij een overheidsinstelling terecht kunnen met vragen of problemen. Om dit te bevorderen zou in de wijk een vragenruimte kunnen worden georganiseerd om de drempel te verlagen.

Meer regie voor het stadsdeel

Veel maatregelen ter bevordering van de integratie van Ghanezen hebben momenteel een adhoc karakter. Er is een subsidiepotje, waarmee initiatieven worden gesubsidieerd die een positieve bijdrage kunnen leveren aan de integratie van Ghanezen. Op zich is het positief dat bijvoorbeeld Ghanese zelforganisaties initiatief tonen om de integratie van Ghanezen te bevorderen, aangezien ze goed op de hoogte zijn van de specifieke kenmerken van de groep, maar door als stadsdeel zelf de regie in handen te nemen kunnen maatregelen meer gestructureerd worden weergegeven en kunnen duidelijke doelen worden aangegeven. Ook zijn de maatregelen makkelijker te evalueren. Daarnaast zal er kritisch moeten worden gekeken naar de subsidiestructuur. In het huidige systeem kunnen ideeën worden gesubsidieerd uit een potje, maar het zou kunnen voorkomen dat bijvoorbeeld Ghanese kerken geld ontvangen om inburgeringscursussen aan te bieden maar tegelijkertijd woningen bezitten waar ze illegale Ghanezen onderdak bieden. Zo wordt het illegale circuit met behulp van subsidies in stand wordt gehouden. Ook zou belangenverstrengeling plaats kunnen vinden als de coördinatie niet duidelijk in handen is van het stadsdeel.

Meer openheid in de culturen

Op dit moment worden weinig activiteiten georganiseerd, waarin de Ghanese cultuur tot uiting komt. Door meer activiteiten te organiseren, waarbij de elementen uit de Ghanese cultuur te zien zijn, zullen inwoners van de wijk meer bekend zijn met deze culturele achtergrond en zullen wellicht minder afwijzend hier tegenover staan. Zo zou de kloof tussen de Nederlandse samenleving en de Ghanese gemeenschap verkleind kunnen worden. Het beoogde effect van deze maatregel is het doorbreken van de gesloten groepscultuur, doordat de Ghanezen zich meer thuis voelen in de Nederlandse samenleving en de dialoog aangaan met andere inwoners van de wijk. Daarnaast zou het moeten leiden tot meer onderlinge tolerantie.

Aanpak illegaliteit

Uit het onderzoek is gebleken dat veel illegale Ghanezen zich in de flats van de Bijlmer bevinden en dat er een heel illegaal circuit is, bestaande uit restaurants, cafés, bordelen en bijvoorbeeld kappers. Zoals te lezen in het onderzoek brengt dit de nodige overlast en verloedering met zich mee. Momenteel wordt door het stadsdeel weinig actie ondernomen om illegale Ghanezen aan te pakken en het illegale circuit te doorbreken, aangezien het voornamelijk achter gesloten deuren plaatsvindt. Ondanks dat de illegale Ghanezen volledig zelfvoorzienend zijn en binnen de Ghanese gemeenschap volledig kunnen functioneren, zou het goed zijn om het taboe te doorbreken en aandacht te besteden aan deze problematiek. Het beoogde effect is dat er minder overlast in en rond de flats zal komen en sociale bindingen in de wijk kunnen worden hersteld.

Literatuurlijst

- B**abbie, E, 'The Practice of Social Research' – 9th edition, Belmont CA, 2001
- Bressers, J.T.A. en Ringeling A.B. 'Beleidsinstrumenten in drie areana's' – in: Beleidswetenschappen vol. 3, 1989, blz 3-25
- C**astles S, Miller M.J, 'The age of migration' – second edition, Londen, 1998
- CBS en WODC, 'De ontwikkeling van een integratiekaart', Den Haag, 2004
- Cote, S. 'Criminological theories – Bridging the past to the future', Sacramento, 2002
- E**ngbersen, G, Gabriels, R, 'Sferen van integratie: naar een gedifferentieerd allochtonenbeleid', Amsterdam, 1995
- G**emeente Amsterdam, 'Integratie in Amsterdam – werk in uitvoering', Amsterdam, 2003
- Gemeente Amsterdam, 'Voortgangsrapportage Diversiteit en Integratie 2004', Amsterdam, 2004
- Gemert, F. van, 'Ieder voor zich - kansen, cultuur en criminaliteit van Marokkaanse jongens', 1998
- Graaf, H. de en Hoppe, R, 'Beleid en Politiek', Muiderberg, 1989
- H**oogerwerf, A, 'De beleidstheorie uit de beleidspraktijk' – in Beleidswetenschappen vol. 3, 1989, blz 320 e.v.
- Hoogerwerf, A, 'Het ontwerpen van beleid', Enschede, 1998
- Hoogerwerf, A, 'Overheidsbeleid – Een inleiding in de beleidswetenschap', 6^e druk, Alphen aan den Rijn 1998
- I**nstituut voor sociologisch-economisch onderzoek, 'Jaarrapportage Integratie 2004, Den Haag, 2004
- J**ansen, W. 'Wat moet ik zonder papieren', Amsterdam, 2005
- K**raan, M. 'Blijven of teruggaan? – Een sociologische analyse van potenties en problemen van Ghanezen in Amsterdam Zuid Oost', Amsterdam, 2001
- L**afaille, R. 'Sociale problemen en afwijkend gedrag', Den Haag, 1978
- M**azmanian, D.A. en Sabatier P.A, 'Effective policy implementation', Lexington, 1981
- Meurs, P. en Broeders, D, 'Nederland als immigratiesamenleving' – www.migrantenstudies.nl
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 'Ghanezen in Nederland – een profiel', Den Haag, 2001
- Ministerie van Justitie, 'Begroting 2005' (<http://www.inburgernet.nl/beleid/bel149.html>)
- Ministerie van Justitie, 'Jaarnota Integratiebeleid 2004, Den Haag, 2004
- Moerkamp, J. 'Ghana – mensen, politiek, economie en cultuur', landenreeks 1997
- N**elissen, N, Akkermans, T, Wit, H. de, 'Het verkennen van sociale problemen', Zeist, 1985
- O**verdijk-Francis, J.E, Smeets, H.M.A.G, 'Bij nader inzien – het integratiedebat op afstand bekeken', Houten, 2000

- Palmer S.** en **Humphrey, J.A.** 'Deviant Behavior – Patterns, Sources and Control', New York, 1990
- Peper, B.** 'Sociale problemen in de moderne samenleving – een cultuur-sociologische beschouwing', Delft, 1998
- Raad voor het openbaar bestuur**, 'Burgers betrokken, betrokken burgers', Den Haag, 2004
- Rubington, E.**, **Weinberg, M.S.** 'The study of social problems – six perspectives' fourth edition, Oxford University Press, 1989
- Scheffer, P.** 'Het Multicultureel Drama' - in het NRC op 29 januari 2000
- Scholten, P.** 'Episodes and Punctuations in Dutch Immigrant Policy – A study of the major policy changes in Dutch Immigrant Policy since the 1970s and an assessment of the role of powering and puzzling in these changes', Enschede, 2003
- Swanborn, P.G.** 'Methoden van Sociaal-Wetenschappelijk onderzoek', Amsterdam, 1994 (nieuwe editie)
- Thio, A.** 'Deviant behavior – third edition', New York, 1988
- Tweede Kamer 1998 – 1999 26 333 nr 2 'Integratiebeleid 1999 – 2002, Kansen krijgen, kansen pakken', Den Haag, 1998
- Tweede Kamer 2003-2004 28 689 nr 9, Commissie Blok, 'Bruggen bouwen', Den Haag, 2004
- Tweede kamer 2003-2004 28 689 nr 17, Kabinetsreactie op het rapport 'Bruggen bouwen' van de tijdelijke commissie Blok, Den Haag, 2004
- Tweede Kamer 2003-2004 29203 nr 1, 'Rapportage integratiebeleid etnische minderheden', Den Haag, 2003
- Veenman, J.** 'Participatie in perspectief – ontwikkelingen in de sociaal-economische positie van zes allochtone groepen in Nederland', Rotterdam, 1994
- Veenman, J.** 'Participatie en perspectief – verleden en toekomst van etnische minderheden in Nederland, Rotterdam, 1999
- Veenman, J.** 'De toekomst in meervoud – perspectief op multicultureel Nederland', Assen, 2002
- Vermeulen, H.**, **Penninx, R.** 'Het democratisch ongeduld – De emancipatie en integratie van zes doelgroepen van het minderhedenbeleid', Amsterdam, 1994
- Verwey-Jonker Instituut**, 'Bronnenonderzoek Integratiebeleid – Deelrapport 1, Het integratiebeleid van 1970 tot 2002 op hoofdlijnen', Utrecht, 2003
- Vluchtelingenwerk**, 'Ghana – vluchtelingen in Nederland', 1992
- Vold, G.B.**, **Bernard, T.J.**, **Snipes, J.B.** 'Theoretical Criminology – fifth edition', Oxford University Press, 2002
- Wetenschappelijk Onderzoeks en Documentatiecentrum**, 'De ontwikkeling van een Integratiekaart', Den Haag, 2004
- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid – 17**, 'Etnische Minderheden – Naar een algemeen etnisch minderhedenbeleid?', Den Haag, 1979
- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid – 36**, 'Allochtonenbeleid', Den Haag, 1989
- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid – 60** 'Nederland als immigratiesamenleving', Den Haag, 2001

Bijlage 1 Overzicht interviews

Tabel A: Formele interviews

	Datum	Naam	Functie	Instelling
1	10-10-2005	Dhr E. Owusu Seykere	Onderdirecteur	Recogin
2	23-03-2006	Dhr D. Breedijk	Buurtregisseur	Politie Ganzenhoef
3	23-03-2006	Dhr de Boer	Huismeester	VVE flats Ganzenhoef
4	15-05-2006	Mevr C. Heijboer	Directrice	Van Houten School
5	15-07-2006	Dhr Kropman	Voorm. Buurtregisseur	Politie Ganzenhoef
6	02-11-2006	Dhr E. Adusei	Beleidsmedewerker	Stadsdeel Zuidoost
7	02-11-2006	Dhr E.O. Tackey		

Tabel B: Informele interviews

	Datum	Persoon / Personen	Afkomst	Plaats
1	Regelmatig (01-2005 tot 12-2006)	Medewerkers Amsterdams Bureau voor Onderzoek en Statistiek		telefonisch
2	Regelmatig (01-2005 tot 12-2006)	Medewerkers afd. voorlichting en communicatie Politie A'dam		telefonisch
3	10-11-2005	Medewerker bibliotheek van het stadsdeel Zuidoost (± 45 jr)	Nederlandse	Stadsdeel Zuidoost
4	07-02-2006	Supermarktmedewerker (± 35 jr) en een klant (v ± 50 jr)	Nigeriaanse en Ghanese	Exotische supermarkt Ganzenhoef
5	07-02-2006	3 mannen (2x ± 30 jr en ± 45 jr)	Ghanese	Winkelcentrum Ganzenhoef
6	07-02-2006	Conciërge en medewerkster OSG Bijlmer	Nederlandse	Openbare Scholengemeenschap Bijlmer
7	07-02-2006	Medewerkers afd. Informatie Stadsdeel Zuidoost	Surinaamse en Nederlandse	Stadsdeelkantoor
8	07-02-2006	Medewerker stadsreiniging	Surinaamse	Bijlmerdreef
9	07-02-2006	3 buurtbewoners (± 25 jr)	Surinaamse	Parkeerterrein winkelcentrum Ganzenhoef
10	07-02-2006	4 buurtbewoners (3x m en 1x v, 40-50jr)	Nederlandse	Kroeg 't Pleintje in Ganzenhoef
11	07-02-2006	Medewerker drankenhandel (± 40 jr)	Ghanese	Drankenhandel Ganzenhoef
12	07-02-2006	Medewerker muziekwinkel (± 30 jr)	Ghanese	Muziekwinkel Ganzenhoef
13	23-03-2006	Bewoonster Ganzenhoef (± 35 jr)	Nederlandse	Flat in Nellesteijn
14	23-03-2006	Gezin Ganzenhoef, man (± 35 jr) en vrouw (± 30 jr) met kind	Ghanese	Flat in Nellesteijn
15	23-03-2006	Ouders van kinderen basisscholen en een leerkracht	Ghanese, Surinaamse en Nederlandse	Schoolplein van Houteschool
16	23-03-2006	Kinderen van de basisscholen	Ghanese	Grasveld basisschool
17	23-03-2006	Gezin in flat Ganzenhoef	Ghanese	Flat in Nellesteijn
18	11-05-2006	Beheerder kerk (± 60 jr)	Nederlandse	Kerk in Ganzenhoef
19	11-05-2006	Medewerker stadsreiniging (± 40 jr)	Nederlandse	Kroesbeekdreef
20	11-05-2006	Vrouw (± 30 jr) met baby	Ghanese	Winkelcentrum Ganzenhoef

Bijlage 2 Ghana in kaart

Afbeelding 1: Kaart Afrika

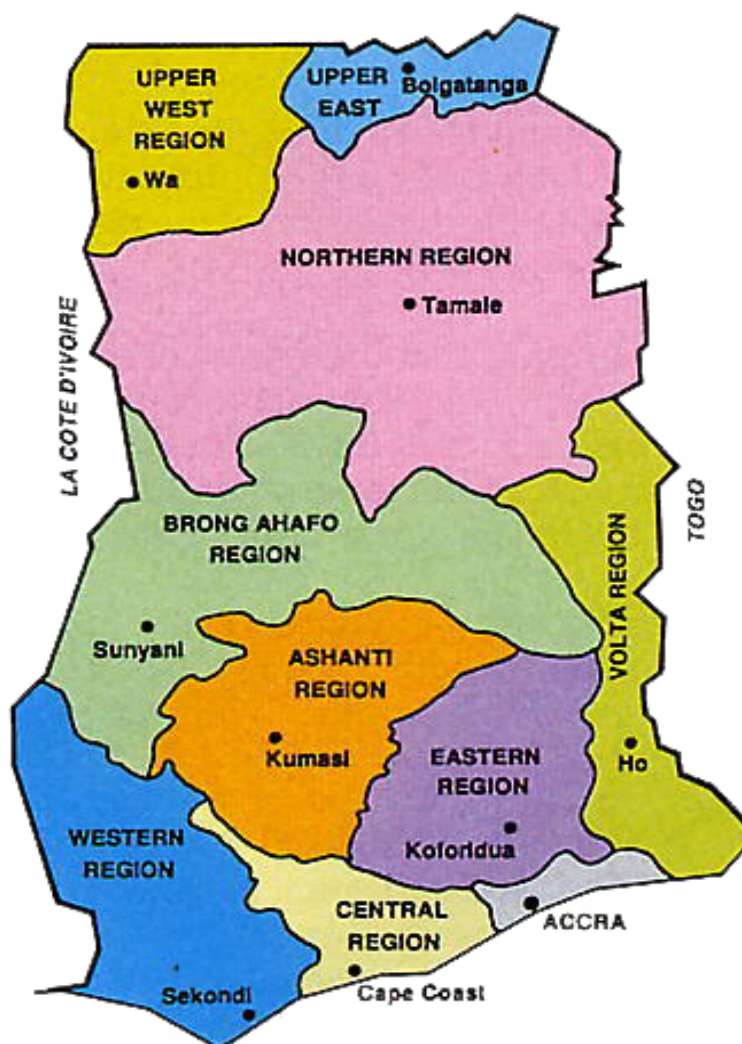
Bron: www.nationsonline.org

Afbeelding 2: Kaart Ghana

Bron: www.worldsurface.com

Afbeelding 3: Ghana in regio's met hoofdsteden

Bron: www.ghanatoday.com

Oppervlakte:	238.540 km ²
Inwoners:	22,4 miljoen
Hoofdstad:	Accra
Klimaat:	Tropisch
Landschap:	vlak

Bijlage 3 Ghanezen in cijfers

Tabel C: Immigratie van Ghanezen naar Nederland 1984 - 1997

jaar	man	vrouw	totaal
1984	133	219	352
1985	193	149	342
1986	390	292	682
1987	1985	582	2567
1988	861	377	1238
1989	916	415	1331
1990	1060	578	1638
1991	1256	674	1930
1992	789	540	1329
1993	742	564	1306
1994	241	196	437
1995	176	150	326
1996	304	318	622
1997	329	304	633

Bron: Kraan, Amsterdam 2001; 80

Tabel D: Aantal Ghanezen in Nederland 1996 - 2004

jaar	man	vrouw	totaal	geen Nldse nationaliteit
1996	6 654	5 826	12 480	
1997	6 843	6 236	13 079	
1998	7 260	6 713	13 973	3930
1999	7 676	7 229	14 905	4227
2000	8 015	7 594	15 609	4410
2001	8 422	8 007	16 429	4583
2002	8 825	8 407	17 232	4796
2003	9 222	8 752	17 974	5196
2004	9 589	9 138	18 727	5469

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen 2005

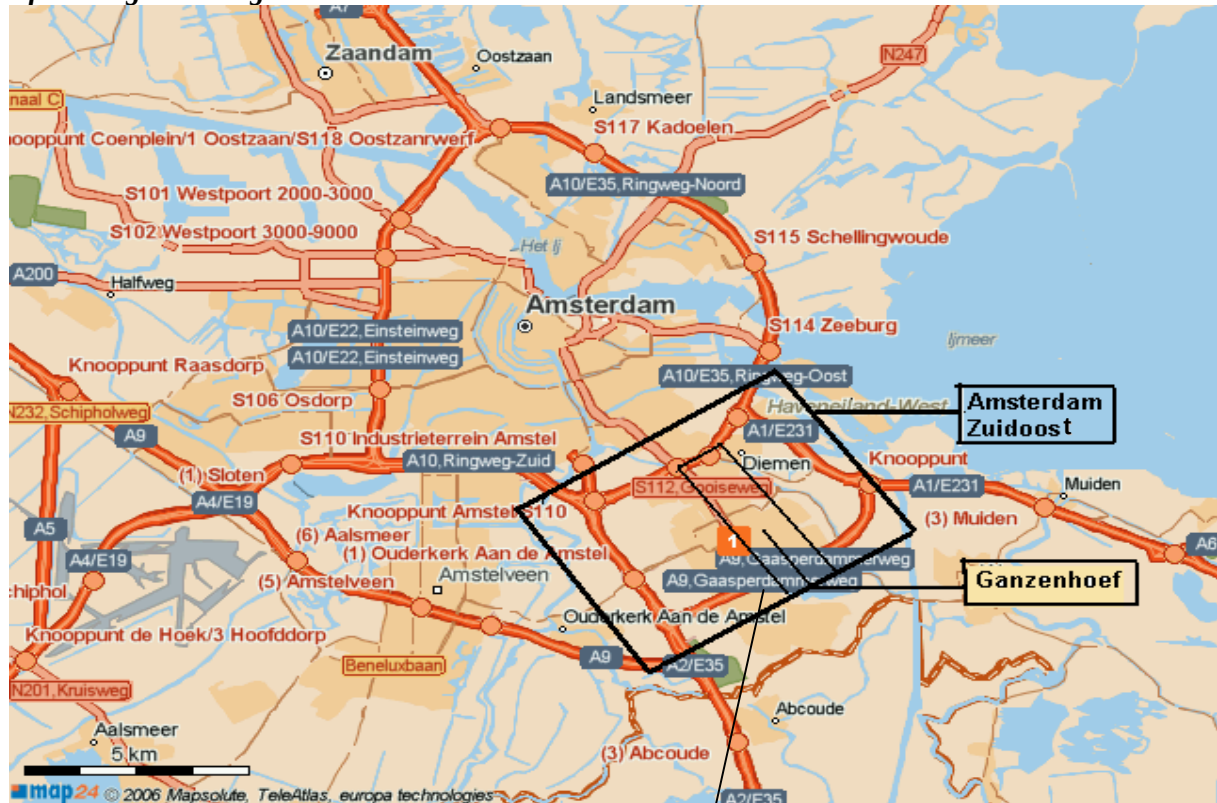
Tabel E: Aantal Ghanezen in Amsterdam 1996 - 2004

jaar	man	vrouw	totaal
1996	3 512	3 347	6 859
1997	3 584	3 543	7 127
1998	3 815	3 775	7 590
1999	4 065	4 078	8 143
2000	4 273	4 301	8 574
2001	4 492	4 512	9 004
2002	4 700	4 689	9 389
2003	4 883	4 818	9 701
2004	5 038	4 994	10 032

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen 2005

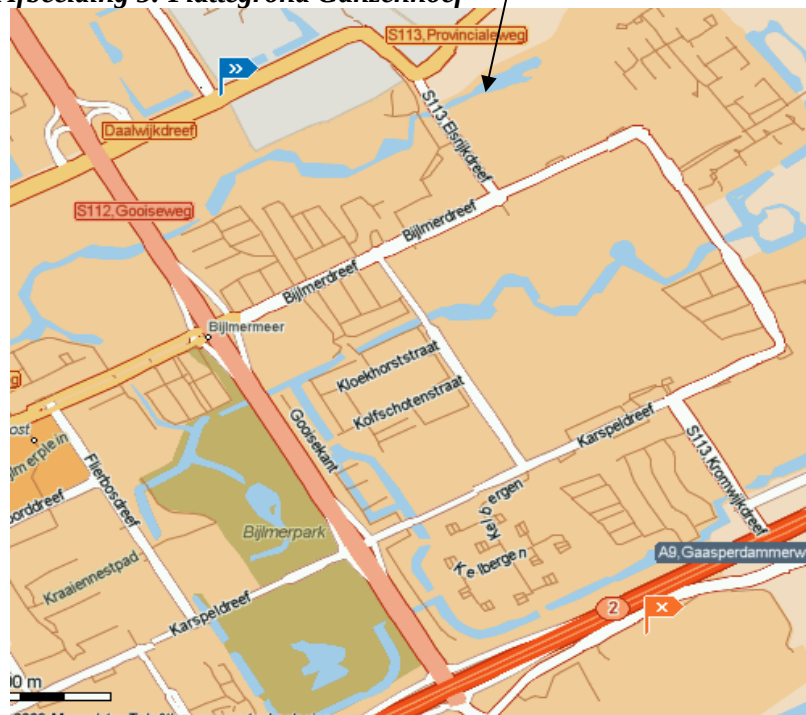
Bijlage 4 Plattegrond Ganzenhoef

Afbeelding 4: Plattegrond Amsterdam

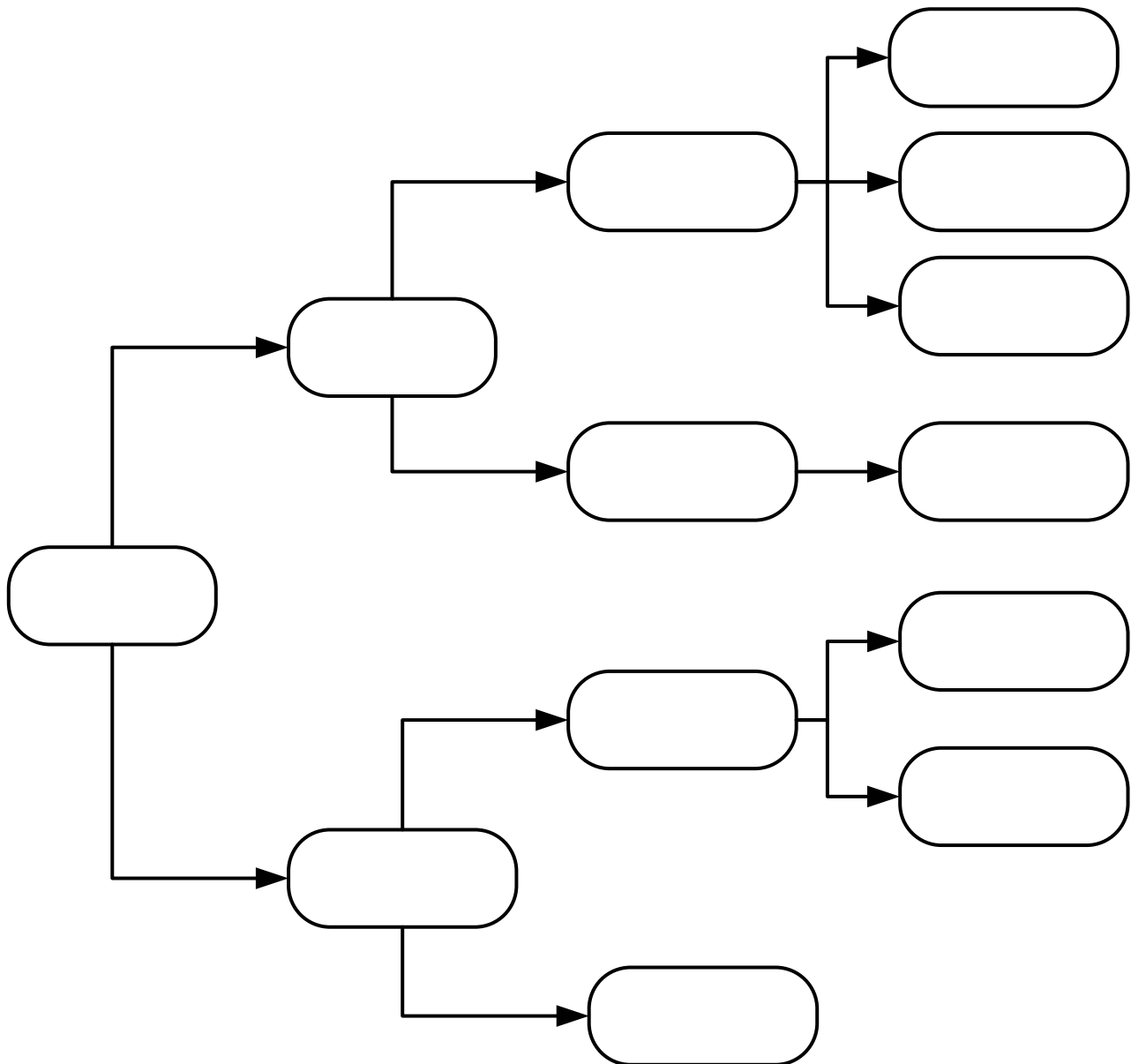
Bron: www.map24.com

Afbeelding 5: Plattegrond Ganzenhoef

Bron: www.map24.com

Bijlage 5 Schema perspectieven sociale problemen

Figuur I: Systematisch overzicht van de perspectieven om sociale problemen te analyseren